

LÄSNING FÖR BARN
AF
Erich Topelius.



SJETTE BOKEN.

VISOR OCH SAGOR.

Med illustrationer af AUG. MALMSTRÖM.

Helsingfors. G. W. Edlunds förlag.

Topelius
Läsning
för
Barn.

6.

1884

UNIV. BIBLIOTH.
* 1885 *
HELSINGFORS



Gamla herrn.

(Sid. 84.)

LÄSNING FÖR BARN

AF
Erich Dopelius.

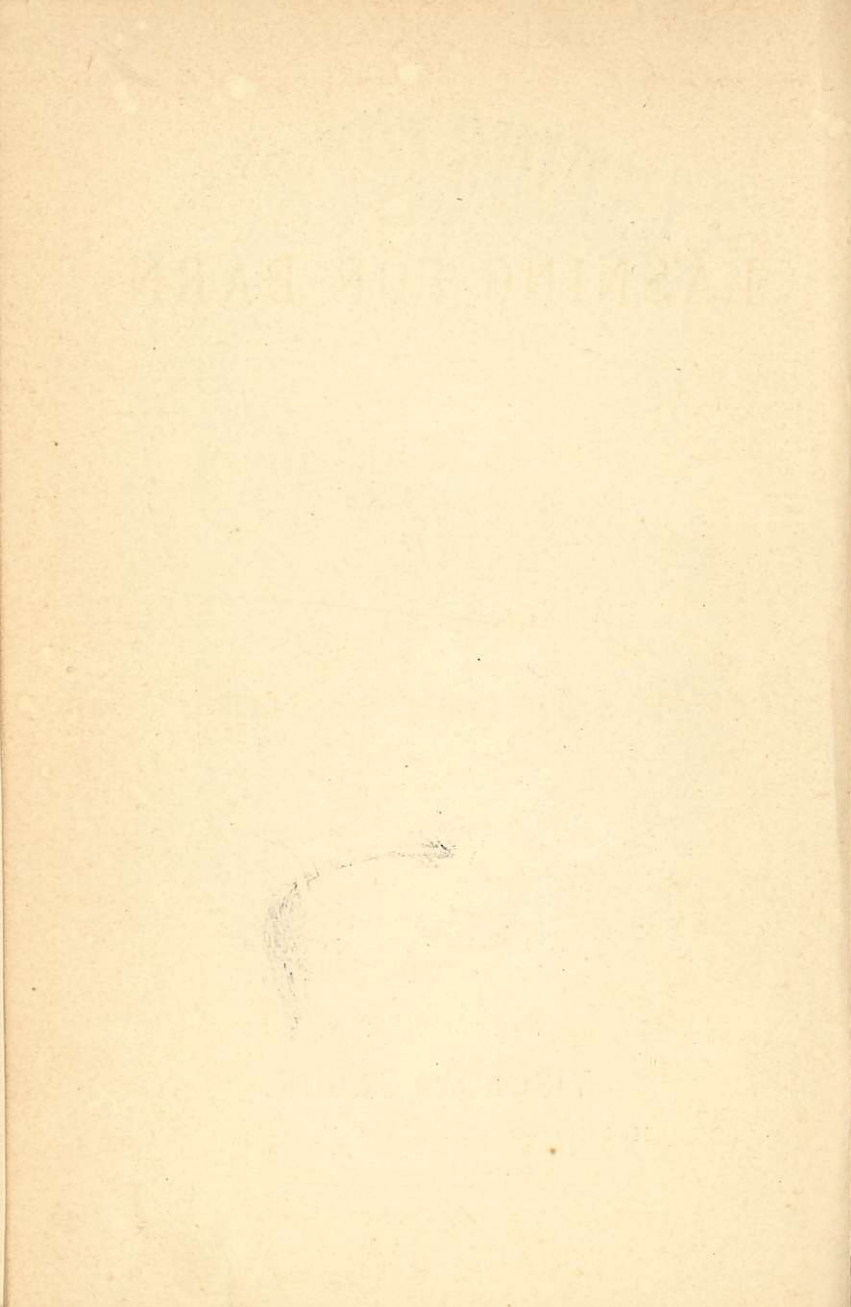


SJETTE BOKEN.

VISOR OCH SAGOR.

Med illustrationer af AUG. MALMSTRÖM.





LÄSNING FÖR BARN

AF

ZACH. TOPELIUS.

SJETTE BOKEN.

VISOR OCH SAGOR.

Med illustrationer af AUG. MALMSTRÖM.

HELSINGFORS.
G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

1884.

STOCKHOLM.

ALE. BONNIERS BOKTRYCKERI 1884.



Till de hvita körsbärsblommorna.

An är drill i fågelbo,
Än är ljung på Finlands mo,
Än så sjunger skogens vind
Sommarsång för äpplekind.
Våren sår,
Hösten slår,
Sagan lefver, visan går;
Forsen brusar dag och natt,
Tömmer ej ändå sin skatt.

Pilten, som nu lyfter hatt,
Glömt när på mitt knä han satt;
Liten fröken vuxit hög,
Sen hon mig om halsen flög.
Annat språng,
Annan sång,
Lifvets lexa är så lång.
Körsbär, rödt på grenen kvar,
Glömt hur hvit dess blomma var.

Nästa vår ur samma stam
Växa nya knoppar fram;
Lika hvita som förut
Vecklas deras blommor ut.
Sommarfläkt,
Oskuldsdrägt
Gå i arf från slägt till slägt,
Och allt skimrar sagans färg
Rosenröd kring dal och berg.

Ack, att då en morgondagg
Utan rost och utan slagg
Finge droppa sval och glad
Ned på dessa hvita blad;
Frisk och fri
Harmoni,
Mandelregn med kärnor i,
Sanning klädd i silkeskjol;
Barnets verld behöfver sol!

Frost från lifvets bleka höst,
Andas ej i vårens bröst!
Strö ej vissna löfven ut
Öfver knoppningens minut!
Gif dess frön
Himmel skön,
Aftonhägn och morgonbön!
Låt dem i Guds kärlek gro
Och slå rot i Kristi tro!

Barn, som hör Guds rike till,
Ve den, som dig leder vill!
Hägne Gud din fagra vår
Mer än jordisk vän förmår.
Hvita blad,
Långa rad,
Körsbärsblomma frisk och glad,
Väx till mogna, sköna bär,
Väx för Gud och menskor kär!

Z. T.



Sötare än sött.

Det var en gång en konung i rika Arabien: han hade allt hvad en människas hjerta åtrår: stora rikedomar, helsa, ungdom, skönhet, kärlek, makt, ära och lustbarheter. Han tyckte om att lefva godt, den mäktige konungen. Der gick ingen dag, utan att han roade sig på bästa sätt i sina sköna trädgårdar, med sina 100 gemåler och vid sitt präktiga bord. Och efter han var en mild och rättvis konung, tyckte folket, att han kunde ju roa sig, när han icke gjorde någon illa dermed, utan tvärtom lät undfägna alla fattiga med qvarlefvorna från sina läckra måltider.

I synnerhet tyckte konungen om sötsaker af alla slag. Han hade den smaken ifrån sin barndom, när han var en fattig herdegosse och fick lefva på knapp kost med sina kameler i öknen. Der såg han aporna alla dagar klättra i dadelpalmen och snaska de söta dadlarne, men sjelf var han för liten och svag att kunna klättra till kronan af ett så högt träd. Och när han klef på kamelens puckel för att derifrån nå till dadlarne, sutto de ändock alltid för högt, och de försmädliga aporna kastade honom dadelkärnor i ansigtet, för att rätt göra narr af honom. — Ack, tänkte han, om jag vore en apa, skulle jag också må godt alla dagar, i stället att äta kamelost och bäska örter!

Nu var han en rik konung och fick äta dadlar så mycket han lystes, medan aporna i jernburen sågo derpå med förundran och afund. Och han åt, — ja, han åt som en skolgosse. Men när dadlarna icke längre smakade, efter denna läckra kost ju blef enformig i längden, bestälde konungen honungskakor från Persien; och när kakorna blefvo enformiga, lät han sylta ananas i drufsocker för att få någonting riktigt fint. Detta varade en tid, och sedan försöktes med andra frukter, men alla blefvo de lika enformiga. — Mästerkock, sade konungen, skaffa mig något, som är *sötare än sött!* Jag står ej ut med det slisk, som du bjuder mig.

Mästerkocken vardt mycket bekymrad, ty han hade redan genomsökt hela österlandet för att finna något i konungens smak. Om jag skulle skicka till Europa efter konfekt? tänkte han vid sig sjelf.

Ja, han skickade till Europa efter konfekt. Der kommo många kameler, lastade med stora, granna konfektaskar, börjande med den utsöktaste marmelad och slutande med sockergryn i alla variationer. Der voro askar med dumma deviser på och askar med glansbilder; der fanns Landrin och Montpensier, chokoladkonfekt från Paris, karameller af alla upptänkliga slag, uppblåsta sockerhertan, knäckor, pepparkakor och pumpernicklar. Hvad kunde en snål konung mera begära? Han lät sammankalla alla sina 100 gemåler med alla sina 100 barn, öppnade i deras närvaro askarne och delade ut åt dem så mycket de förmådde äta, men sjelf lefde han med konfekt till frukost, middag och qväll.

Nå, detta räckte nu en vecka vidpass; då fick konungen pippig mage, och alla de 100 gemålerna och de 100 barnen fingo så med. Nej, sade konungen, som ej fick sofva om nätterna, det bär sig platt intet, mästerkock.

Har jag ej sagt dig, att du skall förskaffa åt mig någonting, som är *sötare än sött*?

— Herre, sade mästerkocken och kastade sig med pannan mot marmorgolfvet, måtte din skugga aldrig förminska! Din trogne hund har nu genomsökt tre verdensdelar för att tillfredsställa din höga smak. Befaller du, att vi ännu skola skicka till Amerika och till Polynesien?

— Dumheter! svarade konungen misslynt. Hvad finnes der annat, än socker och kokosnötter? Skaffa mig något sötare!

Mästerkocken darrade, han visste väl, att det gälde hans hufvud, slog pannan tre gånger hårdt emot marmorgolfvet och sade: — Herre konung, låt kalla dina tre vise män, och hvad de säga dig, skall din hund utföra, när din visa mun talar.

Konungen fann rådet godt, lät sammankalla de vise männen och frågade dem hvar han skulle finna det, som var sötare än sött.

De tre vise männen utbådo sig tre dagars betänketid för att lösa en så svår gåta, och när dagarne voro förflutna, trädde de åter fram till konungen. — Herre, sade den förste, måtte du aldrig blifva mätt på din lycka! Det finns ingenting sötare, än skönheten och behagen. Låt dina slafvar utgå i hela världen och hemföra den skönaste brud på jorden till din etthundraförsta gemål!

— Vise man, sade konungen, nu är du dum. Har jag ingen glädje af hundra gemåler, som alla dagar träta med hvarandra, hvad glädje skulle jag få af den hundrade första? Det vore ju blott en träta mer.

— Herre, sade den andre vise mannen, dina ord äro som gyllene äpplen i silfverskålar. Det finns ingenting sötare, än att hämnas på sina fiender. Konungen af Abyssinien är dig skyldig 100 hvita hästar i årlig tribut, och

han har i stället skickat dig en halt åsna. Tåga ut till hans land, låt upphänga honom i rök och sälj allt hans folk till slafvar!

— Konungen af Abyssinien är en narr, lydte svaret, men du är en större narr, än han. Hvad glädje skulle jag ha af att hänga upp karlen i rök och sälja hans folk till slafvar? Jag skulle få ondt i halsen af röken, och hvarifrån skulle jag få mat åt så många slafvar? Menar du, att jag skall föda dem med konfekt?

— Nej, herre konung, sade den tredje vise mannen; du är sjelf den visaste man i ditt rike; måtte du lefva i tusen år! Efter du redan eger allt sött, som en människas hjerta åtrår, så låt din ära, din makt och din rikedom blifva kunniga för allt folk. Kläd dig i purpur, sätt dig på din gyllene thron, församla kring dig all verdens folk och mottag deras tillbedjan! Tro mig, detta är sötare, än honung, dadlar och marmelader.

— Gån eder väg, sade konungen. Mästerkock, gif dem hvar sin pumpernickel! Jag önskar den må bekomma dem lika illa som mig. Jag har ej sofvit nu under sju nätter å rad.

Mästerkocken delade ut de tre pumpernicklarne, de vise männen måste slå sina pannor mot golfvet, tacka och äta, och så fastnade pumpernicklarne dem i halsen. Hela hofvet skrattade, men konungen gick missnöjd bort och fann ingenstädes det, som var sötare än sött. Icke kunde han gå till sina 100 gemåler och höra dem tråta; icke brydde han sig om att förgöra ett helt folk för en halt åsnas skull, och hvad nöje kunde han finna i att sätta sig som ett åbåke i purpur till hela verdens förundran? Dessutom hade han ännu många granna konfektaskar kvar: hvad skulle han göra med dem, när hela hans hof var mätt på sötsaker, liksom han sjelf?

Det led mot aftonen efter en het dag, solen begynte sjunka, hon skulle gå ned precis klockan sex. Konungen satt ensam och tankfull i sin undersköna trädgård. Springbrunnarne surlade, mandelträden blommade, fikonsträdets skugga blef allt längre på sandgången. Det var så ljuftigt och fridfullt, att konungen begynte begrunda vid sig sjelf, om icke denna sköna, lyckliga aftontid var sötare än Landrin och Montpensier.

Då kom der en fattig kristen slafvinna, ledande vid handen sin lilla gosse om fyra års ålder. Mor och barn sågo trötta ut, de hade gått lång väg och hade förvillat sig in i trädgården, när de sökte ett nattherberge i slottet. Konungen var godhertad, han förstod att vandrarne voro hungriga, och det föll honom någonting in. — Slaf, sade han till sin tjenare, som på afstånd bidade hans befallningar, — hemta hit så många du kan bära af de största konfektaskarne!

Slafven gick och återvände snart med fyra stora askar, uppfyllda med alla tänkbara sötsaker. — Rada upp deras innehåll här på gräsbänken! sade konungen till sin tjenare. Inom sig tänkte han: denna fattiga qvinna och hennes barn ha aldrig i sin lefnads tid haft en aning om så utsökta läckerheter. Jag kan föreställa mig huru godt det skall smaka dem.

— Ät så mycket det lyster eder! sade konungen till qvinnan och barnet, som satt sig att hvila i gräset vid bänken. Modern bröt ett stycke af sockerkakan och gaf det åt gossen. Gossen höll det i sin hand, men förde det icke till munnen.

— Jag förstår, sade konungen; gossen är törstig efter sin vandring i solhettan. Slaf, hemta friskt vatten ur källan! Det finns verkligen något, som är sötare än sött, och det är att släcka en brinnande törst.

Gossen fick vatten och drack, men åt ändock ingenting af de många läckerheterna. Konungen roade sig att med egen hög hand bjuda honom allt det bästa han visste, så att gossen slutligen hade hela berg af sötsaker rundtomkring sig. Men åt han? Visst icke. Nog utsträckte han stundom handen efter något lockande godt, men han såg det icke, hans ögon blefvo allt mindre och dimmigare, slutligen föllo de alldeles tillsammans, och den lille somnade, lutad mot gräsbänken, såsom man sofver med ett godt samvete och ett barns lyckliga lugn efter en mödosam dag.

— Hvad? sade konungen. Sofver han?

— Ja, svarade modren.

— Och han har försmått alla dessa goda saker?

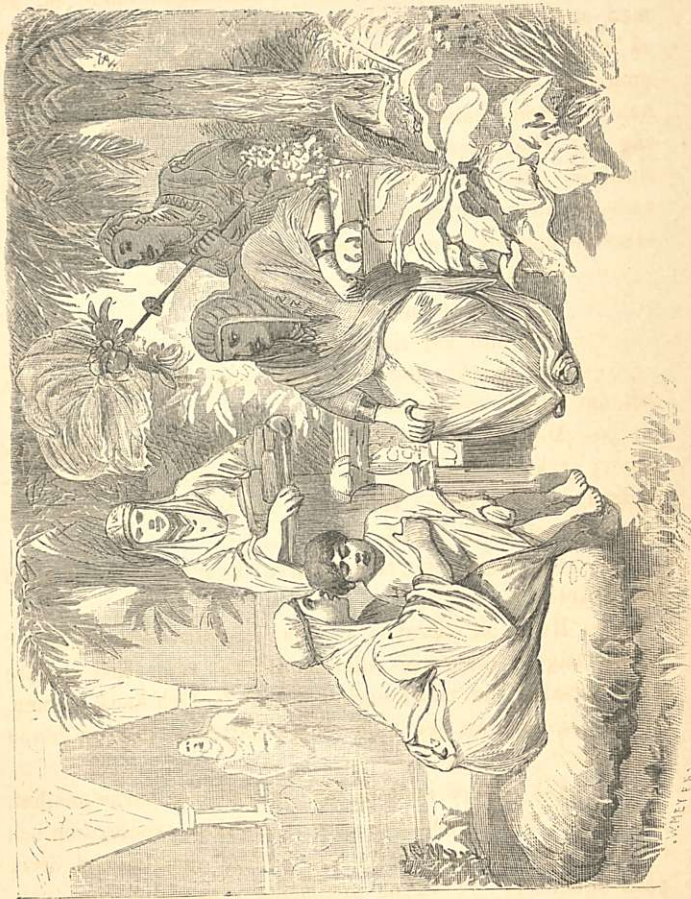
— Ja, herre. Det fins något som är sötare än sött, och det är *ett barns sömn*.

— Men det är ju det, som jag sökt i tre verldsdelar och ej lyckats finna! — utropade konungen, högeligen förundrad. — Sömmen! Hvad vill det säga? Jag har i sju nätter ej sofvit en blund.

— Var som ett barn, herre konung, och ni skall förstå det!

— Hvad för något? Har jag ej varit som ett barn? Finns någon skolgosse eller skolflicka, som varit snålare efter sötsaker, än min kungliga person? Och ändå, qvinna, säger jag dig, att jag i sju långa nätter ej fått en blund i ögonen.

— Ack, herre konung, det är icke ett barns snålhet, det är ett barns hjerta, en god människas arbete, bön och ett måttligt lif, som kalla den ljufliga sömmen ned öfver våra ögonlock. Vi vuxna människor veta något ännu lycksaligare än ett barns söta sömn, och det är syndernas förlåtelse. Men ett sofvande barn är fridlyst, det sofver under englarnes vakt.



Sötare än sött.

— Slaf! sade konungen.

Slafven kom.

— Kasta alla dessa askarna med deras innehåll i flo-
den! För sedan min befallning till slottet att der låta in-
reda en bostad åt qvinnan och hennes barn! Jag vill
dagligen inhemta hennes råd, ty hon är visare än jag och
alla de vise männen uti mitt rike . . . Sötare än sött? Det
var högst märkvärdigt, att jag ändock slutligen skulle
finna det.

Och solen gick ned öfver den undersköna trädgården,
de blommande mandelträden, det praktfulla palatset, de
snopne vise männen, den fattiga kristna slafvinnan, den
sofvande gossen och konungen öfver rika Arabien, som nu
löst sin gåta och i sömnens armar fann det, som öfver-
träffade alla honungssaker, dadlar och franska konfekter
i hela världen.



Till min roddargosse.

(När han var ett år gammal.)

Ro, ro, liten vän,
I din lugna vagga!
Ro långt i världen än
Under Finlands flagga!
Stormen går på lifvets sjö,
Ro ännu kring blomsterö,
Ro i mammas sköte
Lifvets våg till möte!

Väx, väx, liten mast,
Hög mot storm och bölja!
Stå, stå vid rodret fast,
Hvad än sen må följa!
Fria segel, stadig vant!
Kämpa glad för rätt och sant,
Om än havvets drakar
Stånga köl och hakar.

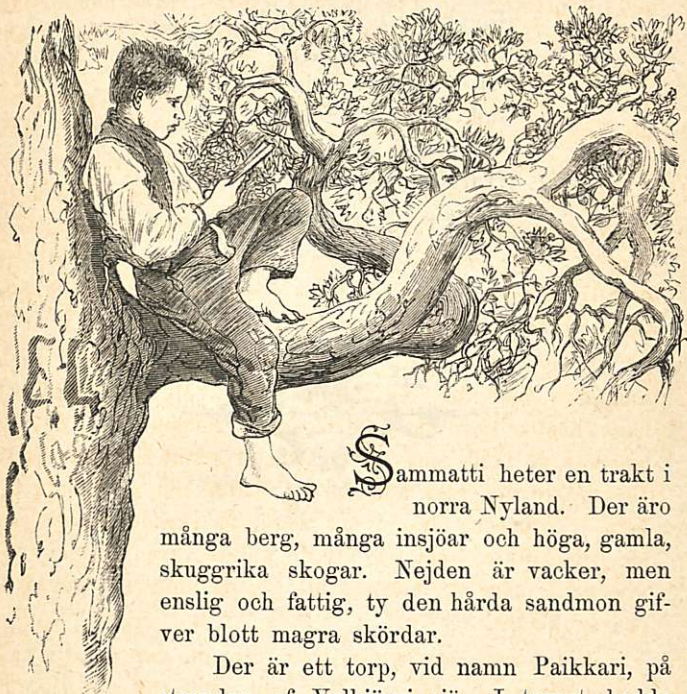
Ro, ro till fjerran tid,
Om det Gud behagar!
Göm, göm en hågkomst blid
Från din vaggas dagar!

Styr då Gud din båt i land
Till ett annat sekels strand,
Helsa nya släkten
Då från morgonväkten!

Ro, ro med kärleks makt,
Hugna far och moder!
Ro, ro i englavakt;
Vare Gud ditt roder!
Gud, som hafver barnen kär,
Se till dig, som liten är;
Hvart din väg sig vänder,
Står du i Guds händer.



Gossen från Sammatti.



Sammatti heter en trakt i norra Nyland. Der äro många berg, många insjöar och höga, gamla, skuggrika skogar. Nejden är vacker, men enslig och fattig, ty den hårda sandmon gifver blott magra skördar.

Der är ett torp, vid namn Paikkari, på stranden af Valkjärvi sjö. I torpet bodde för länge sedan en fattig man med sin hustru och sju barn, fem gossar och två flickor. En söndagsmorgon, när fjerde gossen skulle föras till dopet i kyrkan, uppstod en snöstorm, så att man knapt såg handen för ögonen. Brita, — sade torparen till sin syster, som var

der för att hjälpa honom, medan hustrun var sjuk, — åk du med gossen till kyrkan, jag kan icke gå, jag har vrickat min fot.

Brita var icke rädd för ovädret, hon för med det lilla barnet insvept i en fårskinnsfäll. När hon bar fram barnet till presten i kyrkan, frågade presten: hvad namn skall jag gifva gossen? Brita blef illa till mods, hon hade glömt fråga föräldrarna om namnet. Nå, sade presten, det gör ingenting, det är i dag *Elias* i almanackan; gossen må heta Elias. Och han kristnades till Elias. Men när Brita kom hem och berättade hur det var, sade torparen skrattande: nå, än sedan, om han också fått heta *Tuisko* (yrväder)! Torparen var en gladlynt och skämtsam man i all sin fattigdom; han visste icke, att der låg en profetia i namnet, och att hans gosse en dag skulle blifva, såsom Judafolkets Elias, en stor profet i sitt land.

Torpet var litet; ju mera barnskaran ökades, desto knappare blef det om dagligt bröd. Men torparen och hans hustru voro ett gudfruktigt, arbetsamt folk, de förtröstade på Gud, som gifver föda äfven åt korpens ungar. De tyckte det vara onödigt att svälta, när de kunde arbeta. Torparen förstod sig något på skrädderi, och när sönerna växte upp, så att de kunde vara till hjälp vid sysslorna, företog han sig att gå om vintern i gårdarne och sy kläder.

Vid torpet, ett stycke från trappan, var en stor tall, som kallades *Iso Mänty*. Der hade pojkarne stor lust att klättra, och karl var den, som klättrade högst. En dag kom torparen ut från stugan och såg fyra pojkar i tallen. De tre äldste knuffade hvarandra under lek och ras i tallens högsta grenar, men fjerde sonen, Elias, satt lägre vid stammen på en gren och läste.

— Nå, Elias, sade fadren, vill ej du också försöka att klifva högt här i verlden? Hvad är det du gör?

— Jag läser katekesen, svarade gossen.

— Allt skall man höra! skämtade fadren. Du är ju icke mer än på sjetten året. Kom ned, så skall jag lära dig tråckla en tröja!

Elias steg ned och lärde sig tråckla tröjan, men när detta var gjordt, klef han åter med boken i tallen. När han var sex år gammal, kunde han hela katekesen utan till. Presten och alla grannar förundrade sig vid läsförhöret. Fader torpare, sade presten, den der pojken borde ni skicka i skola.

— Har icke råd, sade fadren.

Huru det nu var, när grannarne icke upphörde att förundra sig öfver gossens stora lärdom, samlade föräldrarne ihop en säck bröd, en bytta smör, en bytta salta mujkor och skickade gossen till närmaste skola i Ekenäs. Men nu talades intet annat än finska i Sammatti, och i Ekenäs skola lärdes allt på svenska. Det satt hårdt, men det måste gå, och det gick, ty gossen var ihärdig. Det dröjde icke länge, innan han kunde katekesen utantill äfven på svenska. Men nu fanns hvarken bröd, smör eller mujkor mer att skicka honom från hemmet, och så måste han efter ett par år åter sluta sin skolgång. Sådant har händt många fattiga gossar i Finland.

— Blif skräddare du, min käre gosse, och följ med mig! sade fadren. Den lille Elias suckade, ty han tyckte likväl mest om sin bok, men han var lydig, ödmjuk och läraktig, han följde fadren i bondgårdarna, satt på bordet, som skräddare brukar, sydde och tråcklade, så att det värkte i fingrarna. Stundom hände väl ock, att han hade en bok i fickan och smög sig undan att läsa, tidigt om morgnarna, sent om qvällarna. Ljus hade han icke, den

mörka årstiden, men man kan också läsa vid pertbloss. Och nöjsammast var att sätta sig med boken på den långa grenen af Iso Mänty, medan kråkorna kraxade i dess topp. Derifrån bar det om lördagsqvällen i fullt språng till granens badstuga för att skölja skraddaren af sig, ty så fattigt var torpet, att det icke hade råd bestå sig en egen badstuga.

— Elias blir en bra skraddare, sade fadren förnöjd. Det är icke den sämsta konst här i verlden att sy ordentliga knapphål och få knapparne att hålla, så att de ej flyga ur jackan hvar gång man ätit sig mätt.

Gossen Elias trodde nästan detsamma sjelf. Men när han gick ensam ut i den stora skogen eller rodde ut i sin lilla ekstock att fiska i Valkjärvi och de branta bergen sågo ned i vattenspeglarna och den tidiga morgonsolen förgylde furornas toppar, runno så underliga tankar i gossens håg. Vet du icke, du som läser Elias' historia, att ensamheten är alla stora tankars moder? Det förekom honom som hörde han naturens hjerta klappa och som kunde han läsa runor i vågornas krusning. När vinden gick genom furornas mörka kronor, tyckte han sig höra forntida, längesedan förglömda sagor, och hvarje tufva af den ensliga ljungen hade något att säga honom. Stjernorna sade till honom: här bor *Gud!* Och hvarje ljusgrön, ung grantelning, som höjde sig öfver mossan i ödemarken, sade till honom: här är *fäderneslandet!* De två orden grodde så djupt i hans hjerta, att han aldrig kunde förgäta dem. Märk, att dessa orden heta på finska: *Jumala, isänmaa*. Elias talade ju finska, det var hans modersmål.

När han då vände tillbaka till torpet och fadren sade: lappa Vahteris byxor! började gossen gråta. Hvarför gråter du? sade fadren. Gossen teg och gret, men slutligen

bekände han, att han hellre ville läsa, än träckla. — Jag skall tala med presten, tröstade fadren.

Presten sade: skicka honom till Åbo skola, der han får lära sig mer, än i Ekenäs. Fadren betänkte saken, ty hvad presten säger, det tål att tänka på, och hur han nu rådgjorde med grannarne och fick litet hjälp, blef gossen skickad till Åbo skola. Nå hvad har du läst? frågade rektorn. Det och det, svarade gossen på finska; han hade redan glömt den lilla svenska han lärt sig i Ekenäs. Och när rektorn förhörde honom, svarade han åter på finska. — Nej, sade rektorn, det går visst aldrig an. Huru vill du gå i skolan, som icke kan annat, än finska? Gå hem igen, icke kan jag taga emot dig i skolan.

Det var så den tiden, att i alla skolor lästes latin och svenska, men på finska kunde man lära sig endast abc-boken och katekesen. Gossen från Sammatti skulle varit tvungen att åter gå hem och blifva skraddare, om ej skolans öfrige lärare förbarmat sig öfver honom och lagt ett godt ord för honom hos skolans rektor.

Han tilläts då att få börja i lägsta klassen och läsa latin och svenska med sina kamrater. Det kostade flit och tålmod, men det lyckades småningom, och så läste sig gossen genom tre klasser i skolan. Men nu var det åter slut med alla tillgångar i det fattiga torpet, och åter måste Elias vandra hem med renseln på ryggen, för att ej mera vända tillbaka till skolan. Och åter blef han skraddare och följde sin far i bondgårdarna, men han började nu blifva långa gossen och kunnig i handverket, så att han kunde sy tröjor och jackor på egen hand, som en ordentlig gesäll.

En söndag mötte han presten, som kom från kyrkan, och presten frågade honom hur det gick med hans studier. Gossen måste bekänna, att han nu åter studerade sax,

synål och pressjern. — Hvad vill det säga! — utropade presten. — Bed far, att du får komma till mig hvar söndags-eftermiddag; så skall jag läsa latin med dig!

Fadren samtyckte, gossen gick till presten hvar söndags-eftermiddag, när han var ledig från skräddareyrket, och läste latin. Under veckan stod han en timme tidigare upp och gick en timme senare till sängs: de timmarne använde han till att läsa lexor. Och så kom han så långt, att om två år sade presten till honom: — nu kan du gå till Borgå och blifva gymnasist.

Ja, gossen gick till Borgå, blef gymnasist, läste och svalt. Far och mor kunde icke skicka honom annat än hemväfdt vadmal, som han sjelf fick sy till kläder åt sig, men något måste han ju äta och dricka. Då företog han sig att under loftiderna gå omkring i byarna och sjunga för en kaka bröd eller en half kappe råg. Han hade lärt många psalmer i sitt gudfruktiga hem; han kunde också visor, som sjöngos bland folket, och visor och psalmer hade han alltid tyckt om. Det rörde goda människor i byarna, när de hörde den fattige gymnasisten sjunga för dem, och de gånge honom gerna ett litet tillskott till matsäcken. När han sedan räknade öfver sin inkomst, fann han till sin förundran, att han sjungit ihop trettio tunnor råg.

Vackert så. Det fanns till och med tider, när han icke behöfde svälta. Men man kan icke i alla sina dagar vara gymnasist, man måste också blifva student. Svenska kunde han nu perfekt, men hvar skulle han finna penningar att resa till akademien i Åbo och kunna studera? Skulle han åter gripa till sax och synål? Nej, han föraktade icke de gamla vännerna, han brukade sedan ständigt resa med nål och tråd i fickan och sjelf sy in sina lösfallna knappor i rocken, men hvad godt man

än uträttar med en så nyttig konst, icke blir man med den student. Elias fick höra att i Tavastehus behöfdes ett biträde vid apoteket, hvarpå han vandrade dit och förklarade, att han nog skulle reda sig med latinska recepter. Det lyckades, han fick anställning i apoteket, lärde sig göra piller och droppar och blef snart en så duglig provisor, som någon annan.

När han då sparat ihop en liten summa, reste han in till akademien och blef student. Han var då tjugu år gammal, hade lärt att förtrösta på Gud och hjälpa sig själf: hvarför skulle han svälta? Knappt var han student, innan han började läsa med yngre gossar och på detta sätt förtjena sitt dagliga bröd. Det var åter ett hårdt stycke arbete, ty när man 6 eller 8 timmar om dagen pluggat vett i lata pojkar, har man icke mycken håg eller kraft att den öfriga dagen studera för egen räkning. Men gå skulle det, och det gick. Det varade sju hela år, innan den unge studenten inhemtat allt hvad han behöfde veta för att taga sin första lärda grad, kandidatexamen, men från denna tid — det var kort innan Åbo brann 1827 — var också hans väg i verlden betryggad.

Vill du nu veta, du som läser denna lilla historia, hvad det blef af gossen från Sammatti, — han, som satt och läste i Iso Mänty, — han, som hörde furorna sjunga, — han, som lappade Vahteris byxor och som fadren ville göra till skräddare, — han, som lärde sig katekesen utan till på två språk, — han, som var för fattig att gå i Ekenäs skola, — han, som med knapp nöd kom in i Åbo skola för att han svarade rektorn på finska, — han, som derifrån måste än en gång återvända till saxen och synålen, — han, som sjöng ihop trettio tunnor råg för att icke svälta ihjäl i Borgå, — han, som gjorde piller och droppar i Tavastehus för att kunna resa till akademien,

— han, som der i sju år måste arbeta mer för andras lärdom, än för sin egen, — ja, vill du veta hvad det blef af denne lille Elias, som så oföväntadt fick sitt profetiska namn?

Jag skall säga dig det. Han blef en af de störste och namnkunnigaste män, som någonsin föddes i Finland. Han blef icke blott läkare, skriftställare, professor, psalmförfattare och språkforskare — ty det kunna många blifva, — han blef den, som i aflägsna ödemarker uppsökte och återfann de gamla, sköna, annorstädes länge förglömda runsånger, hvilka innehöllo det finska folkets äldsta minnesmärken från forntiden. Han sammanställde dem till ett helt, han likasom återskänkte åt folket dess forntid och gaf det ett nytt mod att lefva för framtiden. Det fanns knappt en så fattig koja i vårt land, att icke hans namn der var känt och älskadt; det fanns knappt en så aflägsen verldsdel, att icke hans berömda samling af folksånger der var känt och beundrad af kunnige män. Och när han vid hög ålder gick bort ur lifvet, samlades rike och fattige, höge och ringe med ärebetygelser kring hans graf, såsom hade han varit en konung, och det var ingen ände på sköna dyrbara kransar, som der nedlades för att hedra hans minne.

Hvad vill du mera veta om gossen från Sammatti? Vill du veta huru ödmjuk, enkel, gudfruktig och menniskoälskande han var med sin fattiga härkomst och sitt stora namn? Han förestälde sig alltid, att andra gjort mycket mera, än han. Han gick barfota om sommaren och på skidor om vintern; han gick så enkelt klädd, att der man ej kände honom, bjöds han att sitta bland tjenstefolket i köket. Han ansåg sig alltid som Guds och folkets tjennare; han läste högt predikan i kyrkan, när ingen prest fanns på söndagen i det ensliga Sammatti; och han har

författat många anderika psalmer för den finska psalmboken. Han hjälpte i tysthet många fattiga, var lika kärleksfull emot alla och hade ingen ovän, men väl många, många, som älskade honom. Se, en sådan man kan ju hvarje gosse blifva, om också ej med så stor berömmelse

Men vill du ännu veta hans namn, så skall jag säga dig det, ty det kan icke fördöljas, det har gått ut från Paikkari torp kring landet och verlden. Hvarje vind har berättat det för Finlands granar, furor och björkar; hvarje våg på hafvet och insjön har berättat det för sina stränder; hvarje moder har sagt det i sina barns öra, och det slägte, som nu lefver, skall icke glömma att berätta det för kommande slägten. Gossen från Sammatti hette *Elias Lönnrot*.



Jordgloben.

Hvem har ej önskat, ung och glad,
Att, snabb som tanken, fly åstad
Kring vida jordens yta?
“Ack, lilla svala, hade jag
Din vinge blott en enda dag,
Jag ville gerna byta.”

“Hur lycklig skulle jag ej då
Till varma zoners blommor gå
Från tretti graders vinter
Och bygga åt min bästa vän
Ett slott, så högt som himmelen,
Af ros och hyacinter!”

Nåväl, små svalor, flygen ut!
Här är det klot, som hvar minut
Går hundra mil kring solen.
Här är den boll, der ni i ring
Af hjertans lust fån svärma kring
På äfventyr från polen.

Välj der ert bo, det står er fritt;
Nu, Signe, är det klotet ditt,
Och din är jorden, Selma!
Välj ut det lyckligaste land
Från palmerna på Ganges strand
Till snön på Sulitelma!

Se, ingen kung är rik som ni,
Och ingen fågel är så fri
Och ingen fé er like.
Välj! Finland är en bortglömd vrå
Och Sverge blott en malmplåtå
I nordanvindens rike.

Hvad? Eder är den vida jord,
Och vid en prick i denna nord
Ni viljen boet fästa?
En kyss för edert glada mod!
Nog är den vida jorden god,
Men eget land det bästa.





Skogsbjörn.

I staden Raumo fanns för länge sedan en rik köpman vid namn Guldberg; hvad skulle icke han vara rik? Han hade en stor näsa, en liten gosse och många skepp, som hemförde kaffe, socker, ingefära, kardemumma och muskotblomma från främmande länder. Alltid hade han lycka med sina skepp, utom med det största, som hette Neptunus. Det fördes af kapten Skog och gick med bomull från Amerika, men bomullen tog eld af sig sjelf, och Neptunus brann på oceanen med all sin last och kaptenen med, ty han ville vara den siste ombord.

Patron Guldberg sörjde det dyrbara skeppet, som hade hans halfva hjerta brunnit på hafvet, och kunde icke förlåta kapten Skog att bomullen tagit eld. Hvarför skulle kaptenen köpa en sådan bomull? Kanske tog den icke eld af sig sjelf? Kanske hade matroserne gått med bart ljus i lastrummet? Hvarför hade icke kapten Skog hållit bättre ordning ombord? Och hvarför skulle han heta Skog, då man så ofta hör talas om skogseld?

Besättningen hördes på ed vid hemkomsten. Alla svuro, att kaptén Skog hållit den bästa ordning och varit den skickligaste kaptén, med hvilken de någonsin seglat. Men detta trodde ej Guldberg. Han hade en gammal fordran hos kapténen och sökte ut den af enkan.

Kaptén Skogs enka var fattig och hade en liten gosse vid namn Björn. Hon miste sin lilla gård för Guldbergs fordran och visste intet råd huru hon skulle försörja sig och sin kära gosse.

Men hon råkade vara vacker, och det var illa. En dag klädde sig patron Guldberg, som var enkling, i blå frack med blanka knappar, röd vest och hvita byxor, alldeles som ryska flaggan, visade sig med sin stora näsa i fru Skogs dörr och sade till henne: min kära fru, er man har bränt upp mitt skepp; hvarför gaf ni er till skogs med en sådan karl? Men jag vill förlåta er detta oförstånd, jag vill göra eder den stora äran, att ni får blifva min fru, och hoppas att ni deröfver är mycket glad.

Den stackars enkan blef alldeles icke glad, men hvad skulle hon göra? Hon hade en liten gosse, som frös och var hungrig; alltså sade hon med bedröfvelse ja, och blef i rappet fru Guldberg. Lille Björn följde med på köpet och blef patron Guldbergs stjuvson. Guldbergs egen son, som nu blef stjuvbror åt Björn, hette Moses, men då han talade grötigt och ej kunde utsäga sitt ärliga namn, kallades han *Mosep*. Han blef uppfödd med sockerbröd och mandelmjök, gick i granna kläder af sammet, fick bo inne hos pappa och göra allt hvad han ville. Björn fick äta hårdt bröd med drängarne, sofva i deras stuga på halm, gå i grofva, utslitna kläder och tjena som springpojke. Han hade tungt arbete, fick oförskyldt stryk, knuffades af Mosep, och i stället för Björn Skog kallades han *Skogsbjörn*. Likasom det skulle ha varit så qvickt! Man kan få en bättre och gladare uppfostran, men det

är icke alltid illa att slita ondt. Mosep blef en knäracka, en latmask och odugling, men Björn växte stor och stark, blef ödmjuk och flink till allt godt. Stundom, när Mosep slog honom och skylde sina egna dumheter på honom, ville Björn springa bort så långt vägen räckte. Men då tänkte han på att hans mor skulle gråta, och det ville han icke. Hon hade nog tunga dagar ändå; men en fröjd hade hon. När patron Guldberg var ute på fartygen och Mosep der åt sig sjuk af fikon, kallade fru Guldberg sin lille Björn till sig, tvättade och kammade honom, gaf honom en hvetebulle med mjölk, lärde honom läsa Guds ord och förmanade honom att alltid vara tålig, flitig och kärleksfull, alltid tala sanning, alltid frukta Gud och förtrösta på Guds beskydd. — Sörj icke du, gossen min, sade modern, nu är du Skogsbjörn, men Gud kan ännu göra en hel karl af dig.

— Tror mamma det? — frågade Björn.

— Ja, det tror jag visst, — sade modern.

— Jag skall bjuda till, — sade Björn.

En sommar reste den rike patron Guldberg på sitt eget fartyg Apollo till Stockholm och tog med sig de båda gossarne. De seglade öfver Ålands haf, hade god vind och vackert väder. Mosep vräkte sig i kajutan och läste romaner. Björn var kajutvakt och allas springpojke. Han hade spolat däcket, diskat tallrikar, blankat stöflar, varit uppe till märsen att klargöra storseglet och klättrat ut på bogsprötet att skota klyfvaren, när patron Guldberg sade till honom: — Skogsbjörn!

— Patron! — svarade Björn. Han understod sig aldrig att kalla sin stjuffader annorlunda.

— Rensa mina pipor!

— Skall ske, patron!

— Akta den stora silfverbeslagna sjöskumspipan. Kom ihåg, din lymmel, att hon kostar hundra riksdaler.

— Skall ske, patron!

Björn stod vid relingen på fördäck och rengjorde piporna, när Mosep trädde bakom honom, stack en nål genom hans tröja och sade: — hvad gör du, Skogsbjörn?

— Jag rensar patrons pipor.

— Tag hit, jag skall hjälpa dig! — sade Mosep, ryckte till sig den stora sjöskumspipan och knackade henne mot relingen, såsom han stundom sett fadern göra. Men pipan satt lös på skaftet, ingen snodd hade hon. Alltså föll hon i Ålands haf, så att det sade poll, poll efter henne.

Björn stod der så häpen, som hade han sjelf fallit i hafvet. Men Mosep var fintlig och sade: — hvarför skuffade du mig?

— Har jag skuffat dig? — frågade Björn förvånad.

— Visst har du det, — sade Mosep. Och i det samma, när han såg faderns stora näsa nalkas, ropade Mosep, i det han låtsade öfverljuddt snyfta: — hvarför skuffade du mig, så att pappas bästa pipa föll i sjön?

Patron Guldberg var en sådan karl, att när han blef ond, så miste han allt förnuft, — Jaså, sade han, det är icke nog att far din bränt upp mitt bästa skepp; nu kastar du min dyraste pipa i sjön!... Styrman! Låt fira ned skeppsjullen, kasta Skogsbjörn i jullen, och låt honom resa!

Styrman såg mycket förbluffad ut, men vågade icke säga nej. Inom några minuter var jullen nedfirad, Björn i jullen, och knappt fick styrman tid att kasta åt honom en kaka bröd. — Ro nu, och sök min pipa! — skrek patron Guldberg från akterdäcket.

Skeppet Apollo sköt god fart i förlig vind, och snart blef den lilla jullen långt efter. Björn var så förvånad, att han begynte fråga sig sjelf, om han verkligen skuffat sin stjuvbror. En ärlig gosse kan icke begripa huru en annan gosse kan ljuga. Men när skeppet Apollo seglade

allt längre från honom, när det slutligen syntes blott som en liten hvit prick långt borta vid himlaranden, då märkte Björn till sin förskräckelse, att han var ensam i en liten båt ute på öppna hafvet. Stora fiskar plaskade rundt omkring honom, delfinerna sprutade strålar af vatten, sälarne tittade med sina svartbruna hundhufvuden upp öfver vågorna. Ingen af dem kunde hjälpa honom. Blåsten tog till, hafvet begynte klädas i hvitt skum, qvällen föll på, det blef mörkt, och Skogsbjörn dref i sin båt mot natten och döden.

Ja, hvem i den vida verlden brydde sig nu om en sådan öfvergifven stackare, som den lille Skogsbjörn? Ingen frågade efter honom; han skulle sjunka i hafvet, vågorna skulle sluta sig öfver hans hufvud, nästa morgon skulle icke en bubbla synas kvar efter honom på det blå hafvet, skeppen skulle segla öfver honom och matroserne skulle sjunga sin glada visa, alldeles som förr.

En skulle likväl sakna honom, och det var hans moder. När Björn tänkte på henne, begynte han gråta. Men när han gråtit en stund, blef han hungrig och begynte gnaga det hårda brödet. Detta styrkte och muntrade honom. Gud har alltid någon vederqvickelse i besparing för de öfvergifne på jorden.

Björn visste ej hvaraf det kom sig, att han med ens blef så munter till mods. Han ihågkom sin moders förmaning att i all nöd och fara förtrösta på Gud. Om jag skulle försöka att bedja? tänkte han vid sig sjelf.

Det ville icke rätt lyckas i början. Vågorna gingo nu höga, jullen gungade som en spån, lyftes som på ett berg och sjönk åter ned som i en djup dal. Det var icke lätt att nu hålla en tanke tillsamman. Björn läste ur minnet alla de böner hans moder lärt honom; det var en lexa, det var ord utan mening, men snart begynte han sjelf bedja.

— Käre Herre Gud, — sade han, — jag är en stackars liten gosse, min hand är svag, och jag förmår intet emot det mäktiga hafvet. Men du, Herre Gud, är stark och stor. Du är mycket mäktigare, än hafvets vågor, stormen lyder dina befallningar, natten och döden kunna intet ondt göra mig, om du förbjuder dem det. Jag förtröstar på dig, min Gud. Du har alltid varit god emot mig, och du skall visst aldrig öfvergifva mig. Så bevara mig nu på det mörka hafvet; låt dina englar gå på de stora vattnen och befalla vågorna att icke göra mig illa. Jag vill vara ditt barn, min Gud, och sofva uti din famn. Tack, tack! Godnatt, käre Gud! Godnatt, mörka haf och ljusa stjernor i himmelen! Godnatt, mamma!...

Och den lille Skogsbjörn somnade sött på jullens botten midt i det öppna hafvet.

Det var nu mörkt, och ingen kunde se, att långt borta vid den yttersta randen af hafsbyn höjde sig en mjuk och ljusgrön strand öfver de skummande vågorna. Det var Fjäderholmarna. Der satt på det sammetslena gräset den gamle Nukku Matti, som svenskarne kalla John Blund och danskarne Ole Luköje. Han spejade ut öfver hafvets ödsliga rymder och blef varse den lilla jullen, der Skogsbjörn dref som en lekboll för vindarna. Han utkastade sina linor, så fina som spindeltråd, drog jullen till Fjäderholmarna och införde Björn till rosenbäddarna i sina silfverblänkande salar. Här stodo tusen drömmar i brokiga fjärildrägter genast till hands, fladdrade lätt öfver vattnen och förde till Björn hans älskade moder. Han kände hennes mjuka hand på sitt hufvud, han kände hennes kyss på sin panna, han hörde hennes kära röst, som hviskade i hans öra: — var vid godt mod, min gosse; var alltid sann, var tålig och ödmjuk; Gud skall beskydda dig. Skogsbjörn skall ännu blifva en hel karl.

Den gamle Nukku Matti stod tyst och orörlig vid gossens sida. Endast en af drömmarne surrade länge som ett bi kring gossens öron och ropade envist: — tre ting! tre ting! — Tyst du, — sade Björn till drömmen; — hvad gör jag med dina tre ting? Drömmar som strömmar.

Natten förgick, morgonen ljusnade. Björn tyckte, att taket höjde sig öfver honom och blef en klar himmel, väggarna vidgade sig och blefvo en genomskinlig luft, golfvet begynte gunga och blef ett sakta brusande haf. Då bleknade alla diamanter och kristaller i Fjäderholmarnas grotta, ett lätt, ljusrödt flor föll öfver alla föremål, och den sakta musik, som hela natten susat igenom grottan, upplöste sig i ett enförmigt sorl af vågor i hafvet.

Björn kände en kyla öfver sitt hufvud, uppslog sina ögon och såg sig förundrad omkring. Öfver honom utbredde sig himmelen, under honom hafvets blå och omkring honom den svala morgonluften. Björn låg på botten af sin julle, och mössan hade blåst från hans hufvud i sjön. — Jag har drömt, — tänkte han, — och Gud har bevarat mig. Tack, käre Gud!

Derpå satte han sig att äta af den brödkant, som han ännu hade qvar. Han kände sig törstig; vattnet var salt, det smakade icke väl, men det är icke så salt i Östersjön, att det icke i nödfall kan drickas.

Till sin stora förundran såg Björn ett stort skepp utan master drifva helt nära honom redlost på hafvet. Det hade varit en stormig natt, hafvet gick ännu högt, men den värsta stormen var öfver. Björn fattade årorna och rodde till fartyget.

Ja, det var ett stort, lastadt skepp, som sprungit läck i stormen och på hvilket man afhuggit masterna, för att det ej skulle kantra. Det flöt knappt mera, det var

uppfyllt af vatten och öfvergifvet af sin besättning. Björn ropade hoj vid sidan af fartyget. Ingen svarade. Då klaf han dristigt upp på fartygets däck.

Här lågo tågverk, varor, verktyg och spillror om hvarandra i stor oordning. I lastrummet syntes många dyrbara handelsvaror, men ingenstädes en lefvande varelse. Björn blef ängslig till mods och ville åter klifva ned i sin båt, då ett ömkeligt bråkande från fören nådde hans öron.

Det var en get, fastbunden vid en afplankning af däck. Björn lossade getens band, fattade en brödkaka, som flöt på vattnet och ville åter nedstiga i båten. Då vadade han i vattnet förbi nedgången till skeppets kajuta. Der flöto många saker omkring, och med detsamma kom han ihåg den envisa drömmen. — Får gå då för tre ting, efter jag redan har två! — tänkte Björn, grep ett litet skrin af mahogny, som flöt vid trappan, och skyndade sedan med geten, brödet och skrinet ned i sin julle. Det var hög tid. Han hade icke rott många famnar från fartyget, innan han hörde ett besynnerligt brus, — der blef en hvirflande grop i hafvet, det stora skeppet sjönk, och snart gingo vågorna öfver dess plats, som hade der aldrig flutit en bristande köl...

Två dagar och två nätter dref Björn i sin julle omkring på hafvet. Han delade sitt bröd med geten, och geten gaf honom sin mjölk. Tredje dagen på morgonen syntes ett skepp; — det kom närmare, det blef varse gossens tröja, hvilken han bundit vid åren såsom en nödflagg, tog honom ombord och förde honom till Stockholm.

— Nå, lille pilt, till hvem skall jag nu föra dig i staden? — frågade kaptenen.

— Jag känner ingen i Stockholm, — svarade Björn.
— Låt mig stadna ombord som kajutvakt och lära mig

tjensten. Jag ville gerna blifva en duktig sjöman, som far min.

— Så, så, — genmälde kaptenen. — Nå, det kan gå för sig. Min förre kajutvakt går nu ifrån mig, han har fått ledsamt efter sin mammas pepparkakor. Stadna du här, så skall jag sälja din get, och för pengarna kan du köpa dig bättre kläder. Din förra patron måste icke ha varit mycket gifmild mot dig.

— Han har gifvit mig mat, — svarade gossen.

— Ja, och så har han kallat dig Skogsbjörn, det märkes på dina kläder, — sade kaptenen. — Men nu skall Skogsbjörn blifva en hel karl.

Det klack i Björn. Han hörde nu samma ord för tredje gången.

Morgondagen kom, och Björn gick ut i det stora Stockholm för att köpa sig nya kläder. När han kom till ett gathörn, stod der en hop folk och läste ett på hörnet uppslaget plakat. Björn stadnade, han som andra, och frågade hvad det var. — Åhå, — sade en bredaxlad jernbärare med händerna i byxfickorna, — alla fnaskenfeltar skola nu vara nyfikna! Det angår dig icke. En förnäm herre lofvar tusen riksdaler i belöning åt den, som kan skaffa till rätta ett litet skrin från Ålands haf. Gå du hem, och läs öfver katkesen!

Björn kom att tänkapå det lilla mahognyskrinet, som han bergat från det sjunkande fartyget. Tre ting! hade drömmen ropat till honom.

I ett huj var Björn åter ombord på sitt fartyg. Det lilla skrinet låg qvar bland spånor och gamla stöflar under en säng i skansen. Som en pil var Björn åter ute i staden med skrinet under sin trasiga tröja, lät visa sig till den förnämne herrn, men motades strax i trappan af ett halft dussin betjenter med försmädliga uppsyner. —

Packa dig din väg, trasvarg! — skreko betjenterne. — Vi ha inga slantar åt tiggare.

— Det få vi se, — svarade Björn och pekade på sitt skrin.

— Hvad är det? — sade betjenterne och grepo efter skrinet. — Gif oss skrinet, så får du betalning i morgon.

— Nej, så dum är jag icke, menade Björn och fasthöll sitt skrin. Men den längste och starkaste betjenten fattade honom i kragen och sade: — tjufpojke, bekänn att du stulit skrinet!

— Det ljuger du, så lång du är, — svarade Björn och spjernade mot af alla krafter. Det blef tumult och oväsen; en herre i grann nattrock öppnade dörren och frågade hvad här var å färde.

— Ers nåd, — ropade betjenterne, — här är en pojke, som stulit ett skrin.

— Jag har aldrig stulit, — ropade Björn.

— Kom in med ditt skrin, pojke! — befalde den stränge herrn.

Björn trädde modigt in; han hade ett godt samvete. Knappt hade den förnäme herrn fått öga på skrinet, innan han ryckte det ur gossens händer.

— Mitt skrin! Min skatt! — utropade han, tryckte på en hemlig fjäder, och locket sprang upp. Det minsta Björn väntade att få se var äkta perlor, men i skrinet lågo endast några gulnade pappersblad. Det var visst något att lofva så mycket pengar för! tänkte Björn.

Men den förnäme herrn sade till honom: — min käre gosse, du har räddat min heder och min förmögenhet. Jag är anklagad för att hafva försvillat kronans penningar, och dessa papper bevisa min oskuld. Berätta mig huru du funnit skrinet!

Björn berättade sitt äfventyr, men förteg huru illa hans stjuftar behandlat honom.

— Jag ser på dig, att du är en ärlig gosse, sade herrn i nattrocken. Vill du, så skall jag insätta tusen riksdaler för din räkning i banken och gifva dig skriftligt intyg derpå.

Ja, dermed var Björn mycket nöjd; hvad skulle han göra med en så stor rikedom? Han tackade den förnämde herrn, återvände till sin kapten och berättade honom sin nya lycka. Kaptenen smålog och sade: — nå, Skogsbjörn, nu är du rik, nu behöfver du icke slita ondt på sjön. Du kan nu vara lat och lefva af tortor i flera år.

— Nej, jag tackar, så dum är jag icke, svarade Björn. Nu vill jag arbeta bra och lära mig sjötjensten. Så kan jag om några år blifva konstapel och sedan styrman . . .

— Och sedan kapten?

— Ja, och sedan kapten, — svarade Björn. Han rodnade sjelf öfver sin omåttliga ärelystnad. — Jag vill använda pengarna till att lära mig navigation, — sade han, — och när jag fått eget fartyg, vill jag segla till Raumo att hemta min mor . . .

— Det är rätt, Skogsbjörn! — sade kaptenen. — Håll ut med den kursen, och Gud skall hjälpa dig.

Björn höll ut som en hel karl. Två år var han kajutvakt, växte allt starkare, började gå bredbent, som sjömän bruka, och blef sedan jungman, sedan matros, sedan konstapel, sedan styrman. Han seglade verlden omkring, slet ondt, men var alltid hurtig och glad. Två vintrar läste han navigation, matematik och geografi; sedan tog han med heder examen, blef kapten och fick eget fartyg att föra. Han var rättskaffens, skicklig och pålitlig; det

gick honom väl. Om några år förde han sitt eget sköna fartyg, som hette *Björninna*.

En vacker dag blef i Raumo en stor uppståndelse. Der seglade in ett främmande skepp, hvares make man aldrig sett. Alla master och block voro beslagna med messing, så att de lyste i solen som guld. Akterstäfven var förgylld, i förstäfven blänkte en björninna af silfver, och "Björninna" stod der att läsa på alla flaggor.

Hela staden förvånades, alla ville ut till hamnen för att se den stolta björninna, och icke minst nyfiken var den gamle patron Guldberg med sin son Mosep. Det hade gått illa för patronen de senare åren, han hade numera endast sin stora näsa och sin gamla Apollo kvar. Mosep låg mest och läste gamla tidningar på en soffa. Men nu ville äfven Mosep ut till hamnen; far och son läto ro sig ut till Björninna. Der bådo de allerödmjukast om den stora äran att få bese det ståtliga fartyget.

— Var god och stig upp! — svarade kapten Björn Skog, som förstälde sin röst och icke lät märka, att han rätt väl kände sin elake stjuftar och hans illmarige son. Aldrig kunde de tro, att den unge och vackre kaptenen var deras egen forne Skogsbjörn. De trodde honom vara en rik engelsman, som reste ut för att beskåda främmande länder.

Kaptenen lät dem betrakta alla skeppets märkvärdigheter och inbjöd dem sedan till en fin middag ombord. Han var en enkel och tarflig man, men nu hade han låtit uppduka läckerheter och fina viner från alla verldsdelar. Hans gäster kunde icke nog förvåna sig öfver skeppets prakt samt den utsökta middagen; de voro färdige att spricka af afund, och detta roade kapten Björn.

När nu gästerne med många sötsura ord på läpparne ville tacka och säga farväl, frågade kaptenen, liksom händelsevis, om fru Guldberg lefde ännu.

— Visst lefver hon, stackars menniska, — svarade Guldberg, — men hon går aldrig ut, hon sörjer sin dumma son.

— Jaså, — svarade Björn. — Har hon haft en son?

— Ja visst. En mycket elak och dum pojke, som drunknade i Ålands haf för femton år sedan.

— Är det så visst, att han drunknade? — frågade Björn.

— Tyvärr, — suckade Guldberg. — En störtsjö tog bort honom, och han sjönk som en sten till botten.

— Hvarför skulle han skuffa mig? — sade Mosep.

— Jag har hört sägas, att han blef orättvist anklagad och utsatt i en julle på öppna hafvet, — återtog kapten Björn.

Mosep blef röd i ansigtet och skrek: — ja, men han fick en kaka bröd med sig!

— Vill du tiga? — skrek patron Guldberg.

Kapten Björn såg dem skarpt i ögonen och sade nu med sin naturliga röst: — jag har hört sägas, att gossen lefver och vill ställa sin stjuftar till ansvar. Hela besättningen kan vittna, att gossen blifvit öfvergifven på öppna hafvet.

Nu blefvo Guldberg och Mosep lika bleka som de förut varit röda, och patronens stora näsa blef ljusblå. De visste intet bättre, än att neka till allt.

— Jaså? — sade kapten Björn. — Jag har läst om en annan liten gosse i forna tider; han hette också Moses, men icke Moses Guldberg. Han blef utsatt i en liten korg på Nilfloden och fick ändock lefva och blifva en hel karl. Veten I icke, att vågorna lyda Guds vilja? Det hjälper icke att ljuga för Gud. Hvad hafven I gjort af den lille Skogsbjörn?

Uff — nu var det slut med patron Guldberg och hans son Mosep. De igenkände Skogsbjörn, samvetet slog dem, och de föllo pustande på sina knän, med begäran att han ville förlåta dem, de skulle aldrig göra så mer.

Skogsbjörn, som nu blifvit den stränge kaptén Björn Skog, lät dem pusta en stund, men derpå sade han med tårar i ögonen: — Stå upp, min stjuftar! Stå upp, Mosep! Jag har icke kommit för att löna Guds godhet mot mig med ett hårdt hjerta. Nej, jag vill icke anklaga eder, det är allt glömdt. Gifven mig endast min moder tillbaka, så skola vi åter vara goda vänner!

Se, detta var ord, som hagel och solsken på samma gång! Patron Guldberg kände en sten falla från sitt hjerta, och hans ljusblå näsa blef åter mörkröd. Mosep låtsade gråta och ljög i glädjen, att han aldrig hållit af någon i verlden såsom han hållit af Skogsbjörn. Alla följdes nu åt till den stackars öfvergifna fru Guldberg, — och hvad den gamla frun blef förundrad och glad, det kan ingen beskrifva. I femton år hade hon sörjt sin lille käre Skogsbjörn som död, och nu stod han der som en lång, hurtig och lefvande sjöman. Nu hade han blifvit en hel karl, som hon så visst hade förutsagt, när han var liten.

Skogsbjörn tyckte sig nu först vara en lycklig man, när han återfått sin mor. Han köpte genast åt henne och sig en vacker gård, de flyttade dit och lefde glada tillsammans ett helt år, medan Björninna låg för ankar i hamnen. Men under tiden kom der en annan vacker björninna i huset. Kaptén Björn förälskade sig i en fattig och arbetsam Raumoficka, som kunde knypla de allra finaste spetsar, och hon blef hans hustru. När han så lefvat lycklig en tid, fick han åter lust att resa till sjös, när hans mor icke var ensam mer; men han seglade icke

nu till världens ände, han trufdes bättre hemma, han reste ut hvarje vår i Maj och vände tillbaka i November med sköna julklappar åt sin moder, åt sin björninna på landbacken och åt sina små björnungar. Det var gladare att dansa med dem kring den muntra julgranen, än det fordom var att sitta ensam i en liten julle på öppna hafvet.

Detta var nu allt som det skulle vara. Men patron Guldberg och hans son Mosep hade hellre sett, att Skogsbjörn suttit qvar i sin julle och aldrig kommit igen. De voro afundsjuka på hans lycka, de begrundade natt och dag huru de skulle blifva lika rika som Skogsbjörn. Han hade berättat för dem sitt äfventyr med Nukku Matti, det förlista skeppet och mahognyskrinet; han hade skämtande omtalat drömmen, som ropat till honom: tre ting! tre ting! Detta lade nu patron Guldberg och Mosep tillhoppa och blefvo mer och mer visse på, att det måste vara ett trolleri. Men på samma sätt kunde ju också vi blifva rika, menade de.

Det borde man göra efter! Den gamle Apollo låg ännu, sprucken och gistnad, för ankar i hamnen. Guldberg lät tackla upp honom, lastade honom med tjära och pelsverk och seglade med sin son till Stockholm för att under resan finna ett mahognyskrin på Ålands haf.

Allt skulle ske, som när Skogsbjörn fordom blef utsatt på öppna hafvet. Patron Guldberg kastade en oduglig sjöskumspipa i sjön, låtsade vara mycket förtörnad på Mosep och utsatte honom i en stor slup på det lugna hafvet. I slupen var bäddad en säng med två dunbolster, ett sidentäcke, ett par lakan och tre hufvudkuddar. Mosep förseddes med fyra stora hvetebullar, en smörbytta, en kalfstek, två ostar, ett fat plättar, en syltburk, en korg öl och sex buteljer vin. Sjelf var Mosep klädd i en

vargskinspels och storstöflar, der han vräkte sig raklång på de mjuka dynorna och rökte cigarr.

Skeppet seglade bort, slupen blef ensam, allt var lugnt. Mosep intog en grundelig qvällsvard, drack öl, drack vin, rökte åter cigarr och fann äfventyret rätt nöjsamt. När det mörknade, drog han täcket öfver öronen och somnade tungt. Att bedja en aftonbön, fann han alldeles onödigt.

Mot natten uppväxte en storm. Mosep sof, stormen dref slupen till stranden af Tistelöarna. Der satt signora Mara på sin skrofliga klippa och spejade efter rof. Hon blef varse Mosep, drog honom med slupen i land och förde honom till sin unkna grotta. Der lade hon honom på en bädd af nässlor. Det stack, det brände i hela hans kropp, bly låg på hans ögonlock, bly på hans hjerta, trollpackan kramade honom brun och blå, nöp honom, luggade honom och skrattade dervid så omåttligt, att bockskinspelsen sprack af munterhet på hennes rygg. När hon så huserat en stund, kastade hon Mosep åter i slupen, stötte den från stranden och lät honom resa.

Mosep vaknade af att han låg i vatten, medan slupen kastades som en boll af vågorna. Förfärad reste han sig upp, men störtades åter omkull; hans hufvud värkte, hans kropp var som piskad med nässlor. I tre dagar drefs han omkring på hafvet, kunde ej röra sig, grinade mot solen och förmådde ej äta. Äfventyret blef otrefligt. Men på tredje dagen lagnade stormen, och nu ville Mosep göra ett godt mål. Ack, hvetebullarne och ostarne voro uppblötta af vattnet, smörbyttan hade trillat i sjön, plätterne hade blifvit torskarnes mat. Lyckligtvis funnos ännu kalfsteken, ölet och vinet. Mosep åt och kände sig bättre till mods. Trodde han icke det? Der stod ju verkligen ett förlist fartyg utan master på stenrefvet. Mosep rodde dit: ingen

fanns ombord, allt var i oordning, stycken af lasten flöto omkring i fartyget. Mosep hade kunnat berga många varor, men han sökte endast tre ting: en get, en brödkaka och ett mahognyskrin. Någon get fann han icke, men väl en grå katt; icke heller något bröd, men väl en tjärpyts. Blott han nu kunde upptäcka ett skrin. Hvilken lycka! Han fann en rund ask, och var den icke af mahogny, så var den af asp. Med dessa dyrbara tre ting rodde han förnöjd från det förlista skeppet.

Det blef afton: Mosep åt kalfstek, drack öl, somnade och dref ut i hafvet. Det blef morgon: Mosep vaknade, kände sig åter hungrig och ville äta, men nu hade katten ätit upp resten af kalfsteken. Huru gerna hade han icke kastat henne i sjön, men hon klöste honom i ansigtet; — nej, tre ting; hon måste få lefva. Sjette dagen på sjön hade han intet annat än vin, — stackare! Han drack, blef vimmelkantig i hufvudet och skulle ha fallit i hafvet, om icke just då en vedskuta från Åland råkat segla förbi.

— Fånga upp båten, och langa hit fyllbulten! — ropade skepparen till sin ende matros. Matrosen lydde, Mosep blef upphalad. — Friska upp honom litet med daggen, så blir han munter igen! — sade skepparen.

Mosep blef uppfriskad och fördes för god betalning till Raumo. När han trädde in till sin far, slog han näfven i bordet och frågade hvarför man lemnat honom sex dagar i sjön. — Ack, min käre gosse, — svarade patron Guldborg, — om du visste hvad som har händt! Samma natt, sedan du blifvit utsatt i slupen, uppstod en förskräcklig storm, vi kapade masterna, men skeppet dref på en klippa, och ingen hade tid att tänka på dig. Ack, min sköna Apollo! Mina tjärtunnor och mina dyrbara pelsverk! De voro mera värda, än ett ämbare fylldt med silfver och guld. Ack!

Ack! — Och patron Guldberg gret bitterligen, ty ingenting gick den mannen så ömt till hjertat, som när han förlorade penningar.

— Men huru är det med dig? — fortfor han snyftande. — Har du funnit ditt skrin?

— Har visst! — sade Mosep. — Något för något. Jag har blifvit luggad, klöst, knipen, biten, kramad, puffad och piskad, så att jag knappt hänger ihop. Men det gör ingenting. Jag har sofvit i marvatten, grinat mot solen, blifvit bestulen, druckit vin och fått dagg, men det gör heller ingenting. Så och så har det skett. Nu är jag så rik, att Skogsbjörn är endast en mullvad mot mig.

— Kära gosse, äro vi verkligen nu så rika? — utropade fadern.

— Jag säger att *jag* är rik, men det har far intet att skaffa med, — invände Mosep snäsigt.

— Men min allrakäraste gosse, jag är nu fattig. Skulle vi icke dela som goda vänner?

— Intet så mycket som en skosula, — svarade Mosep.

— Ack, Mosep, att du kan vara så otacksam mot din hulde fader! Hvar har du ditt skrin?

— Här! — utropade Mosep stolt och visade asken.

— Hvad för något? — skrek patron Guldberg. — Är det *den* asken? Men då har du ju varit ombord på vår egen Apollo!

— Har jag varit ombord på Apollo? — frågade Mosep.

— Ja, det har du varit. Sköna skatter! Hvad tror du, att asken innehåller?

Mosep menade, att Skogsbjörn öppnade icke skrinet förrän i Stockholm, och Mosep hade icke heller vågat öppna asken förrän i Raumo. Hvad skulle der vara annat, än guldsand och diamanter?

— Guldsand? Ack du olycksfågel! Öppna sjelf, och se åt!

Mosep öppnade asken med darrande hand. Hvad fann han derinne? Han fann sin fars gamla peruk, som skulle uppkammas i Stockholm.

Patron Guldberg kunde i all sin bedröfvelse ej hålla sig från att skratta. Detta förargade Mosep, som redan tyckte sig haft förargelse nog. — Hör nu på, far! — sade han. — Var icke Apollo lastad med tjära och pelsverk?

— Ja, tyvärr, tyvärr, — suckade fadern. — Och allt ligger nu på hafvets botten.

— Men jag har bergat något.

— Är det möjligt? Hvad har du bergat?

— Denna tjärpytsen!

— Åh, skäms! Har du ej bergat något af mina dyrbara pelsverk?

— Visst har jag det, — sade Mosep.

— Var det ett af de grå?

— Ja, det var ett af de grå.

— Nå, det var dock någon tröst. Min kära gosse, hvar har du pelsverket?

— Det springer här på sina egna ben, — svarade Mosep. Och skeppskatten krökte ryggen för sin förvånade husbonde.

— Ack, du din lutfisk! — skrek patron Guldberg i vredesmod, fattade käppen och lät den eftertryckligt dansa på Moseps rygg. Och käppen dansade, och katten fräste och Mosep Guldberg tyckte sig åter vara på Tistelöarna. Men Skogsbjörn hörde dem icke: han satt långt derifrån och lärde sina björningar klättra på hans rygg såsom på masten af ett stort skepp.



Gossen från Pernå.



Olof Simonsson hette i konung Kristian Tyranns tid en fattig fiskare, som tjenade under Särkilaks herrgård i Pernå socken mellan de nuvarande städerna Borgå och Lovisa. Finska viken inskjuter här sina blå fjärdar mellan uddar, öar och skogshöjder, som se med sina lumiga granar ned i vattenspeglarna.

Olof Simonsson hade en gosse, hvilken fått namnet efter erkeengelen Mikael, ty fadren var en stark kämpe, som stridt i sin ungdom mot landets fiender. Nu hade han bortlagt svärd och båge för att gripa till årorna och taga till fånga havvets laxar. Landet led den tiden mycket öfvervåld, när Kristian Tyranns krigsflottor landsatte rofgiriga härar vid kusterna och härjade strandbyarna. Torsby, der fiskaren Olof bodde, hade ock varit i nöd för fiendens anfall; fader Olof önskade, att hans son måtte blifva den hjelte, som en gång skulle befria landet och trampa draken under sina fötter; därför lät han kristna sin son till Mikael. Och knappt hade den lille Mikael vuxit så stor, att han kunde lyfta fadrens svärd, innan fadren lät honom också försöka att spänna bågen. Men det tålde tid, innan de späda armarna vuxit så starka, ty bågen var af ben och skifvan af stål, så att der skulle vara full mannakraft för att spänna honom.

— Mikku, — sade fadren, — vi skola töfva litet ännu med bågen, men du kan försöka min stridsyx, som hänger i stugan öfver min säng. Hugg af denna alen med ett hugg!

Gossen tog stridsyxan, måttade mot alen, som var armstjock, och kapade af honom med ett enda hugg.

— Jag kunde tro det, — sade fadren. — Det är virke i dig till en duktig karl, och när du vuxit ett hufvud högre, skall du spänna min båge mot Kristian Tyrann. Till dess skall du få ro min stora fiskarebåt, ty deraf få raska gossar armar af jern.

Gossen Mikael tänkte som fadren, att ingenting här i verlden öfvergår ett par starka armar, en bra stålbåge och en hurtig stridsyx. Men då hände en dag, att han fick följa sin fader till kyrkan. Der var mycken grannlåt, helgonbilder, rökelse, latinska böner och latinska messor, såsom det brukades i den katholska tiden. — Jag förstår ingenting, — sade gossen; — hvad är det de sjunga?

— Det är latin, — sade fadren. — Hvad skulle det vara annat? Icke får man tala till Gud på annat språk, än latin.

— Får man icke tala till Gud på finska? — frågade gossen åter, ty han och det mesta folket talade finska, och det syntes honom förunderligt, att man icke skulle få tala till Gud på sitt eget språk och förstå hvad Gud svarade.

— Gud förstår icke finska, — svarade fadren. — Gud förstår ingenting annat, än latin.

Detta tycktes gossen mycket besynnerligt, att Gud kunde vara så okunnig, men han vågade icke fråga vidare. När messan var slutad, hade fadren ett ärende till presten i sakristian, och gossen följde honom. Der låg något stort och grannt med underliga svarta streck och

brokiga bilder uppslaget på bordet. — Hvad är det? — frågade gossen.

— Det är en bok, — sade fadren.

En bok? Hvad kunde en bok vara? Aldrig i tiden hade gossen sett någon bok. Han trängde sig närmare



och fick betrakta det underliga tinget, som kallades en bok. Det var hvad man nu brukar kalla en "foliant", en mycket stor, tjock bok, med sirligt utritade krångliga bokstäfver, somliga blå, gula, gröna och röda, men de flesta svarta, och vid kanten af boken voro målade helgonbil-

der med en guldgloria kring sina hufvuden. I vårt land fanns den tiden blott en tryckt bok, en messbok, tryckt på latin i Tyskland; alla de öfriga voro handskrifter, mycket få och mycket dyra, så att en sådan bok kostade lika mycket som ett godt bondhemman.

— Hvad betyda de krokiga strecken? — frågade gossen.

— De kallas bokstäfver. Att rita dem kallas att *skrifva*, och att uttyda dem kallas att *läsa*.

— Får också jag lära mig att skrifva och läsa?

— Nej, det förstå inga andra än presterne.

— Jag vill blifva prest, — sade gossen.

— Allt annat! — skrattade fadren. — Då måste du först kunna tala latin.

— Är det så svårt, far?

— Ja, visst måste det vara svårt, efter det är Guds språk, och det måste man lära i skolan.

— Jag vill gå i skolan, far, och lära mig latin. Men när jag blir prest, skall jag bedja till Gud på finska, och om icke Gud förstår mig, skall jag säga till honom på latin: käre herre Gud, lär dig att tala finska, så att vi alla förstå hvad du säger! Vi ville så gerna kunna tala med dig.

Presten, som hörde detta, klappade gossen vänligt på axeln och sade: — Mikku lille, du talar som du har förstånd till. Bibeln är ju skrifven på grekiska och latin; huru skulle Gud tala ett annat språk, än det, som han talat i bibeln? Men det är väl icke så omöjligt, att du kan gå i skola och blifva prest. Jag skall tala derom med din far.

Fadren svarade härtill misslynt, att gossen fått namn efter erkeengelen och skulle blifva sitt folks stridsman. Dertill behöfde han hvarken läsa, skrifva eller tala latin.

— Han kan blifva Guds och sitt folks stridsman äfven med andra vapen, än svärd och båge, — menade presten.

Någon tid derefter, en stormig dag, vandrade presten vid stranden i samtal med den berömde rektorn i Viborgs skola, Johannes Erasmi, som var på besök hos honom. De anförtrodde hvarandra sina bekymmer om de onda tiderna, om Kristian Tyrann och Stockholms blodbad samt om den förskräcklige kättaren, Martin Luther, som ville afskaffa påfvedömet och tillåta alla menniskor läsa bibeln. Vid det att de talade härom, sågo de en fiskarebåt strida mot vågorna ute på sjön. Båten hade hård motvind, hade måst nedtaga seglet, emedan han ej kunde kryssa i det trånga farvattnet, och roddes af en gosse, medan en äldre man sett vid rodret. — Hvarför låter karlen der borta gossen ensam ro den stora båten i så hårdt väder? — frågade rektorn från Viborg.

— Jag känner karlen, — svarade presten. Det är fiskaren Olof Simonsson. Han vill uppfostra sin gosse till krigsman och låter honom öfva sig med de tyngsta arbeten, för att stärka hans armar.

— Det är likväl en alltför tung båt för så unga armar, — menade rektorn. — Men se huru gossen arbetar sig framåt! Det måste vara en ihärdig gosse.

— Ja, ihärdig är han som en arbetsmyra. Jag tänker, att hvad den pojken en gång i verlden företager sig, det drifver han genom. Han ville nog gå i skola, men fadren är fattig och vill göra honom till krigsman.

— Jag skall taga honom till mig för intet och se hvad jag kan göra af honom. Jag har icke sett en så ihärdig pojke, förklarade rektorn.

Båten arbetade sig långsamt fram öfver den uppörda fjärden, men fram kom han. Fader Olof och han Mikael

landstego vid hamnen. Visst hade gossen blåsor i händerna och var så röd om kinderna som ett moget hallon, men fram skulle han, och fram kom han. Rektorn och presten gingo dessa båda till mötes. Den barske fiskaren var icke lätt att öfvertala, men huru länge de lärde männen ansatte honom, måste han slutligen medgifva, att hans son Mikael fick resa med rektorn till Viborg och gå i skola.

Hvad blef det då af Mikael Olofsson, gossen från Pernå, som rott sig blåsor i händerna och så nyligen sett för första gången en bok, den enda, som fanns i hans hemtrakt? Han blef en af Finlands lärdaste och berömdaste män, ty det han en gång tagit sig för, det dref han igenom. Han blef först skrifvare hos biskopen, som var en god vän till rektorn i Viborg, och derefter fick han resa utrikes att studera i tyska staden Wittenberg under ledning af doktor Martin Luther och hans trogne bundsförvandt Filip Melanchton. Luthers reformation var då nyss införd i Sverige och Finland af Gustaf Wasa. Denne brevexlade med Luther, och Luther skref till konungen berömliga vitsord om unge Mikael från Pernå. Så blef Mikael först rektor i Åbo skola i 9 år och sedan biskop i Åbo. Det var hög ära nog för en fattig fiskaregosse.

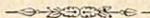
Men icke för människors pris och höga äreställen ville gossen från Pernå lefva. Han kunde aldrig få i sitt hufvud, att Gud icke skulle förstå något annat språk, än latin, och tyckte det vara synd, att så många fromma människor icke skulle kunna tala till Gud i bönen eller förstå hvad Gud talade till dem i sitt uppenbarade ord. Doktor Martin Luther hade sagt honom, att Gud förstår alla språk, efter ju Gud gifvit människan den stora gåfvan att tänka och tala; ja, att Gud icke vill tillbedjas med obe-

gripliga, lärda ord, utan mycket hellre med hjertats barnsliga tro, så som hvar och en förmår uttrycka. Då företog sig gossen från Pernå att lära det finska folket tala på sitt språk med Gud. Han lät trycka den första finska abc-boken, den första finska böneboken, Davids psalmer och slutligen hela nya testamentet på finska. Det var icke lätt att första gången stafva ihop ett nytt språk i skrift, och allt måste tryckas i Stockholm, emedan intet boktryckeri fanns i Finland. Men fram skulle det gå, och fram gick det, med understöd af den store konung Gustaf Wasa. Från denna tid kunna hvarje gosse och flicka i vårt land läsa, alla hafva Guds ord på sitt språk, och alla kunna på sitt språk bedja till Gud.

När gossen från Pernå, Mikael Olofsson, slutligen blef en lärd man, kallade han sig *Mikael Agricola*. Agricola betyder jordbrukare, och det kan väl sägas, att en mäktigare säningsman icke har lefvat i Finland. Men presten i sakristian hade icke så orätt, när han förutsade, att en Mikael, en stor Guds och folkets stridsman, väl kan vinna segrar utan att strida med svärd.

Hvarje gång jag stått vid stranden af Pernå hamn och sett fiskarebåtarna kämpa mot storm och hög sjö, har jag tänkt på Mikael Agricola, som här rodde i stormen sin faders båt. Och hvarje gång jag hört det finska talande folket lofsjunga Gud i kyrkan, eller sett det läsa sin bibel hemma på söndagseftermiddagen, har jag åter tänkt på den store fosterlandsvännen, som lärde detta folk att tala med Gud. Mikael Agricola skref i sin bönebok:

“Han, som ser i allas hjertan neder,
Nog förstår han ock hvad Finnen beder.”



Jätten och skolgossen.

Jag vet en jätte i höga norden,
Han ville sträcka sin arm kring jorden,
Men någon håller hans makt tillbaka
Och gäcker honom i sommarvaka:
Guds klara sol
Hon skrinne backe
På jättens nacke
Och sätter sig på hans kungastol.

Om hösten mornas han ur sin dvala,
Då vill han solen dess skämt betala,
Då skickar han sina blanka isar,
Köld, mörker, drifvor och rök i spisar.
Med slikt gehäng
Syns han dessvärre
Som världens herre;
Men jätten, jätten, han är min dräng!

Jag spänner honom som häst för släde,
När isen ligger så slät som bräde,
Jag remmar honom med stål på tassan,
Han bygger broar, han drager lassen.

Af sockerkorn
Åt mig han trollar
De bästa bollar
Och murar fästen och reser torn.

Du barske kung öfver nordanvinden,
Visst kan du nypa mig röd om kinden,
Visst kan du jaga mig in i stugan
Och sveda vingen på sommarflugan;
Men med en sväng
Är jag på skida
Att kull dig rida;
Ty, vinterjätte, du är min dräng!



Flickan vid Kauttua.

Hvad betyder en liten flicka i världen? Kan också hon blifva stor och berömd? Ja visst, hvarför icke? Hon kan ej strida i krig, hon kan ej tjena sitt land på samma sätt som en gosse; men hon kan strida lika modigt, som han, ja modigare, mot sorger och nöd, mot allt ondt i världen; hon kan strida för sanningen, tjena Guds rike och lefva för människors lycka. Hon har fått svagare arm, men samma förstånd, ett varmare hjerta och mera tålmod; hvarför skulle ej hon kunna blifva stor och berömd? Men hon vill icke, hon vet något bättre, och det är att, ödmjuk och obemärkt, i tysthet göra det goda.

Jag mins en liten flicka, — ja, jag mins henne icke när hon var liten, ty det är länge sedan, men jag mins henne, när hon var gammal och grå. Jag skall berätta dig något från hennes barndom.

Pyhäjärvi sjö i vestra Finland, ej långt från Nystad, flödar ut genom Eura till Bottniska Viken. Der är ett vattenfall och en fors; vid forsens ligger Kauttua jernbruk. Litet längre ned är ett lugnvatten och en grund strand. Föreställ dig, att du sitter på denna strand en varm sommardag och betraktar löjornas lek i solskenet.

Några små flickor komma från bruket. De gå barfota, de uppskörta sina klädningar och vada ut i det grunda vattnet. Detta roar dem. De skrika, när deras ömtåliga fot stöter mot en osynlig sten, men strax derpå plaska de åter lika muntert. Löjorna äro nyfikna och simma så nära förbi deras bara ben, att de nästan vidröra foten, men fånga dem, nej, det lyckas icke! Flickorna bära i venstra handen en liten korg; de böja sig ned och doppa högra armen i vattnet. De söka något, de finna också något på botten. De upptaga det och lägga det med ett utrop af glädje i korgen.

Hvad är det de funnit? Det är icke vackra, mångfärgade stenar, som barn så gerna söka vid stränderna; det är aflånga, halfrunda, svartgrå, smutsiga föremål, som alldeles icke se angenäma ut att taga i handen. Dessa föremål skulle fläcka ett renstruket förkläde. Flickorna bära fynden i sina korgar till stranden, lägga dem der i gräset och sätta sig tyst att vänta. Litet skratt och flin äro svåra att undertrycka, men tyst vill man vara, mycket tyst. De underliga föremålen från vattnet ligga en stund orörliga, som vore de döda. De äro stora som en barnhand, flata och sammanfogade af två skal, hvaraf det öfra liknar ett lock. Det visar sig snart, att locket har gångjern och kan öppnas inifrån. Det öppnas verkligen, långsamt, försigtigt, och vid dess kant visa sig två spröten, som känna sig för i gräset. Är då allt tyst, så framsticker snart det gulhvita eller gråhvita hufvudet af en mask, som bor i detta besynnerliga hus. Han tyckes speja om trakten är säker, och när han ej finner något som oroar honom, kryper han ut med en del af sin kropp, — nej, han kryper ej ut, han sitter fast vid skalet, men han kryper så långt fram, att han får fäste på marken och börjar att släpa skalet efter sig. Sådant har du troligen ofta sett snäckor göra:



Flickan vid Kauttua.

(Sid. 50.)

W. MEYER, K.

du förstår, att det fula, svartgrå, lefvande föremålet är en *mussla*.

När hon tror sig säker, kafvar sig musslan ovigt framåt. Men vid minsta buller eller skakning i marken drager sig hennes innevånare åter in i skalet, locket tillslutes och är icke lätt att öppna. Barnen betrakta detta med nöjsam förundran. De ha hört omtalas, att roffåglar stundom flyga med sådana musslor högt upp i luften och derifrån fälla dem ned mot berg och stenar för att spräcka skalet, som de ej förmå sönderhacka med sina näbbar. Detta kan lyckas eller misslyckas. Lyckas det, får fågeln en fin frukost, liksom när läckermunnar bland människorna äta ostron; misslyckas det, går han miste om läckerbiten.

De små flickorna ämnade visst icke äta masken i musslan; nej, det skulle man se, — de som voro så rädda att äta en oskyldig hallonmask! Hvad ville de då? Och hvarför gingo de ut i vattnet att uppsöka musslorna?

Det skall jag säga dig. De hade en bordsknif med sig, och med honom uppbröto de musslornas skal. De tänkte alldeles icke på, att de dermed förstörde den staccars masken, som satt fast vid sitt hus och måste dö, när han beröfvades sitt skyddande skal. Flickorna sökte någonting inne i musslan, sökte ofta förgäfves och bortkastade då det onyttiga skalet med dess lefvande innevånare. Men plötsligt hördes en af dem skrika af glädje: hon hade funnit någonting, hon hade funnit *en äkta perla!*

Sådana perlor finner man icke sällan i dessa fula grå musslor, som krypa på bottnen af våra åar och elfvar. De hittas då vid ena vinkeln på insidan af skalet och tros härröra af någon utväxt, der musslan har blifvit skadad. Perlorna äro glänsande mjölkhvita eller gråhvita, mycket hårda och af olika storlek, stundom ej större, än ett knappålshufvud, en annan gång åter stora som rönnbär.

En sådan stor perla betalas mycket dyrt af guldsmeden, som infattar den i dyrbara halsband eller andra smycken, så att en sådan fattig musslas innehåll kan pryda en konungs eller en drottnings krona. Man har funnit många sådana dyrbara perlor i Finland och Sverige; man skulle visst finna många flera sådana, om man trägnare sökte dem. Men få anse det löna mödan, efter man ju stundom får uppbryta femtio eller hundrade musslor, utan att finna en perla. Musslorna äro nog glada, att så få bry sig om dem. De vilja hellre lefva fula och föraktade i dyn på en elfbotten, än mista sitt lif för att pryda en konungs krona. Har du sett lärkan på nära håll? Hon är en mycket tarflig, grå fogel, men huru sjunger hon icke! Så är det med musslorna och mycket annat, som synes oanseeligt och fult i sin yttre gestalt. Man vet aldrig hvad der kan finnas innanför skalet. Söker man, fins der kanhända en äkta perla.

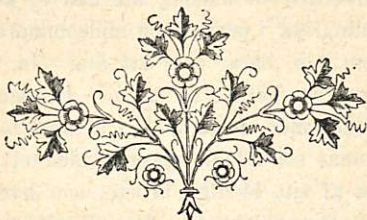
De små flickorna på stranden af Kauttua voro visst icke grymma, de ville visst icke förderfva något lefvande väsen, men perlor ville de gerna finna. Den, som nu skrek af glädje vid stranden, hette Fredrika. Hon hade funnit en perla, nästan så stor som ett lingon, och tyckte sig vara så rik, att hon nu kunde köpa hela Finland, kanske Sverige på köpet. Hon har sjelf berättat huru glad hon då var. Hvem skulle tro det? Just hon blef sedan så ömhjertad, att hon icke för alla äkta perlor i verlden ville döda en oskyldig lefvande varelse. Barn tänka icke derpå, när de äro små, men när de växa till eftertanke, går det dem till hjertat, om de äro goda barn, att någon annan skall lida för deras skull. Har du hört talas om Majföreningen, som beskyddar små fåglar? Detta göra barnen i Majföreningen icke blott för de små värnlösa fåglarnas skull, som så många elaka människor misshandla

och döda; de göra det fastmer af kärlek till Gud och hans skapade verk, efter ju Gud är barmhertig mot alla och icke vill, att någon skall oskyldigt lida.

Den lilla flickan hette *Fredrika Bremer*. Hon blef den ömmaste och kärleksfullaste beskyddarinna för de fattiga, de värlösa, de olyckliga och förföljda i verlden, icke blott för menniskor, utan för allt lefvande. Hon var så god, att hon kunde bortgifva det sista hon egde åt de fattiga, men Gud gaf henne mångdubbelt igen, så att hon aldrig led brist; hon förtjenade stora penningar med sina böcker, och ju mer hon förtjenade, desto mer gaf hon bort. Men man kan vara öm och godhertad, utan att därför vara pjunkigt känslsam. Fredrika Bremer omtalar en gosse, som var så öfverdrifvet ömsint, att han ej kunde se myggorna flyga hungriga i parken om midsommaraftonen. Han räckte åt dem sin bara arm att äta. Ja, det kan man tro, att myggorna höllo till godo! Gossens syster var också godhertad, men detta gick i hennes tanke för långt. Hon hade kunnat slå alla myggorna med ett slag, så upp-tagna voro de af sitt blodiga arbete, och hvem skulle därför ha kallat henne grym? Men hon jagade bort dem. — Och räcker du än en gång ut din arm, sade hon till brodern, så dödar jag blodsugarne. Stackars myggor! sade den ömsinte gossen. Men systemen skrattade — och jag tror, att du skrattar med.

Fredrika Bremer blef en i hela Europa och långt i Amerika beundrad skriftställarinna. Hon reste i tre verldsdelar och fann vänner öfverallt hvar hon kom. Hon skref många reseböcker och berättelser om huru man finner lifvets sanna lycka i godhet, trohet, redlighet, kunskaper, arbete och förtröstan till Gud. Hon värderade högt hvad man så litet gifver akt på, nemligen den anspråkslösa, tysta, kärleksfulla verksamheten i ett stilla hem. Hon ihåg-

kom dem, som så många glömma: de tyst försakande, de tåligt lidande, och dem, som för andras lycka glömma sin egen. Huru skulle ej hon tänka högt om en god mor, en öm syster och om hvarje rättskaffens qvinna! Hon kunde skrifva så varmt och gladt som ett solsken. Och när hon mindes huru hon som barn vadade ut i strömmen vid Kauttua, sade hon skämtande: nu går jag ut att samla perlor i lifvets ström! Lilla flicka, när du hör hennes namn, så mins, att hon talat till de mäktige på jorden för din rätt och ditt människovärde!



Fabriksarbeterskan.

(Yrkesvisa 6*)

Så fattiga, fattiga voro vi små,
Fast mor hon arbetade trogen;
Men ack, huru rika vi voro ändå,
När fria vi sprungo i skogen!
Vi voro som fjärlar i rosendeknopp,
Vi hade ju sol,
Hög himmel och grönska,
Blå sjö och musik i hvar gungande topp.

Nu stå vi som fattiga fångar i band,
Fastkedjade vid mekaniken;
Vi våga ej röra vår fot eller hand
Ett steg från vår plats i fabriken.
En ånga af klister förtynger vårt bröst;
Vårt tak är så lågt,
Grå murar oss stänga,
Det döfvande larmet förtager vår röst.

*) De föregående yrkesvisorna, införda i Läsning för Barn V, äro:
Tidningssättaren; Ångbåtseldaren; Jernvägskonduktören; Telegrafisten;
Vid postluckan för ankommande bref.

Och spindlarna snurra så trolska omkring,
Och tråden i rader sig silar,
Och rullarna linda sin hvitnande ring,
Och spolarna flyga som pilar;
Men stumma, orörliga, bleka vi stå,
Som midt i en fors,
Och vakta vår rulle
Och knyta hans tråd, när den brister ändå.

Maskinen af jern han besörjer om allt,
Som stormen om hösten han hviner;
Han tänker: vi lyda hvad han oss befallt,
Och maskorna äro maskiner.
Osynliga krafter beherska hans gång;
Han sliter oss ut,
Han spinner vår lifstråd,
Den löper med rullen och blir icke lång.

Men inom oss lefver en böljande värld
Af menskliga känslor och minnen;
Den kan icke kufvas, i kedjorna snärd,
Den följer ej med våra sinnen;
Och tankarna ila som vingade bud
Till grönskande skog,
Till barndom och frihet,
Blå himmel och ofvanom himmelen — Gud!



Knut Spelevink.

Knut var en fattig gosse utan far eller mor och bodde i en liten stuga hos sin farmor vid Perlebanks strand. En skjorta hade han, en tröja, ett par byxor och en mössa; mera behöfdes icke om sommaren. Om vintern hade han ullstrumpor och näfverskor; det var icke så litet. Munter var han och alltid glad, men alltid hungrig. Det är en rar konst att kunna på samma gång vara hungrig och munter.

Olyckan var, att hans beskedliga farmor sällan hade så mycket mat, att gossen fick äta sig mätt. Hon spann ullgarn och skickade Knut att sälja garnet till herr Petermans stora herrgård, som hette Åsa, en mil derifrån. När Knut återvände med penningar för garnet, köpte gumman mjöl till att baka hålkakor. En ryssja hade hon ock, så att der kunde fås fisk ibland, när fiskare-Jonas' pojkar hjälpte Knut att lägga ut ryssjan. Var der god inkomst för garnet, så kunde väl också vankas sur mjölk, och potäter fingos från en åkertäppa vid stugan, stor som ett kammargolf. Men det var icke alltid så välbestäldt, Knuts lilla mage fick ofta skrika efter mer, och lika munter var han ändå.

En morgon satt han hungrig vid Perlebanks strand och plockade gula stenar, som liknade mjuka, varma, kokta potäter. Stackars Knut, de dugde ej äta, han kastade skrattande bort dem. Då låg der någonting mellan stenarna. Knut tog upp det och fann det vara en liten pipa af rörvass, som barn bruka skära för sitt nöje vid stränderna. Detta var nu ingenting märkvärdigt alls, men Knut ville försöka om pipan gaf ljud. Riktigt, hon gaf verkligen ljud, man kunde spela tre toner på henne: *pu*, *py* och *pi*. När Knut märkte detta, stoppade han pipan för ro skull i tröjfickan.

Det råkade vara en svältdag: Knut hade ingen frukost fått. — Om jag nu sutte i herr Petermans kök på Åsa! — tänkte han vid sig sjelf och inbillade sig, att han kände lukten af stekt strömming.

Något skulle han göra. Han satte sig på en sten vid stranden och företog sig att meta. Men ingen fisk ville nappa. Hafvet var spegelblankt efter en storm i går, solen sken, dyningarna gingo som stora glasberg mot stranden och kysste Unda Marinas fotspår i sanden. Jag undrar hvad farmor har till middag i dag, tänkte Knut vid sig sjelf.

Då gick en dyning så högt, att den vätte Knuts bara fötter, och der hördes ett sorl i dyningen: — Knut, har du hittat prinsessans trollpipa? Man kan blåsa tre toner på pipan: *pu* för att sofva, *py* för att gråta och *pi* för att skratta.

— Hvad för något? — sade Knut. — Är det en trollpipa? Gå din väg, dyning; jag har hittat pipan och tänker behålla henne.

Dyningen mumlade något, man visste ej hvad, rullade åter ut och kom icke tillbaka. Knut tog sin pipa ur fickan och betraktade henne. — Jaså, du kan trolla, du?

Nå, trolle åt mig en fisk på kroken! — Och med det samma blåste han *pu, pu*.

Icke länge hade han blåst, innan först en löja, sedan en mört och slutligen en gädda flöto upp till vattenytan, liggande på sidan, som skulle de sofva. Här vankas färsk fisk! tänkte Knut och fortfor att blåsa. Om en stund låg hela vattenytan vid stranden betäckt med flytande fiskar: spiggar, löjor, mörtar, abborrar, braxar, idar, gösar, sikar, laxar och allt det qvickstjertade yngel, som lefver i hafvet. Här blir ett stort fiskafänge! tänkte Knut åter och sprang upp till stugan för att hemta en häf.

När han kom tillbaka, såg han stranden uppfylld af vattenfåglar. Måsarne voro de snålaste och skreko: ta i 'an! ta i 'an! så att det hördes en half mil omkring. Men de hade många andra i sällskap: änder, prackor, knipor, vildgäss, till och med svanor. Alla dessa rofgiriga gäster voro i fullt arbete att uppsluka de flytande fiskarna, och midt i svärmen nedslog en stor fiskörn, gripande i sina klor en halfpunds lax.

— Vänta ni, tjufvar! — sade Knut, tog upp stenar från stranden och begynte kasta på fåglarna. Somliga träffades i vingen, andra i benen, men ingen tycktes hugad att släppa sitt byte. Då smäll ett skott, så åter ett och åter ett från det närliggande sundet. Somliga af fåglarne vände nu sidan till och flöto på vattnet, likasom fiskarna. Skotten fortforo att smälla, tilldess att hela fågelsvärmen var dels nedskjuten, dels skrikande skingrad åt alla håll.

En båt med tre jägare närmade sig stranden för att uppsamla bytet. Det var herr Peterman, som rott ut med två af sina vänner på fågelskytte. De stego i land vid godt lynne. — Se på Knut! — sade herr Peterman. — Huru i alla dagar har du församlat så många fåglar vid Perlebank?

— Jag spelade för fiskarna, och fåglarna ville hålla dem sällskap, — svarade Knut spetsfundigt.

— Men då är du ju en extra flink spelman, — sade herr Peterman. — Hädanefter skall du heta Knut Spelevink.

— Får gå, — sade Knut. Han hade ju intet tillnamn förut, han kunde likaså gerna heta Spelevink, som Andersson, Söderlund, eller Mattsson.

— Men hör nu, Knut Spelevink, hur ser du så illa ut i dag? Du är ju mager som en hummelstör, — sade herr Peterman.

— Hvad skulle ej jag se illa ut, som sett så mycket mat och icke ätit något sedan i går middag? — svarade Knut på sitt muntra sätt.

— Så, så. Kom då i dag på middag till Åsa, efter du har förskaffat oss en så god fångst! Men kom ej förrän klockan fyra, ty förr hinna ej fåglarna plockas och stekas.

— Tackar ödmjukast, — svarade Knut. Inom sig tänkte han: — det var nog sent för den, som ej ätit middag sedan i går.

Herr Peterman rodde bort, Knut gick till farmor. — Nå, Knut, har du sett någon fisk i dag? — Sett har jag nog, men fåglarna åto upp fiskarna och herr Peterman sköt fåglarna. — Det var illa det, Knut. Vi ha intet annat till middagen, än två strömmingar, fyra potäter och en half kaka bröd. — Gör ingenting, farmor! Ät ni; jag är bjuden till Åsa på middag, jag skall hemta åt er en ostbit i fickan.

— Gå ej genvägen genom Kiikkala skog, Knut; der bo elfvorna och dessutom tre trollkonungar: bergskungen, snökungen och skogskungen. Gå hellre strandvägen, der är säkrare, men akta dig för hafsfrun!

— Strandvägen är så lång, farmor, och jag har ej ätit något sedan i går middag.

— Nå, gå hvar du vill, men tänk icke på mat, det inleder i frestelse.

— Nej, farmor, jag skall tänka på nästa läsförhör.

Knut gick och tänkte på läsförhöret, men när han kom till genvägen, tänkte han: — visst vore jag en narr, om jag med så hungrig mage skulle gå två mil i stället för en.

Alltså vek han af till genvägen genom Kiikkala skog och beslöt att i tankarna förhöra sig sjelf i katekesen, medan han gick genom skogen. Han hade icke gått långt, innan han såg en liten mager gubbe, dragande efter sig en kärra, lastad med tolf jernstänger. — Se, god dag, Knut Spelevink, — sade gubben. — Hur ser du så illa ut i dag?

— Hvad skulle ej jag se illa ut, som icke ätit annat än katekesen sedan i går middag? Men hur vet ni mitt nya namn?

— Jag vet alla namn, — sade gubben.

— Får jag ej hjälpa er? Ni pustar för lasset.

— Skjut på, om du vill, Spelevink.

Knut sköt på, och snart kommo de till ett stort berg i skogen. — Här bor jag, — sade gubben. — Stig in, så skall jag bjuda dig något godt för att du hjälpt mig med lasset.

Gubben gick in i berget, Knuts mage sade: följ efter! Och Knut följde. Snart voro de i ett stort underjordiskt palats, der allt glänste af guld, silfver och ädla stenar. — Bor ni här? — frågade Knut.

— Det måtte jag veta, — sade gubben. — Jag är ju bergskonungen, och i morgon skall jag fira min dotters

bröllop. Allt mitt folk har så brådt, att jag sjelf måste hemta min mat från stångjernshammaren.

— Var det jern, som ni drog på kärran? — frågade Knut.

— Stångjern, min gosse, stångjern af bästa sort. Det är något förmer det, än simpel jernmalm. Stångjern är min favoriträtt, isynnerhet när det är hvitglödgadt. Har du någonsin ätit stångjern?

— Nej, — sade Knut; — icke som jag kan minnas.

— Då skall du få smaka någonting extra fint. Gif akt, nu lägger jag två stänger i min brinnande ugn. Om tre minuter glöda de hvita; kryp då in i ugnen, och bit af dem varmstekta!

— Tackar så mycket; gif mig hellre en kaka hålbrod med smör på och en god filbunke.

— Se, den begriper då ej hvad som är godt! Packa dig fort i ugnen, jernet är redan rödt.

— Måtro det? Der är nästan för hett.

— Hvad är det för prat? Det är ju lagom kammarvärme, — brummade gubben och ville med all gewalt stoppa Knut i den brinnande ugnen. Men den, som tog till fötter, det var Knut. Han sprang för brinnkära lifvet, lyckades finna utgången och var snart åter på skogsvägen.

— Farmor hade rätt, — tänkte Knut; — jag vill förhöra mig i katekesen.

Medan Knut ännu tänkte på de svåra frågorna: *hvad är det?*, begynte han frysa. Orsaken blef snart tydlig, ty der var ett stort snöberg midt i sommaren. Det var märkvärdigt, tänkte Knut. Hvar skall man få sig litet varm mat?

Med dessa ord klef han i snön och tänkte på maten, men rätt som det var, plumsade han ned i ett djupt hål

och befann sig i ett präktigt palats af glimmande is. Der var stjernklart och månljust, alla salar voro prydda med speglar af glansk-is, alla golf beströdda med diamanter af rimfrost. Oviga snögubbar kullrade på magen fram öfver golfven. En enda stod rak; det var en lång, styf jätte, ispiggar i håret, ispiggar i skägget, nattroock af pappers-is och skor af frusen bärsaft. — Se, god dag, Knut Spelevink, — sade jätten: — hur ser du så illa ut i dag?

— Hvad skulle ej jag se illa ut, som icke har fått annat än hett stångjern sedan i går middag? — svarade Knut med skallrande tänder.

— Du är för het, unge man, du är för het, — sade jätten. — Jag är snökonungen, jag uppfostrar alla mina undersåter till isklimpar, och jag vill göra äfven dig till en isklimp. Öfversnögubbe, doppa pojken sju gånger i iskallt vatten, häng honom på en knagg, och låt honom frysa!

— Nej, vänta litet, — menade Knut. — Gif mig hellre en mugg varm ölost, jag är redan en isklimp!

— Öfversnögubbe, gif honom en bit fruset qvicksilfver och en mugg frossa, innan du doppar honom! — befalte jätten.

Knut ville taga till fötter, men det var redan för sent. Öfversnögubben grep honom i kragen, det hade varit ute med honom, om han ej råkat få fatt i sin rö-pipa. Knut visste intet annat råd, än att blåsa i pipan, och denna gång var det *pi, pi*. Strax förvredos den länge snökonungens anletsdrag till ett grin, som skulle föreställa munterhet, men som icke var annat, än raseri öfver den skrattlust, som oförmodadt fick makt öfver honom. Han skrattade, ja han skrattade så, att ispiggarna föllo från hans hår och haka, hans knän kroknade, och slutligen föll

hufvudet af honom och brast i bitar. Alla snögubbarne föllo sönder af skratt, öfversnögubben föll att sitta och blef slaskvatten, isspeglarne sprucko i små smulor och hela snöberget förvandlades till ett yrväder. Med största möda kunde Knut sjelf hålla läpparna tillsamman och blåsa, så skrattade han. Midt i yrvädet märkte han sig åter vara på skogsvägen, snön rann bort i strida bäckar, och det var åter full sommar.

— Nu skall jag akta mig, — tänkte Knut, klef stadigt framåt och begynte stafva ur minnet på *hvad är det*. Men han hade ej gått långt, innan han befann sig vid sidan af den vackraste gröna skogsbacke mellan bergen, och der glimmade gräset af röda smultron. Icke kan det vara farligt att plocka några smultron, när man icke får mat förrän klockan fyra i eftermiddag, tänkte Knut och klef upp på skogsbacken. Knappt var han der, innan han märkte, att det, som han ansåg för smultron, var intet annat, än många tusen små täcka elfvor i röda kjolar. De voro ej längre, än smultronstjelkar, och dansade lustigt omkring en grön tufva, på hvilken satt deras drottning, som var tre tum lång.

— Se, god dag, Knut Spelevink, — sade elfdrottningen. — Hur ser du så illa ut i dag?

— Hvad skulle ej jag se illa ut, som ej har fått något annat sedan i går middags, än hett stångjern och fruset qvicksilfver? Jag trodde, att du var ett smultron.

— Stackars gosse, han är hungrig, — sade elfdrottningen till sin kammarfru. — Gif honom en dagdroppe och ett myggben, så att han engång får äta sig riktigt mätt!

— Tackar så mycket, — svarade Knut. — Kanske kunde jag få mig en så smultron och ett ämbare mjölk?

— Det var en grofhuggare! — sade elfdrottningen, högeligen förnärad af en så omåttlig aptit. — Vet du väl, människobarn, att du kommit utan pass i mitt rike och trampat ihjäl trettiotre af mina trogna undersåter, så att der ej blef mer än en röd fläck efter dem? Skogs-spindlar, gören eder skyldighet!

Knappt var detta sagdt, innan en legion långbenta spindlar klängde sig ned från träden och begynte kring-spinna Knut med otaliga fina spindeltrådar. Knut tyckte ej om sådant elakt skämt, strök bort spindelväfvarna och ville begifva sig af till skogsvägen, men kom ej ur fläcken. Hans fötter snärjdes in i allt starkare nät, hans armar fastlimmades vid tröjan, hans ögon tillklistrades och slutligen föll han omkull i gräset.

Han kunde icke se någonting, han hörde hela skogsbacken skratta, elfvorna togo i ring kring honom, dansade öfver honom, nöpo honom som myggor i kinderna och voro utom sig af munterhet öfver detta putslustiga upptåg. — Ligg nu här och svält, tilldess att du blir mätt af en dagdroppe och ett myggben! — sade de.

Knut föll till bönboken. — Hör nu, små elfvor, — sade han, — jag är nöjd med att äta ett litet stycke rö, som jag bär i min tröjficka. Vill ej någon vara så god och sticka det i min mun?

Det roade elfvorna obeskrifligt att se ett så snålt människobarn äta rö. Fyra af dem klefvo in i hans tröjficka och framdrogo med förenade krafter trollpipan, hvilken de med mycket besvär lyckades sticka in i hans mun. Derpå begynte de dansa än lustigare rundtomkring honom och öfver honom, så att skogsbacken genljöd af deras skratt, likasom af millioner myggsvärmar.

Knut kände icke väl pipan mellan läpparna, innan han började blåsa, och denna gång var det *py, py*. Först

tog det muntra skrattet slut i skogsbacken, och snart derefter hördes hundra tusende snyftningar på alla håll, icke olika det ljud, som man hör om sommaren, när slagregnet står som spön i backen. Knut kunde icke se, men han förstod, att elfvorna greto, och tyckte det likväl vara synd, att så lustiga varelser skulle så gruffigen snyfta.

— Lösen mig fri, så få ni åter skratta, — sade Knut till elfvorna.

Det är elfvornas högsta lust att få skratta, och de skratta ju bort sitt korta lif i sommarqvällarna. Strax voro hundrade färdiga att bortjaga spindlarna, frigifva fången, lösa hans armar och ben samt öppna hans tillklistrade ögon. Knut kunde nu se sina små fiender och var nog elak, att ännu engång blåsa ett *py*. O, huru de stackars små varelserna grimaserade och skifvade sig! De ville så gerna skratta, och de måste likväl gråta för detta förskräckliga *py*! Knut hade icke hjerta att länge plåga dem. Han blåste för ombyte *pi*, *pi*, och då blefvo elfvorna tokiga af glädje. De togo så höga hopp, att de nästan sprungo fatt lärkorna i luften, och några af dem föllo rakt ned på Knut, så att han måste skaka dem af sig. Han märkte ej, att en af elfvorna fallit ned i hans tröjfficka och ej hittade ut igen.

— Adjö, små elfvor! — sade Knut och fortsatte hurtigt sin vandring på skogsvägen. — Jag får akta mig för skogskonungen, — tänkte Knut; — han skall vara den värste. Hur var det nu med min lexa: Hvad är det? ...

Om en stund kom Knut till en hjortronmosse vid sidan af vägen. — Det kan väl aldrig vara illa att nappa några hjortron här i förbifarten, när jag icke får mat förrän klockan fyra i eftermiddag, tänkte Knut. — Der

låg en stor, kullfallen gran, och för att komma till mossen, måste Knut klifva öfver granen. Knappt befann han sig midt bland dess täta, lummiga grenar, innan granen, till Knuts stora förskräckelse, reste sig upp och röt med grof stämma: — se, god dag, Knut Spelevink, hur ser du så illa ut i dag?

Knut hade blifvit hängande högt öfver marken i granens topp, men fattade mod och svarade: — hvad skulle ej jag se illa ut, som ej har fått någon annan mat sedan i går middag, än hett stångjern, fruset qvicksilfver, en dagdroppe och ett myggben?

— Nå, hvarför stör du min middagslur? — frågade granen. — Vet du icke, att jag är skogskonungen och råder öfver alla träd och mossar på sju mils omkrets? Här ser du mitt slott; bor jag ej bra?

Knut såg ingenting annat, än vild ödemark, men understod sig att fråga allerödmjukast, om han ej kunde få lof att stiga ned och plocka sig några hjortron.

— Hvad för något? Hjortron? — röt skogskonungen. — Tag furan till slef, och slefva i dig sju lass massa; det kallar jag en stadig mat, det är min favoriträtt.

— Kanske kunde jag få ett lass äpplemos och en lagom stor grop fylld med vildhonung? — menade Knut.

— Äpplemos? Jag skall göra äpplemos af dig för att du ofredat min middagslur. Kungsörn, jag gifver dig pojken, du kan hacka honom till kalops åt dina ungar!

Nu varseblef Knut en ofantelig örn, som satt i toppen af granen och såg ned på honom med rofgiriga blickar. Ned kunde han icke hoppa, granen höll fast hans armar och ben; han skulle snart vara hackad till kalops. Knut Spelevink hade aldrig ätit kalops, men hur mycket han än tyckte om mat, syntes det honom otrefligt att sjelf blifva mat åt en örn.

I detta betänkliga läge kände han något fint som en blomma klättra upp på hans arm, hans tröjkrage, hans haka och derifrån upp till hans mun. Det var den lilla elfvan, som glömts i hans tröjficka och nu med otroligt besvär släpade med sig trollpipan, hvilken var sex gånger längre, än hon sjelf. — Blås! — sade elfvan.

Knut kände pipan i munnen och började blåsa. Det var åter *pu*. Granen började gäspa, sträckte ut sina grenar och mumlade något om att han blifvit störd i sin middagslur. Hvarpå han kastade sig raklång ned på mossan och i fallet krossade under sig den ofantliga örnen. Knut kröp fram mellan grenarna, hörde skogen snarka, som om hundra björnar brummat i kapp, och tog åter till fötter det mesta han kunde. Nu skall jag akta mig, tänkte Knut. Här är farligt i skogen; jag vill hellre gå strandvägen bredvid sjön.

Snart hade han banat sig fram öfver kullfallna, sofvande stockar till en gärdesgård, klef öfver den och befann sig på strandvägen. Det stora, öppna hafvet vidgade sig här för hans syn, långt mera öofverskådligt, än förr vid Perlebank. Vestan blåste, icke hårdt och rasande, som han ofta blåser på hafvet, snarare med en sådan lätt, frisk bris, som seglare tycka om, när båten dansar på vågorna. Och dessa små vågor, hvad de voro förtjusande täcka med sina kullriga ryggar och sina glada språng, der de jagade efter hvarandra! De skulle ha liknat små ystra barn, som plaska i badbunken, om de icke varit klädda i hafsgröna tröjor och klädningar, kantade med fina hvita spetsar i fällarna. Knut satte sig på berget vid väggkanten, han kände sig trött och betraktade vågorna. Dem höll han af, så långt han kunde minnas tillbaka; han hade ju vuxit upp vid stranden med dem. Näst att simma i vågorna, visste Knut icke något nöj-

sammare, än att betrakta deras lustiga lek. Om han blott icke varit så genomhunnrig!

— Hade jag nu alla flata stenar, som jag låtit hoppa längs vattenytan, och vore de alla riktiga smörgåsar, hvad jag skulle äta! — tänkte Knut vid sig sjelf.

Då kullrade en våg så långt uppåt stranden, att den vätte Knuts bara fötter; ur skummet lyfte sig en vit skuldra och strax derpå satt den vänaste lilla flicka på berget vid Knuts sida. Hon var nästan lika lång som han sjelf, bar ljusgrön klädning och silfverarmband, en guldkam i det långa, guldgula håret och deröfver en krans af de hvitaste neckrosor. — Se god dag, Knut Spelevink! — sade hon med en röst, som när bäcken sorlar mot kiselstenar om våren; — hur ser du så illa ut i dag?

Knut betraktade henne med förundran och svarade: — hvad skulle ej jag se illa ut, som icke har fått något annat till mats sedan i går middags, än hett stångjern, fruset qvicksilfver, en daggdroppe, ett myggben och sju lass mossa från kärret?

— Stackars gosse! — sade den vänliga lilla flickan och strök med sin mjuka hand håret ifrån hans panna. — Kom till mig, så skall du få äta dig mätt af hafsskum och äkta perlor!

— Tackar så mycket, — sade Knut; — jag skulle mer tycka om ett fat stekta flundror och femton smörgåsar, bredda med lakromm.

Flickan skrattade. — Har du aldrig ätit snömos med mycket socker på? Jag skall säga dig något. Jag är Unda Marinas käraste kammartärna, och Unda Marina är hafskonungens mest älskade barn, — hon, som bor i det sköna korallslottet derborta i hafvet och trycker sina vackra fotspår i sanden, när hon leker i vågorna. I går lekte vi hög och dufva vid stranden af Perlebank, och då tappade

Unda Marina sin trollpipa vid stranden. Dyningen sade mig, att du hittat pipan. Vill du följa med mig och gifva pipan tillbaka åt Unda Marina, så skall du få till belöning ett helt berg af hafvets ädlaste perlor.

— Nej, jag tackar, — sade Knut, — jag är bjuden till Åsa på middag och har icke ätit något sedan i går.

— Tycker du icke, att jag är vacker nog? — sade hafs flickan, tog honom i båda händerna och såg tvärt igenom honom med sina blå, blinkande ögon. — Vill du icke kyssa min rosande mun?

— Ful är du icke, — sade Knut; — men jag skulle tycka mer om att kyssa en god fågelstek.

— Hör på den! — sade åter hafs flickan med ett klingande skratt. — Jag vill ännu säga dig något, Knut Spelevink! Om du följer med mig och vill gifva pipan tillbaka, skall du blifva min allrakäraste fästeman, jag skall blifva din allrakäraste brud och vi skola lefva tusen år lyckliga i silke och perlor.

— Nå, allt skall man höra! — svarade Knut. — Jag har icke ätit något som duger äta sedan i går och är bjuden till Åsa på middag. Adjö med dig, slaskfröken. Nu går jag min väg.

— Du skryter, du, — sade hafs flickan listigt. — Du har ingen pipa.

— Har jag ingen? — utropade Knut och tog pipan ur tröjfickan. I detsamma kände han en stor våg skölja öfver hans hufvud och kasta honom raklång på berget. Mer visste han icke, förrän han åter vaknade på berget, och då stod solen redan i vester på himmelen, så att det måste nu vara eftermiddag.

Knut gnuggade sig i ögonen och undrade hvar han var. Der var Kiikkala skog med alla dess trollkungar, der han upplefvat så många äfventyr och blifvit bjuden



Knut Spelevink.

(Sid. 70.)

på så besynnerliga frukostar. Der var det stora hafvet, som fortfor att gå i krusiga vågor mot stranden och stänkte sitt skum ända upp der han låg. Men hvar var Unda Marinas kammartärna? Hon sågs icke till, hon hade flutit bort med svallvågen. Och hvar var trollpipan, hvar var den lilla elfvan, som glömts i han tröjficka och som så troget räddade honom ur kungsörnens klor? På berget bredvid honom låg ett gammalt afbrutet stycke rö, men det gaf ej en enda ton, och i tröjfickan kändes en liten våt fläck, men om den var en vattenstänk från hafvet eller qvarlevor af den lilla elfvan, som han klämt ihjäl mot berget, det kunde ingen berätta. Knut började misstänka, att han lagt sig att sofva i solskenet och drömt tokeri.

— Jag, som är bjuden till Åsa på middag! — utropade han.

I ett huj var han på fötter och tog sig för att springa den kortaste väg han visste tvärt genom skogen. Det var icke ett lätt göra. Enrisbuskarna hade någonting otaladt med hans byxor, granruskorna hängde sig fast vid hans tröja, blåbärsriset och ljungen naggade i hans bara fötter. Men fram skulle Knut, och fram kom han utan vidare äfventyr, trött, hungrig och rödbrusig, precis klockan 4 på eftermiddagen.

— Välkommen, Knut Spelevink! — sade herr Peterman. — I dag ser du riktigt munter ut.

— Hvad skulle ej jag se munter ut, som har bjudits på hett stångjern, fruset qvicksilfver, en daggdroppe, ett myggben, sju lass kärrmossa, ett fat hafsskum och ett berg perlor? — menade Knut.

— Det var många rätter på en dag, — sade herr Peterman. — Man skall ej tänka så mycket på mat här i verlden. När man beständigt tänker på sådant, råkar

man ut för trollen, som endast begabba människorna. Kanske du är hungrig, min gosse?

Knut blinkade förlägen, kramade mössan mellan händerna och menade, att icke svalt han precis ihjäl.

— Nå, det fögnar mig, — sade herr Peterman. — Jag åt sen frukost, och mitt folk har icke ännu haft tid att plocka fåglarna. Du kan vänta till klockan 8, så får du qvällsvard.

Detta var värre än hett stångjern och sju lass mossa, tänkte Knut vid sig sjelf. Men han bet på naglarna och svarade, att han kunde ju vänta. Jag får väl tänka på katekesen, menade han.

Herr Peterman var en skälm. Han hade sjelf varit en fattig gosse och visste nog hur det var att uthungrig vänta i fyra timmar. — Knut Spelevink, — sade han, — jag märker nu, att du kan något annat, än tänka på mat. Vet du väl, att det också är ett hjeltomod att öfvervinna sig sjelf och försaka det allra nödvändigaste, hvar till vår håg står här i verlden? Jag tycker om dig, min gosse, jag skall draga försorg om dig, att du får gå i skola och blifva en duktig karl. Men hvad är det? Jag tror, att jag känner oset af fågelstek. Stig in, min gosse! Nu skall du sitta vid mitt eget bord och en gång äta dig riktigt mätt.

“Hvad är det?” Det lät ju nästan som katekesen. Dörrarna uppslogos till matsalen, ett stort, dukadt bord väntade, färdigt och doftande af stek, sina hungriga gäster. Herr Peterman ledde Knut vid handen, Knut fick sitta som en herre till bords, och der skulle han sitta i denna dag, så hungrig var han, om han icke längesedan fört hem ett stycke ost åt sin farmor och blifvit skickad till skolan.



Smeden.

(Yrkesvisa 7.)

P

uh!

Bälgen pustar med suck och nöd,
Luften frustar i ässjans glöd,
Elden äter det svarta kolet,
Tången vänder det röda stålet.
Puh! Puh!

Gnistan springer i mörkret ut,
Syns en minut,
Bugtar för vind,
Skämtar och brinner,
Slocknar, försvinner;
Natten stirrar i rymden blind.

Knack!

Der står smeden med blottad arm,
Skjortan sotig och pannan varm.
Stålet gnistrar så hvitt på städet,
Sprakar stjernor som löf från trädet.
Knack! Snack!

Glöden kolnar och bälgen står,
Släggan slår . . .
Stål i min hand,
Hvad vill du heta?
Knif att arbeta?
Svärd att värna ett älskadt land?

Ack!
Mästersmed, du med hurtigt mod,
Jag vill blifva en yxa god,
Fälla fura och gran på mossen,
Timra stuga åt mor och gossen . . .
Knack! Tack!
Stål, nu hafver du bett och klack.
Byxa och frack.
Yxa, blif snäll!
Fräs nu i vatten,
Spotta som katten!
Mor hon väntar med gröt till qväll.



Mod i faran.



Sa, mod i faran, mod i motgången,
mod i frestelsen, mod, när det
gäller medmänniskors eller ditt eget
lif och välfärd, mod att strida för san-
ningen, mod att försvara de värlösa
och de oskyldigt förföljda, mod mot
allt ondt och orätt, mod till allt godt
och ädelt, — men icke ett dumdri-
stigt, onyttigt mod att trotsa faror
utan ändamål, förhäfva sig öfver an-
dra eller söka strid för att spela öf-
versittare, — lägg detta på minnet!

Kanske har du hört talas om
Östermyra långt borta i Österbotten,
der nu Vasabanan ritar ett nytt tank-
streck på Finlands karta och går

fram med den nya tidens snabba fart genom bördiga åkerfält? Der är ett stort krutbruk, som länge var det enda i landet och försåg alla jägare, bergsprängare och finske soldater med det krut de behöfde. Och du vet, att krut, som tillredes af kol, svafvel och salpeter, är en mycket farlig vara, som lätt kan förorsaka stora olyckor, om det tager eld, der man icke vet eller väntar det. Derfor måste man arbeta mycket försigtigt i krutbruken. Der får ingen under arbetet röka tobak eller tända upp ljus, om det också vore i den säkraste lykta; ingen får bära något eldfängdt i fickan eller ens jernklackar under sina stöflar, efter det ju kunde hända, att jernklacken stötte emot en sten, så att der kunde uppstå en gnista. Men det farligaste stället af alla är torkhuset, der det nyss färdiga, ännu fuktiga krutet breddes ut för att torka och der ett fint, svart krutdamm har afsatt sig i taket och på väggarna. Detta damm är så eldfängdt och tyckes så uppfylla luften i torkrummet, att man der nästan är rädd för att tänka på eld, och der måste man lägga bort alla hårda skoplagg, så att man endast får gå barfota, eller i strumpfötterna, eller i mjuka tofflor.

För den stora eldfarans skull äro alla byggnader, i hvilka krutet tillverkas, uppförda afsides från herrgården och arbetarnes boningshus. Man kan ju aldrig vara så försiktig, att icke någon olycka möjligen kunde hända. Och för samma orsak äro krutverken byggda af lätt trävirke, för att de må göra minsta möjliga skada, om de springa i luften. Ja, du tänker: der ville jag icke bo! Men vanan gör, att de, som bo der, tänka icke på faran och lita på att den stränge verkmästaren hvar dag och hvar natt bevakar bruket, så att ingen oförsigtighet får sätta allas välfärd på spel.

Det har också rätt sällan händt, men det har likväl händt någon gång, att ett eller flera af kruthusen sprungit

i luften. Och en gång lärer det händt af en orsak, som är svår att förekomma, nemligen derigenom att åskan slog ned. Man söker visst förebygga sådana olyckor genom åskledare, men utom det att dessa icke alltid hjälpa, så är det ju vid ett krutbruk betänkligt att likasom utmana blixten och locka honom ned till ledarens spets.

Hos skjutsrättaren Fredrik Salmén på Östermyra tje-nade en ung gosse, vid namn Jakob Ström, som stalldräng. Den tiden var det vanligt, att de unge drängarne begåfvo sig om söndagsnätterna ut på äfventyr, än för att olofligt taga hästar från beteshagarna och rida dem förderfvade, än för att rumla i krogarna och än för att slåss med drängarne ifrån grannbyn. — Jakob, — sade en lördags-afton kamraterne Jukka och Taavi, — kom nu med oss och lär dig att blifva karl! Det är lagom månljust, så att vi hitta hästarne i hagen; här skall ridas bra i natt, och Ankuri mor i torpet förstår att tillaga kaffepunsch med kanel och ingefära. Tag piskan med dig, Jakob, och det kan vara godt, om du har en blyknapp i skaft-änden; det kan allt hända, att grannbypojkarne vänta på oss vid kyrkbacken.

— Icke kommer jag med, — svarade Jakob, der han ryktade hästen i stallet. Han aktade sig den natten att rida ut sin kära vallack till hästhagen.

— Åhå! — sade kamraterne. — Hvarför kommer du icke med?

— För att det är orätt och för att husbond förbju-dit det.

— Se på den, som ännu icke är torr bakom öronen! — skrattade Jukka och Taavi försmädligt. — Bekänn, din stackare, att du är rädd för smörj!

— Jag är icke rädd, — sade Jakob.

— Visst är du rädd om ditt fina skinn. Du skulle en gång smaka en kaffepunsch med kanel och ingefära, så skulle du få bättre kurage.

— Låt mig vara i fred! — genmålde Jakob förargad och hotade kamraterna med tömskafvet.

— Kantänka morsgrisen! — skrattade de. — Den pojken blir aldrig karl här i världen; en harstackare är han, och en räfsvansare blir han, om han får lefva.

Jakob fick vara i fred, och hans tappre vänner gingo ut på sina nattliga äfventyr. Visst kommo de sedan mörbultade hem och tillbragte söndagen med att sofva ruset af sig, men i stället skröto de icke litet öfver sin manhaftighet och lofvade Jakob att uppfostra honom bättre med ett kok stryk nästa lördagsafton.

Då hände sig följande måndag, den 16 Oktober 1844, att vintern kom med en hvinande ostlig storm. Vinden tjöt i alla knutar och hvirflade rök och gnistor från alla skorstenar, ty det var kallt, man behöfde i alla stugor värma sig. Arbetarne voro vid sin vanliga syssla i krutverken, när med ens ett förfärans rop uppstod: der är eld i taket på torkhuset!

Torkhuset! Alla visste hvad detta betydde. Torkhuset hade papperstak, och gnistorna från någon aflägsen skorsten hade fattat eld i taket.

Alla rusade ut ur verkstäderna och sprungo sin väg, så långt de förmådde. Ingen tänkte på annat, än att rädda sig sjelf. Husbonden och hans verkmästare ville icke ens uppmana någon till ett försök att släcka elden; torkhuset kunde i nästa ögonblick springa i luften, och icke ville de skicka sitt folk till en säker död.

Då såg man något förunderligt. En ung gosse, med ett vattenämbar i handen, klef lugnt och säkert uppför stegen till torkhusets tak, och efter honom följde en äldre

man. De två voro Jakob Ström, som obedd hade fattat detta raska beslut, och hans husbonde skjutsrättaren, som höll af den redlige gossen och hellre ville dö med honom, än lemna honom ensam i faran.

Askådarna på afstånd stodo bleka af häpnad och vågade knappt andas. Men icke många minuter af ångestfull väntan hade förgått, innan man såg gossen och hans husbonde lika lugnt och säkert nedstiga från taket. De hade släckt elden just i sista minuten, innan den genombränt pappersfilten och uppnått det fina krutdammet på insidan af taket.

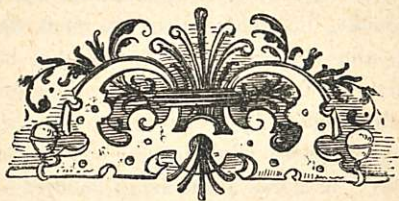
Folk hade församlats från hela granskapet. Ett hurraprop, som öfverröstade stormens dån, gick öfver den höstliga slätten, de afmejade åkerfälten, den unga, gröna rågbrodden, herrgårdens trappor och alla stugor i Östermyra. Ännu vågade ingen närma sig det farliga huset: der kunde ju finnas en obemärkt gnista kvar. Men när gossen och hans husbonde återvände till folkskaran och försäkrade att allt var släckt, då måste man tro dem, då prisade alla deras mod, alla ville trycka deras händer, husbonden omfamnade dem och lofvade att rikligen belöna deras storartade hjeltebragd. Det har han visserligen gjort; men sådana bragder göras icke för lön och kunna icke betalas med skänker; de göras af ett ärligt, modigt och pligttroget hjerta, därför belönas de bäst af ett godt samvete.

De två drängarne Jukka och Taavi hade varit de förste att springa sin väg från krutverket allt hvad benen förmådde, hade också hunnit längst bort från faran och återvände nu, något flate, till den öfriga folkhopen. — Det var ingen konst att släcka den eldsmulan, när man hade något att släcka med, — sade de stormodigt till Jakob. — Nog hade vi klifvit på taket, om vi haft vatten till hands.

— Ja, det förstås, — sade Isokylä gubben, hvars hästar de ridit förderfvade sista söndagsnatten, — det var visst för att söka vatten, som ni sprungo en hel verst från torkhuset. Hvad behöfde ni söka? Ni skulle ha ridit med en stulen häst uppför stegen och släckt elden med kaffepunsch!

Nu var det Jakobs tur att skratta åt sina kamrater. Han frågade godmodigt, om det var nästa lördagskväll, eller när det var, som han skulle få stryk för att han var rädd.

Detta förargade Jukka och Taavi. — Kantänka han nu är stor på sig, — menade de. — Och så är han ändå en pojkvasker, som kryper bakom mors kjolar och inte en gång kan taga sig ett ärligt rus. En harstackare är han, och en räfsvansare blir han, så länge han lefver!



Auktionsmäklaren.

(Yrkesvisa 8.)

Salen fylles med spekulanter,
Månskensgubbar och gamla tanter,
Månglerskor af diverse sort,
Folk, som handlar med vått och torrt,
Folk, som väntar på rövvarpriser,
Fruar, mönstrande bordsserviser,
Här en jungfru med sin betjent,
Der en fattig och tyst student.

Ett par stöflar! De gå tillhopa,
Maken finns ej uti Europa,
Klacken borta och sulan sned,
Högsta modet! Nå, hvem är med?
Femti penni! Åh, höj på budet!
Sexti! ... Sjutti! ... Märk ... sjutti bjudet!
Sjutti penni? Nå, ett ... tu ... tre!
En gesäll är den lycklige.

Toma flaskor och karafner!
Kunna fyllas med goda viner ...
Fågelburar! ... Halfbrända ljus,
Oumbärliga i hvart hus! ...

Spruckna krukor! . . . En söndrig skopa!
Nyttigt bohag, mitt herrskap, ropa!
En vagnssela! . . . En bröllopsfrack!
Första, . . . andra . . . och tredje? Knack!

Vaxduksmatta! . . . Ett såll . . . Ett segel! . . .
Lilla frun skall väl ha en spegel?
Ramen skubbad och glaset spräckt . . .
Herrn behöfver en stöfvelknekt! . . .
Nej, madam, sådan kaffepanna!
Der fås nektar, och der fås manna,
Pipen forsar liksom en pump!
Fyra bönor och resten sump!

Så jag, mäklare fattig, stretar,
Och allt hesare jag trumpetar . . .
Alla sträcka här ut sin klo
För att plundra sin nästas bo,
Och min lott är att sorgsen stycka
Brustna spillror af menskolycka.
Uff . . . jag steks . . . här är som i ugn
Hundra mark för en timmes lugn!



Gamla herrn.

Det var en gång en gammal herre, vid namn Sedmi-gradsky. Namnet klang så ovant och främmande, att barn knappt kunde uttala det riktigt. Man sade, att han var af polsk släkt, och ingen visste hvarifrån han kom, men till Helsingfors kom han och blef lärare i konsten att teckna. Han var då redan en äldre herre; små flickor tyckte, att det var något söndrigt på honom, hans hår var söndrigt, han var nästan flintskallig, så att der voro blott några grå hårstrån kvar, och kanske var det därför barnen voro rädda för honom. Men han höll af barnen, han brukade bära en dosa i västfickan, der var jungfru Marias bild på locket, och inne i dosan funnos karameller och sockergryn. När han då talade vänligt till barnen i esplanaderna och de ville springa bort, tog han fram dosan och bjöd dem någonting godt. Somliga sprungo, somliga stadnade. De snålaste läto först öfvertala sig; sedan kommo der flera till. Då hände, att man fick se den gamla herrn omgifven af många små barn, så länge något fanns kvar i hans dosa; men när der ej mera fanns något, sprungo barnen åter sin kos. De kände ju honom icke, de visste intet annat om honom, än att han hade söndrigt hår och

en treflig dosa. Många sade ej engång tack, när de hopade bort.

Ja, der satt han sedan ensam, och ingen brydde sig om honom. — Jag måste finna på något bättre åt barnen, än karameller och sockergryn, tänkte han vid sig sjelf. Den glädjen varar så kort och är snart glömd. Hvad skall jag finna på, att barnen må hålla af mig?

Han tänkte så länge derpå, att han tänkte derpå så länge han lefde. Och han hade väl skäl att tänka så. Ty han var ensam i verlden, ingen höll af honom. Ingen hustru hade han, inga egna barn hade han, fastän han så gerna önskat sig sådana; en gammal hushållerska skötte hans bo, dukade hans bord och bäddade hans säng. Visst hade han, utom sina elever, två eller tre bekanta, som stundom helsade på honom, men de voro gamla som han och kunde ej värma hans hjerta. Det gjorde honom ondt, att han var en främling här och långt borta från dem, som varit honom kära i unga dagar. Men icke var han derför knarrig och misslynt, tvärtom, han var gladlynt och språk-sam. Han hade fått den goda gåfvan att vara nöjd med sin lott, älska människorna och göra i tysthet godt. Detta var hans nöje.

Nu lefde han mycket sparsamt. Alltid gick han i sin gamla grå hatt, sin slitna kappa och sin blå frack med blanka knappar, åt mycket tarfligt och var nästan aldrig med om sådana nöjen, som kostade penningar. Hade han små inkomster, så hade han ännu mindre utgifter, och derfor blef alltid någonting öfver, som han lade ihop till en sparpenning. Folk började slutligen tro, att den gamle herrn var en girigbuk. Den snålvargen, sade de, han unnar hvarken sig sjelf eller andra något godt, han älskar intet annat i verlden, än det röda guldets, och det samlar han i sitt skrin, hög efter hög. Tvi, sådan gnidare! Hvem

skall ärfva honom? Kissen tager till slut hans guld, eller kommer der någon jude från Polen och säger: gif hit, det är mitt!

Gamla herrn visste väl hvad man sade om honom, det sörjde hans hushållerska för och berättade åter för andra, att hennes herre var rik och snål. Lika nöjd och gladlynt var han ändå. Han gick beständigt och tänkte vid sig sjelf: hvad skall jag finna på, för att barnen må hålla af mig?

Tiden gick, allt tyngre blef penningeskrinet, och allt gick det gamla talet bland folk, som såg gamla herrn i hans slitna kapprock: kissen tager det! Tvi, sådan girigbuk! . . . Då blef gamla herrn sjuk och låg på sitt yttersta. Nu undrade folk, om han äntligen skulle göra sitt testamente och hvem som skulle få penningeskrinet. Man skall få se, att den snåla hushållerskan ärfver alltsammans, menade grannarne. Hushållerskan ville gerna tro detsamma, men hon, som visste allting och litet mera dertill, visste intet om något testamente. Doktorn sade till henne: nu dör han. Och presten sade till henne: har han förordnat någonting åt de fattiga? Icke så mycket, som sin gamla blå frack, svarade hushållerskan. — Men det är ju okristligt, menade presten. Tvi, sådan girigbuk!

Gamla herrn låg der gladlynt och nöjd, som han alltid varit, men nu var han nöjdare än någonsin förr, ty nu hade han funnit på något bättre än karameller och sockergryn, som skulle tvinga barnen att hålla af honom. Detta aktade han sig för att omtala, så länge han lefde. Det var hans fröjd, att barnen skulle hålla af honom efter hans död.

Ja, så dog han och blef begrafven och måste, som andra girigbukar, lemna sitt penningeskrin kvar. Men då hittades oförmodadt ett testamente, och efter der icke fanns

någon enda slägting att taga vård om qvarlåtenskapen, infann sig magistraten att öppna det förseglade papperet. Grannarne voro så nyfikna, att de trängdes i förstugan för att få höra den stora nyheten, och den ena hviskade till den andra: det blir hushållerskan! Tvi, sådan småvarg!

Men det blef icke hushållerskan, det blef de små barnen. Gamla herrn hade äntligen funnit det sätt att ihågkommas, som han så länge tänkt ut, och det var att testamentera all sin egendom till en småbarnsskola, som skulle bära hans namn. Ingen kunde bestrida, att testamentet var uppsatt i laglig form, och det blef en småbarnsskola. Så länge hade gamla herrn slitit sin blå frack och sparat på egna nöjen, att nu kunde ifrån hans penningeskrin byggas ett stort skolhus, en lärarinna aflönas och allt anskaffas, som behöfdes för barnens trefnad och undervisning. Omkring 100 barn få nu och allt framgent gå der i skola och lära sig under lek och sång allt det, som är nyttigt för deras ålder. När de blifva så gamla, att de måste gå i en högre skola, lemna de åter platsen åt yngre barn, som komma i deras ställe. Och så går det, år ut och år in, slägte efter slägte, så långt man kan tänka sig framåt i tiden. De barn, som skiljas från småbarnsskolan, skiljas med saknad, och de barn, som få inträde der, äro glada deråt, ty det finnes ingen skola, der man kan trifvas så väl och vara så lycklig. Och der hänger gamla herrns porträtt midt på väggen framför ingången, och skolan kallas för alla tider Sedmigradskys skola.

Det är nu i trettio år, som skolan har samlat barnen till sig. Jag har varit der många gånger och sett gamla herrn i sin blå frack se ned från taflan på dessa goda, lydiga och lyckliga barn i den höga, stora och ljusa skol-

salen. Hvarje gång har jag tänkt på gamla herrn, huru ensam han var, medan han lefde, och huru barnen så snart glömde honom, när han tömt sin dosa åt dem. Nu *kunna* de icke mera glömma honom, nu är han ju alla dagar midt ibland dem och ser deras lekar och hör deras glada sång, och de kunna icke se upp, utan att se honom framför sig. Dosan, ja hon är förgäten, ingen mins henne mer, och ingen snålas mer efter hennes goda saker. Här finns nu något bättre, än karameller och sockergryn. Han på taflan, som alla se upp till och alla hålla så mycket af, han är densamma gamla herrn, som folket kallade snålvarg och girigbuk, men se hvad han uträttat! Mången tyckte förr, att han ju kunnat låta göra sig nya kläder, äta godt, dricka godt, roa sig och lefva fint för sin sparpenning; men hvad hade det då blifvit af hans skola, hans glada barn och hans minne för efterverlden? Kissen tar det! sade folk om hans penningeskrin. Ja, kissen tar mångt penningeskrin, der den girige samlar sitt snöda guld, men detta skrin tog hvarken kissen eller hushållerskan, barnen togo det, ty för dem sparade han, och om den kallas girig, som sparar för andras lycka, så måste man ju tacka Gud för att sådana girigbukar finnas i verlden.

Sista vintras, kort före jul, var jag der på barnens Luciafest. Der stodo två stora granar med tända ljus och många vackra saker, och mer än hundra barn togo der i ring kring granarna och hade obeskrifligt roligt. Gamla herrns porträtt var kransadt med grönt och blommor, barnen sjöngo för honom, alla sågo på honom och välsignade honom ännu så många år efter hans död. Se, det är ett minne, tänkte jag, för hvilket det lönar mödan att lefva, försaka och lida smälek af menniskor! Det förekom mig, som smålog gamla herrn vid sig sjelf, der han såg ned på barnen från taflan. Det var, som skulle

han säga: se, nu springa de icke ifrån mig mer! Och åter var det, som skulle han säga: icke mig, Herre, icke mig, utan Ditt namn gif äran! Det är Ditt verk, min Gud, och jag har varit Ditt fattiga redskap. *Ditt namn* vare lofvadt!



Brandvakten.

(Yrkesvisa 9.)

Jag fattige nattpalt
Skall svara för allt, allt,
Och när andra få sofva godt,
Får jag frysa så kallt, kallt.

Jag tuggar på bladen,
Räknar husen i raden;
När jag tutar uti min lur,
Blir det brådt om i staden.

Föll knappen ur jackan?
Hvem hittar den hackan?
Här är mörkt som i säcken nu...
Brita lappar väl brackan.

Hvad blänker i knuten?
Skall jag gripa till tuten?
Nej, en herre har stickan tändt,
Och nu blåser han ut'en.

Uff, allt är så fruset!
Der är tjuf uppå ljustet:
Fröken somnat från sin roman,
Tattar eld uppå huset.

Här vakar studenten
Vid den grekiska pränten,
Stackars gosse, godnatt, godnatt,
Dröm vackert om jänten!

Men se, i hotellet,
Der rumlas i stället!
Mjuka tjenare, ett glas punsch?
Pytt får gamla skrället!

Nå, hvad skall man göra?
Är man häst, får man köra.
Den som nu vore väl till kojs
Med en fäll öfver öra!



Gossen, som hörde det tysta tala.

Det var engång en döfstum gosse. Han hette Paavo. Han ville så gerna kunna den stora konsten att höra och tala, men han kunde icke. Han såg de andra barnen röra sina läppar och förstå hvarandra, men Paavo måste göra tecken med händerna. Far förstod hvad han ville säga, syster och bror förstodo honom bättre, mor förstod honom allra bäst. De andra barnen i byn förstodo icke hans tecken; de härmade Paavo med händerna och skrattade åt honom.

Värst var den långe Penttu. Han gjorde narr af Paavo, och när Paavo kom att se gossarne slå trissa på landsvägen, bräkte Penttu bä, bä, likasom hade Paavo varit en bässe. Detta tyckte bybarnen vara mycket qvickt, men så tyckte ej lilla Lisu. Hon tog Paavo med sig till stugan och tröstade honom med en filbunke för att han ej skulle gråta.

Mor, med sitt teckenspråk, hade berättat för Paavo om Gud i himmelen, huru god han är mot alla sina skapade verk och mest mot olyckliga, små barn. Paavo visste, att Gud kan allting och gerna vill hjälpa dem, som rätt hjertligt bedja honom om något. Men Paavo hade också

sett, att när någon hjälpte far eller mor, ville de ha' betalning därför. Då tänkte Paavo vid sig sjelf: om jag hade något att betala åt Gud, så skulle jag bedja honom lära mig höra och tala.

Paavo var redan sex år och hade aldrig varit i kyrkan. Hvad skulle han göra i kyrkan? Icke förstod han prestens predikan, icke kunde han höra messan och psalmerna. Men när far spände för släden om julmorgonen och syster och bror fingo följa till kyrkan, tyckte mor det vara synd, att Paavo skulle bli ensam hemma. — Vill du följa med? — sade mor.

Ja, visst ville Paavo vara med om ett så rart nöje, som att åka till kyrkan om julmorgonen. Och efter de andra syskonen fingo hvar sin tiopenni att lägga i håfven, fick också Paavo sin tiopenni, men mor glömde säga hvar-till den skulle brukas. Det var en stor, tung slant, mycket tyngre än en penni eller fempenni, som Paavo stundom brukat få af de resande, när han öppnade grinden vid landsvägen. Paavo tyckte, att detta var förskräckligt mycket penningar, så rik hade han aldrig varit, och nu hade han något att betala Gud med.

Hela vägen till kyrkan tänkte han på huru han skulle gå till Gud och säga honom: Käre Gud, jag ville så gerna kunna höra och tala som andra menniskor. Och efter du är så god och kan allting och vill hjälpa dem, som bedja till dig, så hjälp nu Paavo, att Paavo kan höra hvad presten säger. Du skall få betaldt för det, käre Gud, du skall få tio penni.

Sedan tänkte han åter: visst måste Gud bo i kyrkan, men huru skall jag få tala med honom, när der är så mycket folk? Och männe han förstår, när jag tecknar med händerna?

Paavo blef bekymrad, men han kunde ej fråga de andra i släden; det var ju mörkt, de kunde ej se hans händer. Han satt fundersam och såg huru far körde. Vallacka var en flink häst, bjellror hade han, det klang i berg och backar. Det var en half mil till kyrkan, men det gick som trissan på landsvägen. Alla snöiga björkar och granar tycktes springa mot Paavo, och det märkvärdigaste var, att månen sprang med, — månen, som annars brukade lunka så sakta framåt på himmelen.

De kommo till kyrkan. Många hästar och slädar stodo der utanför; dörrarna öppnades, och derinne var allt ljusst, som i himmelriket. En ånga af människornas andedrägt gick ut från deras mun, såsom ett rökoffer åt Herren Gud. Det var mycket förunderligt att kunna se den lefvande anden i människan.

På stora gången var trängsel, och i trängseln blef Paavo skild från sitt sällskap. Han var liten, han klämdes mellan det mycknä folket och fördes framåt, han visste ej hvart. Snart stod han främst midtför altaret med dess hvita duk, dess brinnande ljus och dess sköna, stora tafla, som förestälde Frälsaren på korset. Innanför altarkransen stod en prest i sin hvita mess-skjorta, broderad med guld. Paavo stackare förestälde sig i sin enfald, att presten var Gud, gick fram, lade sin slant på altarkransen och tecknade med händerna det, som han så innerligt önskade begära af Gud.

Presten såg honom icke, presten sjöng sin messa och läste sin bön, som Paavo ej kunde höra. Mor såg sig om efter Paavo, der hon satt i sin bänk, gick fram på gången och tog Paavo till sig. Men der fanns äfven en annan, som såg den lille Paavo och förstod hans teckenspråk. Det var den store, osynlige Herren Gud i himmelen, som ser allting, och som nog visste, att Paavo stackare icke förstod bättre.

Paavo satt bredvid sin moder i bänken, såg på ljusen, såg på presten och kyrkfolket, på det höga taket och de vackra bilderna. Men när han ingenting kunde höra, hände sig, att han somnade, der han satt i bänken. Då sände Gud till honom en engel i drömmen. Och engelen talade till Paavo, men englarna tala icke till de små barnen med ord, utan med tankar. Och det skola barnen minnas, att när en god tanke stiger upp i deras hjerta, är det en engel, som talar till dem.

Engelen sade: Paavo!

— Här är jag, — svarade Paavo i drömmen.

— Gud har hört din bön, — sade engelen. — Du skall få *höra det tysta tala*. Men det skall du veta, att ingen menniska kan betala Gud med penningar, ty Gud är så rik, att han eger hela världen. Derfor när du går från kyrkan, skall du taga din penning från altaret och gifva den åt den fattiga gumman derborta vid dörren. Ty om du vill betala åt Gud en liten, liten del af hans godhet mot dig, så skall du älska honom mer än allt annat på jorden och lyda hans bud och vara god emot alla menniskor, ja också mot djuren. Det är så, att den, som gifver af godt hjerta en slant åt de fattiga, han lånar åt Gud.

I detsamma vaknade Paavo, ty julottan var nu slutad och folket begynte gå ut från kyrkan. Då ihågkom gossen engelens ord och bad sin moder att få gå fram till altaret. Hon trodde att han ville se taffan och unnade honom gerna att se något så vackert. Men Paavo tog sin tiopenni och gaf den åt gumman, som engelen sagt.

När de nu kommit ut ur kyrkan och sutto i släden, blef der ett starkt körande, ty folket trodde, att den, som körde förbi alla andra på hemvägen om julmorgonen, den skulle i sommar få längsta linet på åkern. Och många slog sina hästar med piskan, men Paavo hörde hästarne

säga: hvarför slår du mig? Jag springer ju det bästa jag kan.

Paavo tyckte det vara mycket underligt, att han hörde och förstod hästarnes språk. Han förstod ännu icke den gåfva han fått, att höra det tysta tala. Men snart skulle hans förundran blifva mycket större.

Klockan var snart 8 på morgonen, men det var ännu alldeles mörkt ute, luften var frostig, stjernorna tindrade klart på himmelen. Då hörde Paavo, medan de åkte fram på isen öfver de tysta vattnen, den allraskönaste musik, som någon människa hört sedan den första julmorgonen, när herdarne hörde englarna sjunga utanför Bethlehem. Hvad kunde det vara? Paavo visste det icke då, han hade ju aldrig hört någon musik, men han förstod det efteråt. Det var morgonstjernorna, som prisade Gud.

Det klang genom luften, det kom från himmelen, det fann gensvar på jorden. Det snöiga berget, den frusna sjön, alla träd i skogen, ekorren i granen, talgoxen på gärdesgården, ja sjelfva den hvita isen, der släden halkade fram som öfver ett glastak, alla sade till hvarandra: hör, huru stjernorna lofva Gud för att Frälsaren kommit till verlden! Låt oss sjunga med dem vår vackraste lofsång!

Detta hörde Paavo, men förstod han det? Nej, han var hungrig, han tänkte på den färska julbullen, som doftade så skönt i ugnen i går, och undrade om han skulle få rätt mycket fläsk till julmiddagen. När han kom hem, stekte mor gårdagsgröten till frukost, och Paavo hörde gröten säga till träskeden: ät icke allt, lemna qvar något åt far!

Detta roade Paavo, det förstod han bättre, än morgonstjernornas lofsång. Han skrattade, så att gröten knappt ville hållas i skeden, och tecknade åt mor: gröten säger: lemna något åt far!

— Det var förståndigt af gröten, — svarade mor. —
Far är ju också hungrig.

Paavo ville just taga för sig en rätt grundlig sked af det sista i fatet, när han hörde inom sig en besynnerligt klar röst, som tycktes komma från hjertat och sade till honom: far steg så bittida upp och har skjutsat dig till kyrkan; huru näns du äta upp hans fattiga frukost?

Paavo blef röd af blygsel och lade bort skeden. Han förstod, att han varit nära att göra någonting orätt, men han förstod ännu icke hvem som varnat honom. Kanske vet du det bättre. Gud gifve, att alla människor ville höra den tysta rösten, som talar i deras hjerta, när de göra någonting orätt. Det är *samvetets* röst.

Från den tiden blef Paavo allt mera van att höra det tysta tala. Han hörde plogen säga till stenen på åkern: maka åt dig, så att jag får göra min teg fruktbar! Mujkan stötte sitt hufvud mot isen och sade: här är så mörkt i sjön! Videbusken sade till molnet: hvarför skymmer du solen, så att jag icke får slå ut mina fjun? Gärdesgården sade till tallen bredvid honom: låna mig en stör, ser du icke, att jag faller omkull? Brunnen sade till ämbaret: om du nästa gång stöter mig i sidan, så kommer du icke upp igen. Blåsippan sade till Paavos fot: var så beskedlig och trampa icke ihjäl mig! Tranbäret sade till Paavos hand: nog kan du plocka mig, icke är jag så sur, när jag får litet sirap på mig. Och mössan sade till Paavos hufvud: kastar du mig i bäcken, så rymmer jag bort från dig.

När det blef sommar, hörde Paavo gräset på ängen säga: nu vexer jag, så det förslår! Åkern sade till diket: kära du, låna mig litet vatten, jag är så törstig! Skogen sade till sveden: akta elden, du sveder mitt hår! Sjön sade till båten: tycker du om att gunga? Och det stora.

vida landet, Paavos land, vårt land, sade till himmelens sol: kära sol, läs din aftonbön när du går ned, och bed Gud, att du i morgon får skina rätt varm och gifva grönska och skördar åt mina älskade barn!

Paavo blef så van vid allt detta, att han icke tyckte det vara något förunderligt alls. Men det, som förundrade honom, var när han hörde samvetet tala. Hvar gång han ville göra något illa, sade samvetet: det är *orätt!* Och hvar afton, när han var lydig och flitig, ödmjuk och tjenstvillig, sade samvetet: det är *rätt!* Värst var det, när han någongång ville ljuga; då hörde han samvetet gråta. Och när andra varit goda mot honom och han varit otacksam, då hörde han den tysta rösten inom honom snyfta i gråt. Detta kunde Paavo ej stå ut med att höra. Han måste ju blifva sannfärdig och tacksam och god mot alla, annars hade han ingen ro för den evärdeliga rösten, som beständigt varnade, bestraffade eller gillade allt hvad han gjorde.

Paavo undrade om äfven andra menniskor hörde inom sig en sådan besynnerlig röst. Han nästan gissade, att der var någonting dylikt hos alla, men det låg så djupt förborgadt under fars vadmalsjacka och mors yllelifstykke, att Paavo ej rätt kunde höra så djupt. En gång mindes han när länge Penttu kastat en katt i brunnen och lutade sig ned för att se hur katten drunknade. Då råkade Penttu sjelf falla i brunnen och skulle visst hafva drunknat, han också, om ej Paavo med stort besvär hissade ned åt honom den tunga brunnsinken och bergade Penttu och katten i deras yttersta nöd. Denna gång tyckte Paavo sig höra Penttus samvete säga: mins du huru ofta du gjort narr af den döfstumme stackaren, och nu har han räddat ditt lif!

En annan gång tyckte Paavo sig höra Lisus samvete tala. Lisu hade en höna, som hon höll mycket af, och Paavo hade gillrat ut en stor, tung råttfälla bredvid hönsgården,

efter ju råttorna brukade äta upp hönornas ägg. En morgon hade Lisus höna trippat ut för att snaska åt sig något godt, och när Paavo vittjade råttfällan, låg hönan derunder död och alldeles platt. Då kan man tänka, att Lisu blef ledsen och ond, ja, så ond, att hon ville slå Paavo. Men i detsamma hörde Paavo Lisus samvete säga: hvarför skall du slå den beskedlige gossen, som ville göra dig en tjenst och skydda äggen mot råttorna? . . . Lisu blygdes för sig sjelf, tog Paavo



om halsen, tröstade honom och sade: icke skall du vara ledsen, Paavo; nog vet jag att du ville göra oss nytta med råttfällan.

Paavo vexte upp och blef stora gossen. Då skickade Gud så, att presten kom på läsförhör till byn och fick se den stackars okunniga Paavo. Och efter der nyss var inrättad en skola i staden för döfstumma barn, skickade presten Paavo till skolan. Der fick Paavo lära sig läsa och skriva, der fick han lära sig bättre förstånd om sin evige Fader i himmelen och om Guds Son, vår Frälsare, än när Paavo var så liten och oförständig, att han trodde

sig kunna betala Gud med 10 penni. Och dertill fick Paavo äfven lära sig ett godt handtverk. Han var flitig, ordentlig och skicklig, och snart blef han en så snäll snickare, att i hela socknen fanns icke någon, som kunde göra så vackra stolar och så ordentliga bord, som Paavo. Alla tyckte om honom för att han var en god och rättskaffens menniska, alltid barmhertig och alltid sanfärdig. Paavo visste nog hvem han hade att tacka för detta, och han prisade Gud för att samvetet är Guds röst i människans hjerta.

När han hade sin egen verkstad, tyckte han, att han aldrig kunde få en bättre hustru, än Lisu, om blott Lisu ville hafva honom stackare, som var döfstum. Men se, Lisu var den, som ej sade nej, nog kände hon Paavo och visste, att hon väl kunde få en mindre tystlåten man, men aldrig en bättre. De blefvo då man och hustru, och mycket lyckliga blefvo de. Deras barn kunde alla höra och tala, deras föräldrar och syskon helsade ofta på dem, och mor brukade säga åt de små gossarne, när hon såg stekt gröt på bordet; höra ni icke huru gröten säger åt skeden: ät icke upp allt, lemna qvar något åt far! — Då skrattade Paavo och tecknade, som hans mor förr hade tecknat åt honom: det var förståndigt taladt af gröten.

En dag kom der en fattig, försupen slarf och bad om herberge i verkstaden. Det var Penttu. Paavo tog honom till sin dräng, lärde honom handtverket och hade sin fröjd af att Penttu till sist blef ordentlig karl.

Nå, hvad är der nu mera att berätta om Paavo? Jo, det, att när människan rätt hjerteligt beder något af Gud och beder i Jesu namn, som Guds ord lär oss, så skall hon alltid vara viss derpå, att Gud hör hennes bön. Men Gud bönhör oss icke alltid så, som vi sjelfva mena det; han gifver oss i stället någonting bättre. Nu kan ju ingen undra, om en stackars döfstum gosse beder Gud att lära

honom höra och tala. Det är två stora Guds gåfvor, för hvilka ju alla, som fått dem, måste tacka och lofva sin Skapare. Men Gud gaf i stället åt Paavo det, som var ännu bättre än höra och tala, nemligen att *höra det tysta tala*, hvilket för Paavo betydde att ständigt och ostörd af allt annat lyssna på samvetets röst. När Paavo genom en sådan Guds nåd blef en god människa, var detta bättre för honom, än om han talat och hört aldrig så mycket i verlden och blifvit en slarf som Penttu.

Men om du förundrar dig, att Paavo, fastän han var döfstum, hörde skogen och sjön och stjernorna och allt annat tyst uti verlden tala, så skall du veta, att detta är alls icke något ovanligt, ty det höra ju nästan alla barn. När du leker med dockorna eller med stenarna på berget och tallkottarne äro dina kor och stickorna dina främmande, så hör du ju dem alltid tala och svara. Liksom icke björken skulle kunna tala i vårqvällen eller lingoet i backen ropa godmorgon åt dig! Det är ingenting besynnerligt alls.



Mjöl'naren.

(Yrkesvisa 10.)



Matts, langa hit säcken
Att fylla i tratten!
Den tokiga bäcken
Han forsar af vatten,
Han supit sig fuller
Ur molnens kastruller,
Och stenarna spraka,
Och kuggarna knaka.
Det här bär till skogen! Om vi ej få mäld,
Skall qvarnen ta eld.

Det har jag för sölet,
När pojkarne sinka.
Vid tratten och mjölet
Så får man ej blinka.
Fast ögonen klistras,
Humöret förbistras
Och hvit som en dufva
Man snyter sin snufva,
När herregårdsfogden, så arg som en frass,
Står der med sitt lass.

Min granne, kantänka,
Han malar med väder!
Qvarnvingarna blänka
Och snurra som fjäder;
Men blåser sydvesten,
Så händer för resten
Att han midt i trallen
Får vingen i skallen.
Nej, tackar för äran, jag tycker så mest,
Att vattnet är bäst.

Visst sägs, att om natten
Det spökar i qvarnen.
Det vore väl katten,
Men säg ej åt barnen!
Om det ej är råttor
I säckarnas grottor,
Så är det väl hjulet,
Som plaskar i skjulet.
Det qvittar mig lika; jag tager min tull.
Matts, säcken är full!





Wipplustig.

— **H**vem vill se mitt skåp? Hvem vill se det märkvärdigaste i hela världen? — skrek Wipplustig. Så stälde han skåpet på fyra stolpar utanför grinden, och alla som i gården funnos, stora och små, gubbar, gummor, gossar, flickor, sprungo omkull hvarandra, ropande: — Wipplustig är här med sitt gyckelskåp!

— Passa nu på, — skrek Wipplustig, — nu börjar spektaklet! Så vred han på en vef vid sidan af skåpet, framsidan öppnades, man såg en rad af granna små dockor, som rörde sig finurligt i skåpet. — Mössorna af, gossar! Här kommer kejsar Napoleon med sin stora örn, sina generaler, fältmarskalkar och rövvaranförare. Märken I hvad han är stor, han är sex tum hög, han är hufvudet högre, än kungen i Spanien och gubben i mån. Akten er, sol-

daterne komma med geväret på axeln; ur vägen, pojkar, nu blir det krig! Trrrrum, trummorna gå. Ser någon den lille trumslagaren, som går så spikrak i spetsen för kejsarens garde med björnskinnsmössorna? Skulle tro han är morsk. Och mätertrumpetären der, han blåser omkull ett helt regemente; gör efter det, den som kan!... Huj, der komma engelsmännen seglande med sin flotta på hafvet... paff, kanonerna smälla...

— Käre, låt dem smälla litet hårdare, — bad gamla Kajsa i sin röda mössa. — Det är märkvärdigt, jag hör ingenting, jag tror att jag blifvit stendöf.

— Ja, jag hör heller ingenting, — skrek Lat-Jakob, som hade satt sig i gräset för att han ej hade en stol att sitta på. — Jag har så långa öron och hör ändå ingenting.

— Håll munnen! — ropade Wipplustig. — Tror du, att man kan höra kanonerna, när folket surrar som brömsar kring skåpet?

— Men jag ser ingenting, — snyftade torparens lilla Greta, som ej var längre, än en lagom vispel, och stod bakom skraddarens Anders med hans vidlyftiga vadmalsjacka. — Jag ser ingenting, jag!

— Häng lås för näbben! — skrek åter Wipplustig. — Jag säger eder, att nu komma engelsmännen, och piff, paff, om ingen kan höra kanonerna, så kan man åtminstone se dem. Nu vadar den lille Napoleon med hela sin stora armé ut i vattnet...

— Inte ser jag något vatten, — ropade Kajsa.

— Nå, ser ni inte vattnet, så hör ni det, — invände Wipplustig förargad. Ritsch, huru hafvet brusar och vågorna gå och skeppen rusta sig till batalj!... Och nu griper kejsar Napoleon ett linieskepp under hvardera armen och spatserar till stranden.

— Inte ser jag någon strand, — skrek skräd-
rens Anders.

— Tyst der! Det kan ju ett litet barn begripa, att stranden är bakom skåpet. Här komma turkar, tattare, mamelucker, rabulister och andra menniskoötare. Nu draga de ut sina långa sablar och börja att slåss. Kratsch, der högg den ene hufvudet af den andre...

— Hvad för något? — skrek Kajsa, — slå de ihjäl hvarandra?

— Skicka efter länsman! — menade Lat-Jakob, der han satt i gröngräset, och sjelf rörde han sig ej ur fläcken.

— Jag är rädd, jag är så fasligt rädd, — skrek lilla Greta, och så begynte hon storgråta.

— Hvad är detta för oväsen? — ropade Wipplustig. — Är det skick och ordning, att man inte får slå ihjäl hvarandra i fred? Passa på, nu kommer något annat. Här trippa tre skräddare på en väg och träta om hvem af dem är den tyngsta karlen. Strax efter dem kommer en bonde körande. Har du något besman, gubbe? Bara ett lodbesman, kära herrar. Tag hit; det räcker jemnt till. Så väga de skräddarne på lodbesmanet; den ena väger ett lod, den andra två lod, den tredje tre lod. Ja, jag visste nog, att jag skulle vara tyngsta karlen, säger han, som väger tre lod. Nej, vänta, ropar bonden, tag bort pressjernet och syringen, som du bär i din ficka! Så väges den tyngste skräddaren ännu en gång, och då väger han bara ett halft lod.

— Det är inte sant. — skrek skrädarens Anders i den stora vadmalsjackan. — Det är inte sant, för att det der är bara trädockor. En skräddare är något för mer. Ha ni icke läst om den tappre skräddaren, som slog sju med ett hugg?

— Nu blir det något grannt, — sade Wipplustig. — Här kommer stora Mogul och hans hof. Han är så fet, att han bär fyra tunnband omkring sin mage, och alla äro af renaste guld. Efter honom kommer fru Mogul, hans mamma, som är så mager, att hon går tvärt af som ett halmstrå, och efter dem trippar hofvet på tå, ty så går det till vid ett hof. Det skall bli dans: stora Mogul bjuder sin arm åt prinsessan Himmelsblå till en slängpolska. Nej, jag tackar, säger hon, jag har fått en sticka i foten. Gör ingenting, säger Mogul; så spelar spelmannen en fanfarong, och så dansa de. Bäst det är, spricker ett af de fyra tunnbanden.

— Nej, nu går jag min väg, — ropade skomakarens Lena. — Jag står ej ut, han håller aldrig ihop.

— Gör ingenting, — sade Wipplustig. — Här kommer guldsmeden med sin pust och sin tång, han smider hop tunnbandet. Nu dansar hela hofvet fandango. Jätten Bumburifax bjuder upp prinsessan Lindagull, och Knut Spelevink skenar af med konungens i rika Arabien ett hundra fruar, en under hvar arm.

— Hvad för något? — skrek Kajsa. — Leder han en under hvar arm? Hvar har han tagit så många armar?

— Han har gjort dem af korfsticker, — svarade Wipplustig. — Nu är allt som det skulle vara, men så har man glömt att bjuda gubben i mån, som brukar vara den finaste kavaljeren på alla bröllop. Rätt som det är, kommer han med en armé af månmenniskor...

— Finns det menniskor i månen? — ropade skräddarens Anders och lutade sig fram öfver skåpet för att bättre se.

— Det förstås, — sade Wipplustig. — I månen ser det ut som på jorden, utom att der är beständigt månsken. Der är också det märkvärdiga, att i månen är allt upp

och ned mot hvad det är här på jorden. Der ser ni gubben i mån och allt hans folk. De stå på hufvudet och gå på händerna; gör efter det, gossar!

— Det är ingen konst, — skreko gossarne.

— Nu komma de in i danssalen, — sade Wipplustig. — Märker ni huru de bära storstöflar på händerna och hattar på fötterna? Fyra gånger fyra och fyratiotusen äro de. Nu vända de upp och ned på stora Mogul och hela hans hof...

Kratsch... der låg skåpet i backen!

Wipplustig blef vippande vild. — Hvem har understått sig att skuffa omkull mitt skåp?

— Det har skräddarens Anders gjort, — svarade Lat-Jakob. — Anders lutade sig fram för att se månmenniskorna och tumlade öfver skåpet...

— Åh nej, det hörde till saken; allt skulle vändas upp och ned, — menade Kajsa.

— Tag fast tjuften! — skrek Wipplustig. — Anders, Anders, tunnbanden ha fallit af Mogul, och hans mamma har gått tvärt af!

— Ja, tag fast honom! — ropade Lat-Jakob och sträckte ut sig i gräset. Men Anders var redan långa vägar.

— Hör nu, godt folk, — sade Wipplustig, — ha ni hört talas om naturens ordning? Nu har Anders gjort ett fult streck i naturens ordning. Ni förstå, att jag måste gå till staden och köpa skrafvelmessaging till kejsar Napoleons krona. Här är min hatt; en slant för gubben i mån och några stoppnålar till master i engelska flottan! Så der, så skall det klinga! Tack skall ni ha, godt folk! Bryn eder intet om positivspelaren, det är bara lorum larum, som intet är värddt en söndrig knapp. *Jag* kommer igen, *jag* kommer med fjorton kejsare. Farväl, gubbar

och gummor! Farväl med er, gossar och flickor! Jag kommer igen nästa onsdag.

Wipplustig gick till staden med skåpet på ryggen. Nu var det en god half mil eller så, och innan Wipplustig hunnit halfva vägen, blef det skumma qvällen. Mycket mörkt var det icke, ty fullmånen sken klart öfver löf och toppar. Natten är vacker, tänkte Wipplustig; jag lägger mig att sofva här bredvid landsvägen. Och så lade han sig med skåpet till hufvudgård.

Trött var Wipplustig, men sofva kunde han icke, han tyckte, att det var något högt till taket. — Det är för besynnerligt, — sade han till sig sjelf; — huru månen ser på mig med sitt stora, trinda ostansigte. Jag kan tydligen se gubben och gumman. De borde tacka mig för att jag ljugit så vackert om dem för det enfaldiga folket.

Mångubben och mångumman svarade icke. Det var tyst, tyst, tyst i himmelen och på jorden. Nattens stora lykta gick sin ljudlösa väg öfver det blå hvalfvet och fördunklade stjernornas sken.

Det förargade Wipplustig, att månen beständigt såg på honom och ej lät honom sofva. — Hvarför ser du på mig? — sade han.

— Stackars slarf! — sade månen.

— Hvad för något? — utropade Wipplustig. — Öfverfaller du mig med otidigheter? Är jag icke en konstnär? Är jag icke den rikaste och mäktigaste man på jorden? I mitt skåp får jag rum för all verdens herrlighet; arméer och flottor lyda mitt bud, konungar och kejsare sätter jag af och sätter dem till efter mitt goda behag...

— Stackars slarf! — upprepade månen.

— Nej, den har då icke så mycket förstånd som en messingsknapp! — utropade Wipplustig. — Hvem står

ut med att höra så enfaldigt prat? Se, der är du, nordstjerna, nästan rätt öfver mitt hufvud. Droppa mig icke midt i ansigtet; berätta hellre åt månen hvad jag är för en karl!

— Gyckelmakare, — svarade nordstjernan.

— Jaså, blinköga, nu tycker du, att du är qvick. Fråga solen, om icke min skrafvelmessing är så god som hennes guld. Men se, här flyger en örn... Örn, säg åt månen och stjernorna hvad jag är för en karl!

-- Du är en passande frukost åt mig, metmask, — svarade örnen, slog ned på Wipplustig, borrade sina klor i hans trasiga tröja och lyfte honom högt öfver gran-topparne.

— Nej, vänta litet, — skrek Wipplustig, — vänta till nästa vår, jag är så mager om sommaren. Der borta i byn bor en mör skräddare och en fet latmask. Törs jag fråga hvem min herre är och hvart resan gäller?

— Jag är kejsar Napoleons ryktbara örn och för närvarande stadd på en resa till månen att söka kejsarens krona. Hon säges befinna sig der i godt förvar.

— Nå, det passar förträffligt, — menade Wipplustig. — Skulle icke jag känna Napoleons krona? Gif mig fri resa fram och åter till månen, jag har några bekanta der, vi skola lösa ut kronan, om hon är pantsatt. — Inom sig tänkte Wipplustig: jag önskar, herr örn, att du sutte fastspikad öfver vår staldörr i byn.

— Får gå, — sade örnen, utsträckte sina mörka vingar, lyfte sig öfver molnen in i stjernhimmelen, och satt snart, kipande efter luft, på ytterkanten af fullmånen.

— Gå nu att utlösa kronan! — befalde örnen.

Wipplustig gick; det var förunderligt lätt att gå der i månen. Han tyckte sig vilja flyga. Det var ett guldglänsande land, med höga berg och djupa dalar, men allt

upp och nedvändt. Träden stodo med topparne ned och rötterna uppåt; gårdarne vände skorstenarne mot marken. — Hvem kunde tro, att jag skulle ljuga så sant? — tänkte Wipplustig.

— Nu återstår att se åt, om månen består af holländsk ost, — tänkte han vidare, satte sig ned, skar en bit ur marken och provvade smaken. Ja, det var verkligen holländsk ost. — Här skall göras en djup grop — menade Wipplustig.

Knappt hade han tagit för sig ett rundeligt stycke af den goda osten, innan han såg en besynnerlig skara framtåga i dalen. Det var en armé af mänfolk; alla stodo på hufvudet, gingo på händerna och höllo gevären emellan tårna. I spetsen för armén gick mångubben sjelf. — Hvar är den bofven, som sagt om oss, att vi gå upp och ned? — kommenderade mångubben.

— Hvem skulle understå sig att säga en så grof osanning? — frågade Wipplustig darrande. — Det är ju narraktigt att gå på fötterna, när man har händer att gå på.

— Det är du, som har sagt det, — röt mångubben. — Se på den dromedaren, han går på fötterna!

— Jag? — sade Wipplustig. — Visst icke. Skulle ej jag gå på händerna enligt naturens ordning? — Och der-vid stälde han sig på hufvudet, men damp i backen.

— Nej, — sade mångubben, — du duger icke till annat, än gyckelmakare åt min gumma. Hon behöfver något att roa sig med, gumman stackare, der hon nu sedan tusen år sitter fastkilad med näsan i månberget. Det blef hennes straff, som du vet, när hon förledde mig att vilja tjära månen. Hon slipper icke lös, förrän hit kommer den största narr mellan himmel och jord, och jag tillstår, att jag hellre ser henne sitta kvar. Hon är alldeles för

ordentlig, hon skulle sopa och städa hela månen, om hon en dag komme lös. Jag tycker om litet oskyldigt skräp, jag har spillt aska ur tobakspipan, litet här och litet der, det är så treffligt att smutsa ned blankt skurade golf. Se till, när du gycklar för gumman, att hon ej kommer lös!

— Om förlåtelse, — sade Wipplustig, — jag har litet brådt till jorden igen, jag har lofvat Napoleons örn att lösa ut kejsarens krona.

— *Den* leksaken? — utropade mångubben. — Den har jag gifvit åt mina pojkar till kägelklot. Marsch till din tjänst, jordgubbe!

Det halv icke, Wipplustig måste marschera på händerna med armén och kom till ett stort brandgult berg, der mångumman ganska riktigt satt inkilad i en springa. — Skall det vara en pris? — sade mångubben och strödde snus på berget. — Ptschi, — nös gumman. I detsamma öppnade sig springan, och gumman slapp lös. — Hvad i alla dagar! — skrek mångubben. — Hit har kommit den största narr mellan himmel och jord. Det kan icke vara någon annan, än du, Wipplustig. Käre vänner, låt oss nu taga till flykten, ty blir det icke nu månförmörkelse af sopor och damm, så finns ingen qvast mera i månens rike.

Hela armén tog till stora reträtten. Wipplustig ville följa, men var icke ännu rätt inkommen i konsten att gå på händerna, tumlade kull, blef efter, reste sig på sina naturliga ben och sprang allt hvad tygen höllo. I det han vände sig om, såg han bakom sig ett stort moln af damm och hörde mångummans röst: — hvad är det för myror och maskar, som ostäda min gård? Rent hus skall det vara, rent hus i mångården.

Innan Wipplustig hann räkna till fjorton, hade han öfver sig en svärm af folk och oting, som flydde för qvasten.

Alla sprungo omkull honom, trampade honom, luggade honom. — Der har du för min krona! — skrek kejsar Napoleon och nöp honom i örat. — Der har du för stoppnålarne i våra lineskepp! — hurrade engelsmännen och fyrade af på honom sina kanoner. — Der har du för mina tunnband! — pustade stora Mogul och knep honom i näsan. — Der har du för att jag gick tvärt af! — skrek Moguls mamma och stack honom med en knappnål i kindbenet. — Här har du för stickan i min fot! — lipade prinsessan Himmelsblå och kramade honom halfdöd. — Der har du för lodbesmanet! — skreko de tre skräddarne och svedde honom med sina pressjern. — Der har du för det, och der har du för det! — ropade hundra på en gång och fortforo att bita, knipa, knäppa och lugga stackars Wipplustig, så att hörsel och syn förgingo honom. Allt detta skedde i flygande flykt, och strax efter alla dessa plågoris kom mångumman med sin ofantliga qvast. Den kunde ingen motstå: hon sopade månen så ren och blank som en messingskittel; allt skräp sopades ut öfver mänkanten, — kejsare, sultaner, prinsessor, lineskepp, kanoner, skräddare, trumslagare, trumpetare, örnar, kronor och lodbesman, — allt hvirflade en stund i den blå luften och förströddes sedan som stjernfall i nattskymningen.

Bland detta skräp, som sopades bort från månskifvan, befann sig äfven Wipplustig. Han såg sig förgäfvos om efter sin örn, han dinglade ned, han trillade kullerbyttan i den fria rymden, han föll och föll och föll — och vaknade af att en myra kröp i hans öra. Hvar var han? I skogsbacken med sitt skåp under hufvudet. Morgonen hade ljusnat, men fullmånen såg ännu på honom, blek och nattstånden, med sitt gulgråa ansigte. Riktigt! Der kunde han ännu urskilja gubben och gumman, och med en suck af lättnad förmärkte han intet spår af den förskräckliga

qvasten. Påtagligen satt gumman ännu fastkilad i berget. Wipplustig behöfde icke anse sig för den största narr mellan himmel och jord...

— Detta blir en god historia för det enfaldiga folket, — sade han eftersinnande till sig sjelf, i det han hängde skåpet i dess remmar på ryggen. — Hvar finns min like, som på en enda natt gör sådana resor? Och mig har man understått sig att kalla en stackars slarf.

— Stackars slarf! — sade eko i skogen.

— Är det du, jungfru munlös? — grinade Wipplustig. — Får gå för slarf; alla snillrika män sägas vara mer eller mindre slarfvar. Men att kalla en sådan konstnär, som mig, gyckelmakare...

— Gyckelmakare! — upprepade eko.

— Hör nu, sqvallertaska, hon är känd för sin prat-samma tunga, men jag undanbeder mig alla personligheter. Vill hon få en plats i mitt skåp? Jag en gyckelmakare? Jag, som i detta mitt skåp framställer världens största märkvärdigheter, är jag en person, af hvilken man ostrafadt gör narr?

— Narr! — sade eko.

— Nej, det här blir obehagligt. Jag går till staden. Håll din näbb, kråka!

— Näbbkråka!

— Tig!

— Tig!

— Jag ger dig god dag.

— God dag!

Stockflötaren.

(Yrkesvisa II.)

Den brusande elfven bär skogarnas barn,
De stupade furor, till sågar och qvarn.
Jag vallar de villa
Förskingrade stockar,
Jag måste dem drilla
I kedjade flockar,
Och gossen gör båtar af strändernas flarn.

Ut måste jag springa på svigtande bro;
Den rullande stocken är icke att tro;
Han sjunker, han svänger,
Han dränker den bäste.
Jag hoppar och klänger
Från fäste till fäste
Och väter min byxa och tappar min sko.

Den mäktiga floden förtörnas ibland,
Han tycker ej om mina kedjor och band,

Han sliter sin boja,
Han skingrar min flotta
Och spillrorna skoja
Förutan all måtta,
Och der står jag redlös med staken i hand.

Men när jag munsjörerna stadigt har fäst,
Bär floden sin börda som starkaste häst
Och skjutsar mig gratis,
Tilldess jag på stranden
Får koka potatis
Och sofva i sanden
Och glömma min möda och må som en prest.



En lärd gosse.

Nej, hvad den Hegesippus är klok och förständig! — utropade mamsell Justina och slog ihop sina händer. — Han vet då allting. Se, det är något, att vara så lärd. Det är annat, än stackars Knut, som vet ingenting.

Hegesippus hade ej tid att svara: han betraktade genom ett mikroskop bakbenet af en torndyffel. Han var tolf år och gick i lärda skolan, därför visste han allting, men stackars Knut var fjorton år och gick i realskolan, därför visste han ingenting.

Mamsell Justina var en beskedlig husmamsell, som tjenade för 200 mark om året, utom mat, husrum, ett par randkängor första maj och ett bomullsförkläde alla jular. Hegesippus var hennes guldgosse, och hon hade allt ifrån den tid, när han gick i kolt, hvar dag berättat honom, att han var mycket klokare, än andra barn, och isynnerhet mycket förständigare, än stackars Knut. Det man hör alla dagar, det tror man slutligen, och Hegesippus var alldeles öfvertygad om, att han var den lärdaste skolgosse, som någonsin vikit hundöron i sin grammatika.

Nu knep han ihop ena ögat, burrade upp sitt hår och sade: har Justina sett min äggsamling?

Justina hade sju och sjuttio gånger sett hans äggsamling, men hon svarade: nå, allt hinner han med, den kära gossen!

— Kom hit, skall Justina få se! — sade Hegesippus, och så visade han henne en lång papplåda, der små och stora ägg voro lagda, hvart i sin afdelning, på bomull med ordentliga påskrifter. Der voro ägg af alla fågelarter, från den stora örnen ända ned till den lilla löfsångaren: blå, grå, hvita, bruna, spräckliga ägg af kråkor, skator, starar, trastar, grönsiskor, bofinkar och andra, och alla voro de utblåsta skal med ett litet hål i hvardera ändan. Det såg ut som ett bisättningshus med små likkistor för döda fågelungar.

Medan nu Justina förundrade sig, kom Lotta instultande. Lotta var 10 år, hon begrep ännu icke den rara äggsamlingen och frågade hvarifrån Sippus hade fått allt det der. Sippus svarade nedlåtande, att somliga ägg hade han fått och somliga hade han köpt af andra gossar.

— Men är det icke synd att göra illa åt de små fåglarnas bon? — frågade Lotta oskyldigt.

Hegesippus snöt sig; han hade mest alltid snufva för att han alltid gick i paltå och galoscher, och dessutom låter det så lärdt att tala i näsan. Vidare brydde han sig icke om att svara på en så enfaldig fråga. Men Lotta lät icke skrämma sig.

— Jag kan förstå, att man lär sig något af sådant, — sade hon. — Men alla de der äggen har du ju afmålade i böcker. Du skulle lära dig känna fåglarnas bon och ägg i skogen, utan att göra dem illa. Knut känner alla fåglar af deras qvitter.

— Knut är dum, — sade Hegesippus föraktligt.

— Men Knut försvarar de små fåglarna och skjuter hökarna, — svarade Lotta oförskräckt.

— Har han räknat deras vingpennor? — frågade Hegesippus stolt. — Jag skall säga dig, Lotta, att fåglarna ha en annan benbyggnad, än däggdjurens, och allmänna egenskaper hos fåglarnes ben äro deras ofvan omtalade fasthet och lätthet; dessutom ha de extremiteter i tre afdelningar och en annan matsmältningskanal och en mycket olika hufvudskalle och en rund nackledsknöl och besitta till en viss grad inbillningskraft och konstdrift och bygga strutformiga bon . . .

— Åhnej, — sade Lotta; — alla fågelbon, som jag sett, ha varit rundå som rofvor.

— Nå ja, strutformiga eller rofformiga, det kan vara detsamma. Roffåglarna ha kanske rofformiga bon, men det finns sparffåglar eller tättingar och klätterfåglar och hönsfåglar och strutsar och vadare och simfåglar och . . .

— Och tuppen! — inföll mamsell Justina, förtjust öfver sin guldgosses ofantliga lärdom. — Kära Lotta, det finns ingenting, som ej Hegesippus vet. Han vet allting.

— Han samlar ägg och har aldrig sett något fågelbo! — skrattade Lotta.

Hegesippus blef ond. — Jag hittar fågelbon, när jag vill, — sade han. — Jag har ännu intet sidensvansägg och intet näktergalsägg. Men jag skall söka dem sjelf. Du skall få se i qväll, när jag kommer hem.

— Men du går ju aldrig i skogen, du spatserar på trottoirerna, efter doktorn sagt att du måste taga motion, — invände Lotta.

— Nej, snälle Hegesippus, gå ej i skogen, han kan förkyla sig, — varnade mamsell Justina. — Kom ihåg, att der finnas ormar!

— Ormarna höra till reptilierna, de ha en mycket långsträckt kropp, och matsmältningen försiggår långsamt, — yttrade Hegesippus med sin otroliga lärdom.

— Aldrig har han sett en lefvande orm! — skrattade Lotta åter.

Detta förtretade Hegesippus. Han klädde sig i sin tjocka vinterpaletå och tog med sig Lützens zoologi, hvarifrån han hade sin lärdom. Dessutom tog han pappas käpp att slå ihjäl ormarna, som ha en så långsträckt rygg och så dålig matsmältning, och derefter begaf han sig utom staden att söka näktergalsägg, ty han råkade hafva lof den eftermiddagen.

— Nej, vänta, knäpp ännu nedersta knappen! — ropade mamsell Justina efter honom.

Hegesippus var redan långt borta. Han gick med högtidliga steg genom staden, förbi tullbomen, öfver bron, öfver vägen, öfver diket, och så kom han till skogen. Här var mera obeqvämt att spatsera: tufvor, riskor och stenar, enrisbuskar och spindelväfvar, myrstackar och myggor. Hegesippus blef trött och isynnerhet varm. Han satte sig på en sten att hvila. Han förundrade sig, att ingen näktergal eller sidensvans hade byggt bo på stenen.

Vid det han nu satt der, susade något i luften, och en stor dufhök slog ned på en ekorre i närmaste gran. Men höken trasslade sina klor i granqvistarna, ekorren tog ett skutt, föll Hegesippus rakt i famnen och gömde sig derpå darrande bakom stenen.

Det finns intet större nöje, än att lyssna på den stora lefvande naturen och söka utgrunda dess hemligheter. Detta skall man likväl göra sjelf och icke pladdra efter böcker, som man icke förstår. Böcker äro goda att visa vägen, men duga till intet, om man ej vet att begagna dem. Hegesippus var nu första gången i skogen. I stället att gifva akt på växter och djur, betrakta myrans vägar och lära sig igenkänna hvar fågel på qvittret, kom han

dit fullärd och trodde sig veta allting ur boken. Ack du, vise Hegesippus!

Han blef icke det minsta förundrad. Han framtog sin bok och letade efter något djur, som liknade ekorren: "Flodhästen är ett stort, plumpt, tjockbukigt, korthalsadt och mycket lågbent djur" . . . Aha! Det fyrfota djuret, som föll mig i famnen, var plumpt och korthalsadt; det måste vara en flodhäst. Hvad kan fågeln i trädet vara? Jag vill se åt . . . "Papegojorna utmärka sig genom sin näbb, som är ovanligt kort, hög och tjock" . . . Riktigt. Det är en papegoja. Men om det skulle vara en näktergal? . . . "Näktergalen har icke mycket lång näbb" . . . Fågeln hade mera kort näbb, tror jag . . . "En liten tand innanför spetsen af öfvernäbben" . . . Nå, det slår in. Således fågeln är bestämdt en näktergal. Det var ju märkvärdigt; det måste jag skriva upp.

Hegesippus framtog sin anteckningsbok — lärda män gå aldrig i skogen utan en anteckningsbok — och skref med hög stil följande:

Den 15 Maj. Var Lotta åter dum. Gick jag åt skogen. Såg jag en näktergal, som slog ned på en flodhäst.

Punkt. Hvad det är roligt att veta allting ur böcker.

— Ack, — fortfor Hegesippus, — hvad skogen är dum, och hvad jag är klok! Den stora skogen kan icke hvad jag kan. Den stora skogen har inga böcker: der finns ingen qvist och intet djur, som ens känner a b c; långt mindre kan någon stafva och läsa rent innantill. Skogen växer och växer och vet intet att två gånger två är fyra. Men jag vet mycket mer, jag vet allting. Är der något, som jag ännu ej vet, så vet jag det, när jag blir student. Då vet jag allt, som finns, och kanske litet mera dertill, och när jag blir magister, vet jag allt, som icke finns, och

kanske litet mera dertill. Se, så är den saken, skog stackare!

Den stackars skogen svarade ingenting; han hörde med förundran på en så obegriplig lärdom. Han stod der så tyst och allvarsam, som ville han också lära sig något af den stora visheten. Kanske ville tallen lära sig huru han borde växa; häggen ville lära sig blomma, molnet ville lära sig regna, bäcken ville lära sig hoppa jemnfota öfver småstenarna och — naknaergalen ville lära sig slå ned på en flodhäst.

— Nej, nu måste jag söka ett fågelbo, — sade Hege-sippus och begynte gå vidare. När han gått en stund, kom han till en äng, och der var en lada. Ofvanför ladudörren, tätt under det låga taket, hängde något som bestämmt måste vara ett fågelbo, ty det såg ut som gråpapper och var nästan strutformigt. Sade jag icke, att alla fågelbon äro strutformiga? menade Hegesippus. — Tänk, om det vore ett naknaergalsbo!

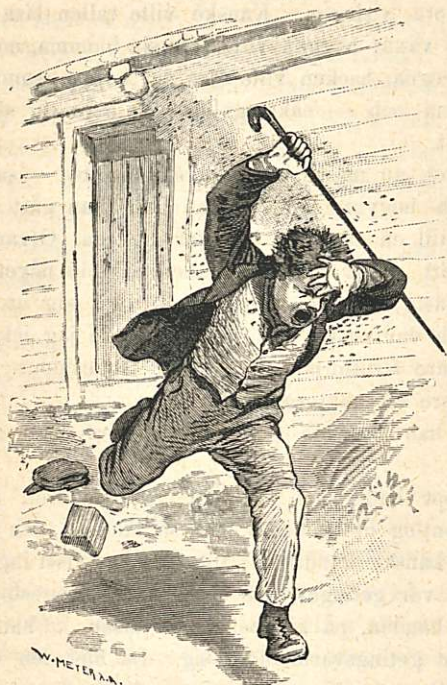
Och han begynte peta med pappas käpp i den gråstruten.

Knappt hade han fått håll i gråpapperet, innan der kröp någonting ut: först en, och så åter en, och så tio och tjugu, ja, kanske hundrade. Men det var visst inga naknaergalar, det var getingar, och snart kände Hegesippus något sticka på handen, på kindbenet, på näsan . . . han hade en hel ondsint getingsvärm öfver sig. Då blef den vise mannen illa till mods, begynte springa af alla krafter och slog omkring sig med pappas käpp. Men getingsvärmen flög fortare och förföljde honom så grufveligt, att han hvarken hörde eller såg, han sprang och sprang, och rätt som det var, låg han i ett stort gyttjigt dike, fylt med vatten.

Det var för väl, att getingarne ej kunde simma. När de sågo sin fiende ligga i diket, begynte de småningom

surra tillbaka för att lappa sitt söndrade bo, och om gossen förstått deras språk, skulle han hört dem säga till hvarandra: den der ha vi näpst; han aktar sig nog att en annan gång ofreda vårt bo.

Våt och svullen, kröp Hegesippus ur diket. Nu hade



han allsingen lust att vidare söka fågelbon. Det klokaste han nu kunde göra var att palta af hem. Men detta var lättare sagdt, än gjordt. Han var första gången i skogen och hade allsingen aning om, hvilka vägar han gått. Emellertid klef han på efter sin egen näsa, och näsan är en dålig vägvisare, ty man må vända sig hvart man vill,

så pekar näsan beständigt framåt. Framåt gick Hegesippus och näsan förut, men likväl gick han vilse och kom beständigt längre in i den stora skogen. Trädens skuggor begynte falla långa på tufvorna, solen sjönk ned bakom granarnas toppar, myggorna blefvo allt förtretligare, fågelsången tystnade i topparna, endast rödstjerten och talltrasten qvittrade ännu sina melodiska toner, medan kornknarren lät höra sin hesa stämma i åkerdiket. Till all lycka blef det icke mörkt, ty det var nu midt i sommaren. Hegesippus var trött, hungrig och våt, men likväl klef han framåt öfver tufvor och stenar, och när han på detta sätt gått flera timmar omkring, befann han sig precis vid samma dike, derifrån han börjat sin återfärd.

Då tappade han kuraget, satte sig ned och började gråta. När han gråtit en stund, somnade han af trötthet vid randen af diket.

Nu måtte väl Hegesippus ha drömt, ty huru skulle annars något sådant ha kunnat hända en så lärd gosse? Han tyckte, att den lilla ekorren, som var en flodhäst, kom till honom och frågade: hvarför gråter du? — Ack, — sade gossen, — jag må väl gråta; jag hittar ej vägen ut ur den stora skogen.

— Men du vet ju allting! — sade ekorren, som var en flodhäst.

— Intet vet jag just allt, men *nästan allt!* — suckade Hegesippus.

— Adjö med dig, — sade ekorren.

Nu gick en stund, då susade något i luften, och dufhöken, som var en näktergal, frågade: hvarför gråter du? — Må jag ej gråta, — sade Hegesippus, — när jag ej vet huru jag skall hitta hem genom skogen?

— Men du vet ju nästan allting! — sade dufhöken, som var en näktergal.

— Ja, — sade gossen, — intet vet jag nästan allt, men nog vet jag *en hel hop*.

— Adjö med dig, — sade dufhöken.

Nu kom getingsvärmen och gjorde samma fråga: hvarför gråter du? — Må jag ej gråta för det och det? — sade Hegesippus, liksom förut.

— Men du vet ju en hel hop, — surrade getingsvärmen.

— Icke vet jag nu så alldeles mycket, men *något litet* må jag väl veta ändå.

— Adjö med dig, — sade getingarne.

Nu var gossen åter allena. Men då kom hela den stora skogen till honom: de höga granarna, de smärta björkarna, de låga videbuskarna, de små rönnpantorna, lingonblommorna, ljungen, kråkriset, och alla frågade vänligt: hvarför gråter du?

— Må jag ej gråta? Så och så är det, — svarade Hegesippus.

— Men du vet ju ändå något litet, — sade den stora skogen.

— Ja, — sade gossen — men jag vet icke vägen hem.

— Adjö med dig, — sade skogen.

— Nej, vänta litet, — suckade Hegesippus i drömmen. — Var så beskedlig och visa mig vägen till staden! Min paltå, mina galoscher och pappas käpp blefvo i diket; jag fryser ihjäl.

— Men du vet ju ändå något litet, — upprepade skogen.

— Nej, kära skog, jag försäkrar dig, att jag vet *alldeles ingenting*, — suckade gossen i sitt hjertas bedröfvelse.

— Är du verkligen så obegripeligt okunnig? — frågade skogen.

— Jag är hvad du vill, blott du visar mig hem, — sade gossen.

— Nej, vänta — sade skogen — inga krumbugter! Tillstå ärligt, att du vet alldeles ingenting om naturens rätta lif och beskaffenhet, fastän du pladdrar en hel hop utanlexor ur böcker! Bekänn, att du vet mindre derom, än myran i stacken eller det minsta barr på granens grenar!

Hegesippus drog en suck så tung som en timmerstock. Det är ju påkostande att bekänna sig vara så olärd, när man nyss varit så ofanteligt lärd. — Jag vet ingenting annat, än det som står i Lützens zoologi, — utropade han.

— Jaså, du vill pruta? — inföll den envisa skogen. — Ut med sanningen! Ropa så högt, att alla höra det: Hege-sippus är dum!

Svetten stod gossen i pannan, fastän han frös, der han sof. — Det är visst sant, kära skog, — sade han, — att jag är litet dum . . .

— Ut med sanningen! Mycket dum! — sade skogen.

— Nå, efter du nödvändigt vill veta det, så . . . *jag är dum . . . tjockdum! . . .*

— Hegesippus är dum! — svarade ekot från alla kanter i skogen. Der blef en munterhet utan like. — Hör du hvad pojken säger? — sade kråkriset till enbusken. — Huru kan någon vara så obegripeligt dum, att han berättar det sjelf? — sade myran till talkotten. Eko satt på kanten af berget och upprepade alla ord, tilldess att hvarje qvist, hvarje tufva och hvarje litet fågelbo genljöd af de samma försmädliga orden: Hegesippus är dum . . . dum . . . dum . . . dum . . . dum . . . dum!

— Hvad är detta för tassel? — hördes en röst säga bakom gärdet, och der stod Knut med en bössa på axeln. — Hegesippus! — ropade han.

Hegesippus vaknade. — Är det du, Knut?

— Nå, se det var skönt, att jag äntligen fann dig. Justina blef så orolig, när du dröjde, att hon skickade mig att söka dig redan tidigt på eftermiddagen. Jag har sökt dig i alla gårdar, parker och trädgårdar. Aldrig trodde jag, du skulle vara nog dum att gå vilse i en så liten skog.

— Tyst, Knut, säg icke om det, hela skogen vet ju det redan! — suckade Hegesippus. — Kära du, hjälp mig nu hem, jag är styf i mina ben, jag kan icke gå.

— Gör ingenting, jag har ben för oss båda, det skall bära af som en sjungande dans. Klif på min rygg; marsch, pannkaka!

— Men det är lång väg till staden. Icke kan du bära mig hela vägen.

— Lång väg? Det är ju knappt hundra steg till tullen. Hade du klifvit på närmaste lilla sten, skulle du ha sett hela staden framför dig.

— Det ser verkligen ut som om jag skulle varit en smula dum, — suckade Hegesippus, när han klef upp på sin brors nacke och såg tydligt staden helt nära bakom buskarna. — Hvad är det du bär i din jagtväska, Knut?

— Det är en roffågel. Jag sköt honom för en stund sedan.

— Aha, jag känner honom. Icke mycket lång näbb och en liten tand innanför spetsen af öfvernäbben. Du skall icke tro, Knut, att du skjutit en papegoja; jag har examinerat kräket, det är en näktergal. Jag såg honom slå ned på en flodhäst.

— Hvad för något? En näktergal? En präktig dufhök är han och skall spikas ofvanför staldörren. Jag såg honom förfölja en stackars liten ekorre. Det är en glupsk

röfvere, den der; han lefver mest af små fåglar, men han håller till godo allt hvad han får: råttor, grodor, harungar, ekorrar . . .

Nu fann Hegesippus för godt att behålla sin vishet för sig sjelf. Men när han lyckligen anländt hem på sin brors axlar och mamsell Justina åter företog sig att prisa hans ofantliga lärdom, hviskade henne Hegesippus i örat: tala icke om för någon, att jag är dum!

— Hjärtans gosse, hvad är det han säger? Skulle *han* vara dum, som vet allting?

— Ja, ser Justina, det är just det, som är dumt!



Sockerbagaren.

(Yrkesvisa 12.)



ispa smeten! Knacka äggen!
Mycket mjöl och litet smör!
Nej, det der går uppåt väggen;
Hvad är det Lovisa rör?
Mera krita, mera krita,
Att konfekten håller bita!
Han förgylls naturligtvis
Och förses med dum devis.

Låt mig se hvad man beställer!
Åtta snöberg, en krokan.
Bröllop först hos baron Heller,
Se'n supé hos rådman Svahn.
Namnsdagskakor för Sofia,
Lotta, Flora, Emilia
Och för nästa lotteri
Fin bisquit till dopperi.

Kristning se'n hos konsul Berger
Och begrafning hos fru Smith:
En konfekt i röda färger
Och en ann' i svart och hvitt.
En konditor måste pensla
Noga ut hvar mensklig känsla:
Sorg och glädje lika käckt
Ätas upp med hans konfekt.

Nej, men se! Kalendern visar
Fridag snart i skolorna.
Jo, jag känner mina grisar,
Sade mor om pojkarna.
Snart så tömmas alla brickor,
Berg af tårtor gå som stickor,
Tills af allt, som ätbart var,
Sten på sten ej finnes kvar.

Den konditorn vet att lefva,
Tänka barnen. Han är säll!
Alla dagar får han slefva
Sylt till frukost, middag, qväll...
Hvad befalls? Gif mig att smaka
Spickesill och hålbroskaka,
Eller gör mig, om det går,
Till en pilt om tio år!

Tomtegubben i Åbo slott.



ils Harakka, smeden, som brukade smida jernet åt slottsfångarne, kunde berätta följande saga, när man bestod honom en flaska öl. Han påstod, att han sjelf sett tomten och håltornet; ja, hvad allt se icke smeder och mjölnare? Nils Harakka hade läst mycket af gamla verdens historier, och derfor kunde han säga efter hvad man brukade säga förr.

Det var en tomtgubbe, han var sjuhundra år gammal och bodde i ett hvalf under Åbo slott. Han hade ett så långt, hvitt skägg, att han kunde binda det två hvarf kring lifvet, och krokig var han, rätt som en gammal stålbåge,

när den är uppdragen i helspänning. Han skröt af att vara den äldste tomtegubben i landet; sjelfva domkyrkans tomte, som dock var femhundra femtio år, kallade honom farbror. Alla smågubbar i landet ansågo honom för slägtens öfverhufvud, men alla voro rädda för honom, ty han ville hafva ärlig ordning i landet. En bra tomtegubbe var han, en genomhederlig, präktig Nisse, fastän han hade sin egen besynnerliga smak.

Han bodde nemligen i det djupaste hvalfvet under Åbo slott, det såkallade *håltornet*, der man fordom brukade förvara de gröfsta och farligaste förbrytare, som aldrig mera skulle få skåda dagens ljus. Der var hans palats inredt med all upptänklig beqvämlighet och prakt, sådan som tomtegubbar mest tycka om. Der saknades icke grus, sophögar, gamla stenrösen, sönderslagna krukor, trasiga bastmattor, afbrutna stolfötter, söndertrampade leksaker, rostadt jernskräp, bortkastade, omaka stöflar och handskar, dunbolster utan dun, pipskaft utan munstycken, fönsterbågar utan glas, såar utan botten, rättgnagade böcker utan permar och en myckenhet annat obeskrifveligt skräp. Tornet var på det omsorgsfullaste draperadt med spindelväfvar i alla mönster och försedt med små vattengölar, som stått der och förbättrat sitt innehåll i hundrade år. Luften i denna underjordiska boning var så angenämt unken, som man någonsin kunde önska, och när man till allt detta tänker sig kärfvar af murken halm och benen af döda råttor, då kan man föreställa sig, att tomtegubben här kände sig riktigt hemtreflig.

Också trifdes han så väl i denna beqväma bostad, att han ganska sällan brukade söka sällskap utom hus. Om nutidens andra tomtar och smågubbar hyste gamla far i hvalfvet ingen förmånlig tanke. — Verlden är bara fnask numera, brukade han säga. Hvad duga tomtarne nu till annat,

än att bygga lusthus och lappa leksaker, blanka stöflar och sopa golf? Menniskorna förakta dem och bestå dem icke mer ens ett fat gröt om julnatten. De skulle ha sett tomtgubbarne i min tid! Vi byggde torn och släpade klippor! — Det var blott två gamla vänner, som han någongång brukade besöka: gamla tomten i domkyrkan och gamla vaktmästaren Matts Mursten. Den förre besökte han hvar tjugonde år, och hvar tjugonde år kom domkyrkans tomt till slottstomten. De hade en genväg till hvarandra genom den ryktbara underjordiska gången mellan slottet och domkyrkan, den der gången, du mins, som alla i Abo veta att berätta om, fastän ingen har sett den. Tomtarne hade ingen svårighet att slinka igenom den trånga gången, de kunna ju krypa genom ett nyckelhål, men värre var det för människors barn. Detta visste vaktmästaren Mursten bättre än någon annan, ty han var den enda lefvande menliga varelse, som lyckats krypa igenom gången, och det var då han gjorde sin första bekantskap med tomtgubben i Abo slott.

Matts Mursten var den tiden en flink pojke om tolf år, för hvilken hela världen dansade på en kalfsvans. Han sökte gamla muskötkulor bland gruset i slottshvalfven, när han en morgon råkade finna öppningen till den underjordiska gången och företog sig af nyfikenhet att se åt hvar det kryphålet kunde leda. Han kröp och kröp, och allt som han lyckades kafva sig framåt, rasade stenarne ned bakom honom och stängde återvägen. Detta bekymrade Matts icke det minsta: han skulle väl någonstädes komma ut igen. Men så hände till sist, att gången befanns nedrasad äfven framför honom, och då kom Matts hvarken fram eller tillbaka. Der hade han väl suttit fastkilad till denna dag, om det icke råkat vara just det tjugonde året, när tomtarne i slottet och domkyrkan brukade

besöka hvarandra. Slottstomten var på väg till domkyrkan, när han fann pojken inkilad mellan gruset, som en räfunge i snaran. Och tomten var godhertad, — alla tomtar äro snarstuckna, men godhertade: — därför röt han till Matts: hvad har du här att beställa? — Jag söker muskötkulor, — svarade Matts darrande. Tomten skratade. Håll dig fast i mitt stöfvlskaft, sade han, så skall jag hjälpa dig ut! — Matts såg ingenting, men sträckte ut handen i mörkret och fick fatt i ett stöfvlskaft. Då bar det flinkt af framåt genom stenar och grus, och om en stund sade tomten: kryp ut genom luckan! Matts såg åter ingenting, men sträckte ut handen i mörkret och kände en lucka, som kunde lyftas upp. Strax derpå befann han sig i domkyrkans högkor, och der stod biskopen i full skrud med sina prester och skulle just läsa messan. Se på den! sade biskopen; — hvad har du att beställa i kyrkans vinkällare? — Matts tänkte vid sig sjelf, att en biskop omöjligligen kunde vara farligare än en tomtegubbe, och svarade frimodigt, att han sökte muskötkulor. Biskopen fann det icke passande att skratta, der han stod i sin högtidliga skrud, han pekade endast på baddörren i koret, hvarpå Matts tog till fötter det mesta han kunde.

Från denna dag var der ett slags vänskap mellan Matts Mursten och tomtegubben i Åbo slott. Matts såg honom icke, ty tomten gick mest osynlig i sin grå jacka och sin svarta lamskinsmössa, men vände han mössan afvig, blef han synlig. Det roade tomten att hjälpa till, som tomtarne bruka, för att det skulle gå Matts väl här i verlden. Och förunderligt väl gick det för gossen både i läsförhören och sysslorna. Men efter detta allt vore för långt att berätta, så är det nog, när vi veta, att Matts Mursten blef vaktmästare i Åbo slott, när han var trettio år gammal, och att han skötte sin syssla med heder i femtio år.

Han var åttio år, när han fick afsked med listids pension, och sedan lefde han ännu en rad af år i det gamla slottet, der han en gång hade sökt muskötkulor i hvalfven.

Vänskapen mellan tomten och vaktmästaren blef de sista åren så förtrölig, som en vänskap kan vara mellan tomtar och menniskor. Matts Mursten hade nu afträdt sysslan åt sin dotterdotters man, den nye vaktmästaren Anders Tegelsten, och behöfde icke mer dag och natt lefva i bekymmer för att slotts fångarne skulle rymma. Han hade nu god tid att vandra och stöka hvar han behagade i det gamla slottet, bota dess bristfälligheter, tillstoppa söndriga fönsterrutor, genom hvilka stormen pep in om höstnätterna, eller förekomma att snö och regn trängde in genom läckor i taket. På dessa vandringar mötte han ofta tomtgubben, som var stadd i samma ärender, ty båda gubbarne hade ingenting så kärt här i verlden, som sitt slott, och räknade icke på något besvär för att hålla ihop dess bofälliga murar. Ingen annan brydde sig om den åldriga byggnaden: stod den, så stod den, och ville den ramla, så fick den ramla.

Elden gick öfver den, tiden gick öfver den, vintrarne snöade in, somrarne regnade in, blåsten ruskade om tegel och skorstenar, råttorna gnagade hål i golfven, hackspetten sönderhackade fönsterposterna, bjelklagren murknade, källarhvalfven hotade att instörta, och tornen sågos betänkligt luta. Åbo slott hade snart varit en grushög, om ej tomten beständigt sysslat med att lappa dess skador, och nu fick han en medhjelpare i gamle Mursten.

Tomtens sjuhundraåriga hjerta kände sig rördt. Mir nix, dir nix, hände en vacker dag, att han vände lamskinnsmössan med ullen utåt, och strax blef han synlig. Gamle Mursten hade så när i förskräckelsen ramlat ner utför torntrappan, när han såg framför sig den lille, vän-

ligt grinande gubben med det långa, hvita skägget och den krokiga ryggen. I sin häpnad ville han göra korstecknet, som ännu brukades i hans barndom, men tomten förekom honom.

— Är du rädd för mig? — sade tomten.

— Nehej, — svarade vaktmästaren stammande, men rädd var han... Hvem är det jag har den äran...?

Tomten skrattade på sitt vanliga småsluga sätt. — Jaså, du har inte den äran att känna mig? Mins du, när du var tolf år gammal, hvem som sade till dig: håll fast i mitt stöfvlskaft! Mins du hvem som hviskade dig katekesen i örat, när presten frågade vid läsförhöret: hvad är det? Mins du hvem som blåste ut ljuset, när du somnat från boken, och sökte upp din stöfvel i sjön, när du föll från båtbyggnaden? Mins du hvem som raderade bläckplumpen, när du skref din ansökning om vaktmästaresysslan? Och vet du hvem det var, som alla nätter gick omkring här i slottet, medan du sof, och såg till att fångarnes dörrar voro säkert reglade? Det var jag, Matts Mursten! Jag menar vi äro gamla bekanta; låt oss nu blifva vänner!

Vaktmästaren kände sig mycket förlägen. Han gissade nog hvem han hade framför sig, och det förekom honom, som en god kristen, litet kusligt att sällskapa med troll. Men han höll god min, och från den stunden vande han sig att möta tomttegubben än här, än der under sina vandringar, stundom i slottsvindarna, stundom i trapporna, stundom i källarhvalfven.

Det lönade mödan att höra tomten berätta om Åbo slott. Öfverallt hade han varit med från dess början och mindes allt som i går. Han hade ju sett Sankt Erik och Sankt Henrik: det ena helgonet hade en vårta på kinden, och det andra var låghalt. Han kände alla slottets höfdingar sedan mer än sexhundra år: den tappre drotsen, Thure Bjelke, den berömde Hans Kröpelin, den grymme

junker Thomas Wolf, hertig Johan och hans lysande hof, den fångne kung Erik, Ebba Stenbock, som höll bön under kanondundret, Carl IX, som skref sin varning ofvanför dörrposten, Gustaf Adolf, som räddade sig ur lågorna, Pehr Brahe, som mottog de förste professorerne vid Åbo akademi, och så många, många andra ryktbare män. Med dem alla hade tomten osynlig suttit till bords, osynlig smuttat ur deras vinglas och lyssnat på deras hemligaste samtal. Ja, han kunde beskrifva häkterna i Ebba Stenbocks liftröja, spetsarne i Gustaf Adolfs halskrage och silfverspännet i Pehr Brahes riddarebälte. Tomten omtalade slottets många strider, belägringar och olycksöden i eld och krig: den svåraste branden hade inträffat en gång när tomten var bortrest för att helsa på sina kusiner, tomtarne i Raseborg och Tavastehus. Efter denna minnesbetan hade tomten föresatt sig att aldrig mer lemna Åbo.

Vaktmästaren hörde beskedligt på, och det föll honom alldeles icke in, att han kunnat blifva professor med mindre lärdom. Han fortfor att följa tomten ur sal i sal, ur hvalf i hvalf, och så kommo de en dag till håltornet. — Vill du icke stiga ned till mig och se hur jag bor? — frågade tomttegubben.

— Åh ja, — svarade vaktmästaren, fastän ej utan hemlig bäfvan. Men nyfikenheten tog öfverhand: i håltornet hade han aldrig varit.

De stego ned, tomten förut och vaktmästaren på hans axlar. När de hunnit sex eller sju famnar under hvalfvet, kände de fast mark under fötterna. Der var stickmörkt, iskallt, fuktigt och unket. — Bor jag ej beqvämt? — frågade tomten.

— Det kan väl så vara efter er smak, svarade vaktmästaren höfligt. Och i det samma trampade han på de döda råttornas ben, så att det knastrade under fötterna.

— Ja, ni människor ha en besynnerlig smak för solsken och himmelsluft, — skrattade tomten. — Vasserra, jag har det, som bättre är. Har du andats en mera helsosam luft? Och ljus har jag, mycket bättre än solsken, du skall få se. Murr, din trollpacka, hvar håller du hus? Kom genast och lys min embetsbroder! . . . Ursäkta, hon är ovan vid främmande; det är mer än hundra år sedan vi sist haft besök i vår trefliga bostad.

Vid dessa ord framtassade något svart ur djupaste vrån, kröp på en sten och uppsparrade två stora, gnistrande gröna ögon, hvilka skeno som eldkol i mörkret. — Hvad tycker du om min upplysning? — menade tomten.

— Är det en katt? — sade vaktmästaren, med den hemliga önskan att vara långt derifrån.

— Ja, nu är Murr katt, men hon har ej alltid varit en katt. Hon är min gårdsvakt och mitt enda sällskap, ett godt kräk, när hon inte är arg. Gå för säkerhets skull ej för nära henne! Jag kan undvara sällskap, men jag behöfver en gårdsvakt. Vill du se min skattkammare?

— Tackar så mycket, jag är ej nyfiken, — svarade vaktmästaren. Han frös och tänkte inom sig, att tomtens skatt väl måtte vara af samma utmärkta sort, som hans luft och hans upplysning.

— Hvad? Jag tror du anser mig för en tiggare? återtog den snarstickne tomten. Kom hit! Se här!

Vid dessa ord öppnade han en liten förrostad jerndörr, som under mossan, möglet och spindelväfven dolde sig längst borta i den mörkaste vrån. Katten Murr tassade in genom dörren och belyste med sina gnistrande ögon ett lågt, långt hvalf, uppfyllt med guld, silfver och ädelstenar, kostbara hofdrägter, praktfulla rustningar och andra forntida dyrbarheter, till en oöferskådelig mängd. Tomten betraktade alla dessa skatter med ett sniket välbehag,

hoppade sin gäst förtroligt på axeln och sade: medgif, Matts Mursten, att jag icke är en sådan fattig fnuskenbarkare, som du i din enfald har föreställt dig. Allt detta är min rättfångna egendom. Hvarje gång slottet brunnit eller härjats af fienden, har jag osynlig ilat genom salar och hvalf och bergat den kostbara egendom, som man nu tror längesedan hafva blifvit fiendens eller lågornas rof. O, det är skönt, det är skönt att vara så rik.

— Men ni, som är så ensam, hvad gör ni med all eder rikedom? — vågade vaktmästaren fråga.

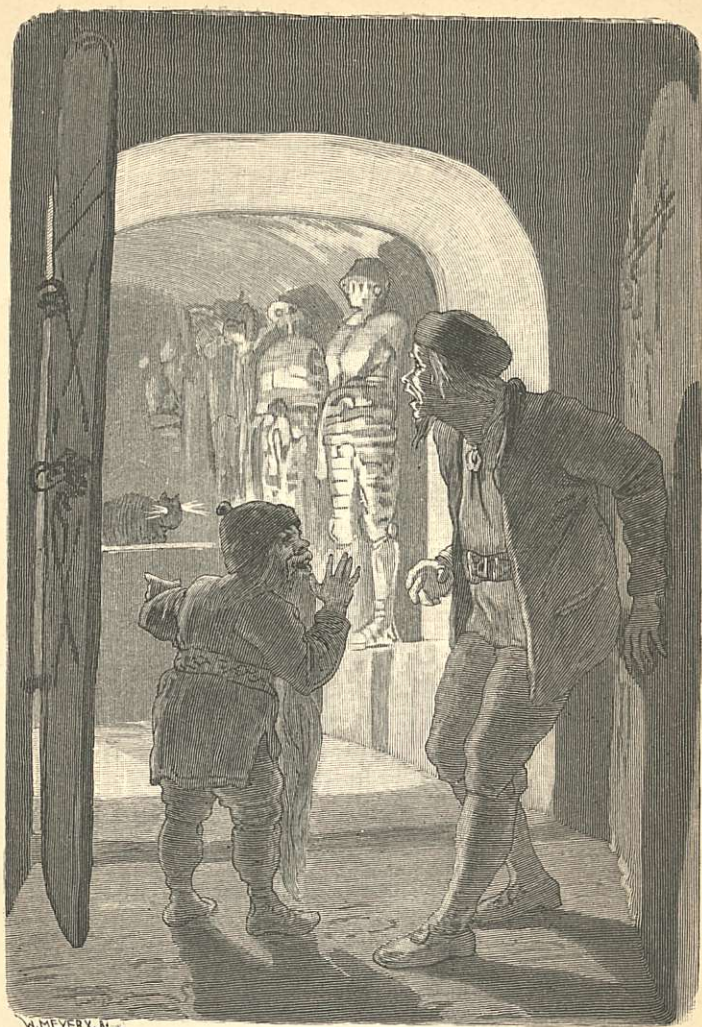
— Hvad jag gör? Jag betraktar den i tusen år, jag betraktar den alla dagar och alla nätter; jag förvarar den, jag beskyddar den. Är jag ensam, som har ett sådant sällskap?

— Men om någon bortröfvar er skatt?

Murr förstod frågan och sprakade eld. Tomtegubben grep sin förskräckte gäst hårdt i armen och ledde honom, utan att svara, till en annan dold jerndörr, hvilken han öppnade helt litet på glänt. Derinne hördes ett förfärligt rytande, som af hundrade vilddjur. — Tror du icke, — ropade den lille gubben, hes af vrede, — tror du icke, att de eländiga människorna redan mer än en gång fått begär till mina rikedomar? Här ligga dessa röfvare bundne; de äro nu alla vargar, och har du lust att försöka hvad de försökt, så skall du få dela deras öde.

— Gud bevare oss! — suckade den beskedlige vaktmästaren, illa till mods.

Tomtens goda lynne återkom, när han såg sin gäst så uppskrämd. — Tag det icke så illa, — sade han; — du är en hederlig karl, Matts Mursten, derfor ville jag säga dig huru det är. Du ser här ännu en tredje jerndörr, men den vågar ingen öppna, icke ens jag. Långt borta der inne, djupt under slottets grundvalar och i skötet af hälleberget,



Tomtegubben i Åbo slott.

(Sid. 138.)

sitter en, som är ännu mycket äldre och mycket mäktigare än jag. Der sitter den gamle Wäinämöinen, omgifven af sina kämpar, och väntar och väntar och väntar, men om han väntar på yttersta dagen eller på Finlands framtid, det vet icke jag. Det vet jag, att hans skägg är mycket längre än mitt, och när det vuxit så långt, att det räcker ett hvarf kring stenbordet, då är verdens slut. Och det växer, det växer hvar dag, och hvar dag försöker han suckande, om det ännu må räcka kring bordet, men der fattas ännu helt litet. Då blir han sorgsen, och då höres hans kantele så klart genom hälleberget, att sjelfva de gamla slottsmurarna lyssna och floden här utanför svallar upp öfver stränderna för att bättre höra. Och då vakna hans kämpar, som sofvande vänta sin mästares tid, tro att tiden är kommen, resa sig upp och slå mot sköldarna med sina svärd, så att slottet skakas i sina grundvalar...

— Nej, — fortfor tomten, — nu, min vän, Matts Mursten, är det rådligast att du begifver dig upp till den öfre verlden igen, ty annars kunde du här nere få höra mer än du bör och tål vid att höra. Men så när hade jag glömt, att du är min gäst och behöfver en undfägnad. Jag kan tänka mig, att du ej förstår att värdera sådana läckerheter, som syltad spindelväf och kryddadt pölvatten. Var icke förlägen, säg rent ut! Behagar du en mugg öl? Nå väl, följ mig, jag är försedd. Ofta har jag undrathuru jag kom att förvara det onyttiga skräpet, men jag ser nu, att det likväl duger till något.

Dervid framsökte tomten en stor, möglig tunna af ek, tog en silfverbägare från skattkammaren och tappade en klar, mörkbrun vätska ur tunnan. Vaktmästaren kände sig frusen, han kunde ej vägra att smaka och fann drycken så god, som ädlaste vin. Den rann genom hans ådror

som värme i vinterköld: han vågade fråga hvar tomten fått en så kostelig dryck.

— Det är ingenting annat, än en qvarblifven tunna af hertig Johans berömda finska öl, som hertigen sedan alltid bestälde från Finland, när han blef konung. Det ligger till sig med åren, liksom mitt pölvatten. Behåll bågarn som ett minne af mig, men säg det åt ingen; sådana bågare har jag till hundra detal.

Ölet steg gamle Mursten i hufvudet, och han hade ett muntert ölsinne. — Tack skall ni ha, tomtefar! — sade han. — Kanske törs jag vara så dristig och bjuda er i öfvermorgon på bröllop? Min dotterdotters dotter, lilla Rosa, gifter sig med fältväbeln Robert Flinta, och det skulle vara för oss en stor ära, om... om... Med detsamma rann det gubben i hågen huru presten månne förlikas med tomten, och så tvärtystnade han.

— Jag skall tänka på saken, — menade tomten. Vaktmästaren klef nu åter på hans axlar, och snart voro de tillbaka i slottshvalfven öfvanför håltornet. Aldrig tyckte sig gamle Mursten ha andats så lätt, som när han åter kände sina lungor fyllas af den lifgifvande himmelsluften. Nej, — tänkte han, sedan han sagt farväl åt sin ledsagare, — icke för alla trollens skatter ville jag än en gång klifva ned i det förskräckliga håltornet.

Och nu blef der ett fejande och ett stökande i det gamla slottet; der skulle ju blifva bröllop! Det var ingen gyllene prinsessa, det var icke en gång en liten silfverstickad borgfröken, som nu skulle räcka sin hand åt en tapper riddare med svajande hjälm och klingande sporrar. Det var blott en liten Åbo-flicka i hemväfd bomullskläddning, men ni skulle ha sett liten Rosa, huru vacker och god hon var! Ingen prins eller hertig hade kastat på henne ett nådigt ögonkast, endast den hurtige fältväbeln Robert

Flinta vid skarpskyttebataljonen hade låtit henne förstå, att om hon bara ville, så kunde hon blifva generalska med tiden, nemligen när han blefve general. Lilla Rosa ansåg mycket troligt, att så skulle ske, och lofvade att blifva fru fältväbelska till att börja med.

Men Robert hade en rival, det var hans kusin, en sergeant, som ofta brukade vara i tjenst vid bevakningen i slottet och som hette Kilian Grip. Han hade ett godt öga till Rosa, också han, men icke så mycket för hennes egen lilla person, som icke mera för de pengar hon troddes komma att ärfva med tiden. Han blef topprasande öfver Robert Flintas framgång och beslöt i samråd med sin mamma Sara, den elakaste gamla sqvallertaska i Abo, att försöka lura ut huru man bäst kunde slå fältväbeln ur brädet. Detta lyckades nu icke bättre, än att det blef både lysning och bröllop, innan sergeanten visste ordet af.

Och nu fejades och putsades i vaktmästarens boning, så det var lust och glädje att se. Der möjades med de första rönn- och björklöfven i Maj, man såg häggblommor i fönstren, och det var förunderligt huru alla länge väntade rosenknoppar råkade slå ut i krukorna just till den dagen. Alla tillredelser lyckades öfver förväntan, hvete-skorporna jäste som limpor, skafferierna fylles med goda saker, likasom af sig sjelfva, råttorna ville åt dem, men råkade alla i fällan. Hela slottet tycktes föryngradt, alla söndriga fönster befunnos hela, alla förfallna trappor ny-reparerade, alla nedblåsta skorstenar stodo nymurade; sjelfva fångarne tyckte sig märka, att hålen i deras rutiga tröjor växte ihop utan skraddare. Folk undrade och undrade, men gamle vaktmästaren visste väl hvem han misstänkte för alla dessa vänliga omsorger. Han hade ju bordt vara tacksam därför, men han tänkte vid sig sjelf: hvad må

presten säga, när tomtgubben träder in och vänder avvig sin lamskinnsmössa?

Bröllopsdagen kom, och gästerna infunno sig, men ingen tomte sågs till. Den gamle vaktmästaren andades lättare och begynte taga del i bröllopsglädjen. Der voro musik och dans och granna tal, så granna, att de kunnat duga åt en verklig fältmarskalk, icke blott åt en, som ämnade klifva så högt. Det gamla hederliga slottet hade icke sedan Pehr Brahes dagar sett ett sådant gästabud och en så vacker brud. Lilla Rosa såg så god och lycklig ut i sin enkla hvita klädning med en törnros i håret, att ingen på länge sett en så vacker brud, och Robert Flinta förde sig i polonäsen, som om han redan vore minst general.

Nu var det så långt kommet, att man skulle dricka brudens välgångsskål, och se, då fyldes af sig sjelfva alla glasen. Och när liten Rosa framträdde i ringen, röd och hvit, men ändå rödare än hon var hvit, se, då sattes af osynlig hand en glimmande gyllene krona på hennes hufvud och ett sken spridde sig, liksom en gloria, kring hennes ljusa lockar. I salen blef undran och häpnad. Alla sågo kronan, men ingen såg hvem som lagt den på brudens hufvud. Man började hviska sig emellan, att brudens mormors far, den gamle vaktmästaren, måste ha hittat en sådan skatt någonstädes i slottets underjordiska hvalf.

Gamle Mursten hade åter sina tankar för sig och väntade med förskräckelse att se tomten plötsligen uppenbara sig midt i sällskapet, grina af förnöjelse och säga: håll till godo min brudgåfva!

Men tomten kom icke, — eller rättare: han var redan der, men han var osynlig. Kaffebrickan bjöds just omkring med de väljasta skorpona, när vaktmästaren hörde en bekant tomteröst hviska bredvid hans öra: får jag taga en

skorpa åt Murr? — Tag fyra! Tag hela korgen, — hviskade vaktmästaren häpen tillbaka.

— Murr, stackare, behöfver något att muntra sig med, — fortfor rösten. — Du ser, min gamle vän, att jag mottagit bjudningen, men icke bryr jag mig om att vända min mössa afvig, jag tycker icke riktigt om presten. Huru tycker du, att min krona kläder bruden?

— Hon ser ut som en drottning.

— Det vill jag tro, — menade tomten. — Det är ju drottning Catharina Jagellonicas krona, från den tid hon var hertiginna af Finland och bodde i Åbo. Hvarför skulle jag låta kung Eriks folk bortröfva den, när de intogo slottet? Men tala ej om det; folk kunde tro, att jag stulit kronan.

— Nog skall jag tiga, — hviskade vaktmästaren. — Får jag ej bjuda en kringla åt Murr?

— Murr äter en gång hvart femtionde år, hon har nog för din tid, — svarade tomten. — Adjö nu och tack för välfägnaden! Här uppe är så förtvifadt himmelsljus; jag längtar tillbaka till mitt trefliga håltorn.

Med dessa ord upphörde hviskandet, och vaktmästaren, som förstod att tomten gått till sitt hål tillbaka, kände sig öfvermåttan nöjd att för så godt pris hafva sluppit en så betänklig bröllopsgäst.

I glädjen deröfver drack han brudens skål i kryddadt vin ända till botten. Men detta skulle han icke ha gjort, den beskedlige Mursten, ty han var gammal, och vinet gick honom i hufvudet, liksom ölet i förrgår. Han blef prat-sam och glömde ånyo att hålla tand för tunga.

Nu hade moster Sara och hennes son visst icke underlåtit att komma till bröllopet. Sara satte sig bredvid gamle vaktmästaren och kunde icke nog beskifva sig öfver den dyrbara kronan. Bruden, det stackars barnet, menade

hon, hade kunnat vara nöjd med sin myrtenkrona; hvarför skulle man göra ungen fåfång. Det hade varit bättre att sälja kronan åt guldsmeden och få mycket pengar för henne, än att sätta högfärd i folk. Och när man rätt betänkte saken, så visste ju ingen hvem kronan med rätta tillhörde. Om Mursten hittat kronan i slottshvalfven, så tillhörde ju kronan höga öfverheten, efter hela slottet var öfverhetens.

— Icke har jag hittat kronan. Icke är det jag, som gifvit henne åt bruden, — svarade vaktmästaren förargad.

— Bevare mig väl, hvem annan skulle ha gifvit bruden en så kostelig gåfva? — frågade Sara ifrigt.

— Det angår icke madam, — sade vaktmästaren.

— Angår det mig icke? Angår det mig icke, om fiskalen kommer till min egenhändiga systerson, brudgummen, och säger till honom: stå till svars för tjufgodset, fältväbel, kronan är stulen!

Den hederlige Matts Mursten blef ond och råkade i hettan att prata mer om tomten och skatten i håltornet än klokt var. Sara lyckades utleta hemligheten, och hade hon nu gifvit sin sqvalleraktiga tunga fritt lopp, så skulle snart hela brölloppssällskapet fått veta hvad hon visste och litet mera dertill. Men Sara Grip var ännu mera girig, än sqvalleraktig. Derfor gick hon strax till sin son, sergeanten, som befann sig i sällskapet, och hviskade till honom, att der var en stor skatt gömd i håltornet, den borde de strax anamma, innan någon annan fick nys derom. Kilian Grip var också strax färdig, hvarpå de båda smögo sig ut, försågo sig med lykta, spade, hacka och repstege samt begåfvo sig obemärkta ned i slottshvalfven till håltornet.

Der var mörkt i de djupa hvalfven, hvarje steg hördes likasom fördubbladt af ekot, och rättorna flydde för-

skräckta ned i sina hål. Blindlyktan kastade ett ovisst sken på de grå, dammiga murarna, der stora spindlar kröpo af och an, och stundom tycktes en obekant skugga sväfva hastigt förbi.

— Hör du ej steg af någon, som kommer efter oss? — frågade Sara.

— Det är eko från murarna, — svarade Kilian.

Här i dessa öde salar hade liten Rosa mången gång vandrat ensam både i mörker och dagsljus, utan att frukta något, men när man har ondt samvete, darrar man för minsta ljud. Ater frågade Sara:

— Säg du ej en skugga skymta fram på muren till höger?

— Det var din egen skugga, mor, — sade Kilian. Han visste lika litet som Sara, att tomtégubben följde osynlig i deras spår.

Efter långt sökande funno de slutligen håltornet. Det såg grymt otrefligt ut: en iskall, unken luft fläktade mot dem ur djupet. Skulle de våga sig ned i detta mörka och kalla hål? Gå icke dit! sade samvetet. Ah, klif på! sade girigheten. Sergeanten framtog repstegen, fäste den stadigt vid mynningen af hålan och klef så förut, medan hans giriga mor följde efter.

Knappt voro de nedkomna, innan lyktan slocknade, ty luften der nere var uppfylld af osunda dunster. Svarta mörkret omgaf dem som en säck, de försökte att åter tända sin lykta, men förgäfves, hon kunde icke brinna i de qväfvande dunsterna. Då sprakade plötsligt ett par eldkol emot dem ur mörkret. Det var katten Murr.

— Jag tror det är bäst att vi klifva upp tillbaka, — hviskade Sara darrande, och hennes son var af samma,

mening. Men knappt hade de satt foten på repstegen, innan slottet skakades af ett fruktansvärdt dån, en stor mängd stenar och grus störtade in i håltornet, fylde öppningen och stängde återvägen. I samma ögonblick vände tomtgubben vid deras sida sin mössa avfig, de sågo vid kattskenet hans lilla grå, krökta gestalt, hans små röda ögon och hans långa skägg. Sergeanten och hans mamma hade så när fallit att sitta af förskräckelse, så bister och hånleende syntes nu tomtgubben, som nyss hade visat sig så blid mot den gamle vaktmästaren.

— Välkomna till min boning! — grinade tomten. — Det var vänligt af eder att vilja helsa på mig i ensligheten; jag skall också behålla eder hos mig för alltid. Håltornet är igenrasadt, här kommer ingen ut. Sen eder nu omkring; så här treffigt skola vi bo tillsammans, till dess att ni bli lika gamla som jag. Alla dagar skola vi spisa till frukost delikata spindlar, till middag färska råttor och till afton det förträffligaste mögel. Jag skall hålla eder sällskap dag och natt och visa eder min skatt, — den der skatten, som ni tycka så mycket om och som aldrig blir eder. Murr skall spinna och snurra för er; du bör veta, Sara, att för femhundra år sedan var Murr just en sådan sqvallertaska och snål gumma, som du nu är, och hon stadnade hos mig af samma orsak, som du. När hon utlefvat sin menniskoålder, blef hon en katt, och samma ära skall vederfaras dig, min beskedliga vän. Ser du ej huru Murrs ögon lysa af förnöjelse öfver att få en kamrat. Och du, Grip, skall blifva en nyttig vakt för min skattkammare. Vore du ärlig, min gosse, så skulle jag göra dig till min bandhund, men eftersom du är en tjuf, så skall du, efter din tid som menniska, blifva en varg med de andra vargarne. Lyssna, och hör hur de tjuta af glädje.

Sergeanten Grip var en desperat karl. Han kastade sig öfver tomtgubben i mening att krossa honom mot muren. Det var förgäfvets; han grep i den toma luften och kände Murr's klor i sin nacke. Tomten skrattade. — Gån nu, — sade han, — till edra kamrater i hålan, men sen till, att de icke rifva ihjäl eder. — Kilian Grip och hans moder Sara måste gå till vargarne; der tjuta de förmodligen ännu i dag. Folk undrade hvart de två hade försvunnit, men hvem sörjer en sqvallertaska, och hvem begråter en tjuf?

Dagen derpå sade gamle vaktmästaren Mursten till sin dotterdottersdotter Rosa, som stått brud i går: — Det var ett fint bröllop i går och en furstlig brud. Barn, kan du gissa hvem som i tiden burit din brudkrona? Ingen ringare person, än Catarina Jagellonica, hertiginna af Finland.

— Morfar gör narr af mig, — sade Rosa.

— Tror du icke? Jag vet det af säker hand. Hemta hit kronan, så skall du se, att hon är märkt med ett kungligt namnchiffer.

Rosa gick till skåpet, der hon förvarade bruddrägten, men kom häpen tillbaka. Kronan var borta. I hennes ställe fanns blott ett stycke rostigt jern.

Man genomsökte skåpet från golf till tak; kronan fanns icke mer. — Ack, jag gamle tok, — suckade vaktmästaren, — jag har ej kunnat tåga. Jag fick veta en hemlighet under tysthetslöfte och har hviskat den i en tredje persons öra. Barn, barn, förråd aldrig något, som blifvit dig anförtrodt under tysthetslöfte!

Rosa trodde att gamle morfar begynte blifva barn på nytt. Han var ju åttioåtta år gammal.

Vaktmästaren Mursten lefde likväl två år ännu, men gick icke mera i hvalfven och torntropporna; han kände

sig svagare i benen och misstänkte, att han började blifva gammal. Han hade ingen lust att möta sin gamle vän, tomten, ty af många tecken såg man, att tomten icke mer var så vänligt stämd mot slottets innevånare, som förut. Aldrig mer fann man rummen städade på morgonen af osynlig hand, blommorna vattnade och förfallna murar reparerade, utan att man visste af hvem. Slottet förföll med hvar dag mera; det hjälpte icke en gång att lappa och bygga, ty ingenting höll stånd mot den förstörelsens makt, som nu huserade i den gamla borgen.

En dag sade gamle Mursten till Rosa: — led mig på en vandring i slottet!

— Ja, — sade Rosa. — Hvart vill du gå, morfar? Vill du gå i hvalfven, i salarne eller i tornet?

— Nej, nej, icke i hvalfven och icke heller i tornet, jag kunde möta någon i trapporna. Men led mig till något öppet fönster mot Aura. Jag behöfver frisk luft, jag tycker mig ända hit känna den unkna luften från håltornet.

— Då skola vi gå till vestra salen mot åmynningen. I dag är en vacker sommardag; jag drager min lille gosse i korgvagnen med oss. — Rosa hade nu en liten gosse, som bar kung Eriks namn.

De vandrade långsamt genom slottet. Det var så vackert, när solen i sin eviga ungdom sken in på de mäktiga, grå, föråldrade murarne och den snart nittioårige gubben, som för sista gången vandrade kring i det kära slottet. När han såg ut genom de små fönstren, låg slotts fjärden i sitt stilla skimrande lugn vid tornets fot, den mångbesjungna Aura gjöt i fjärden sin glittrande strömfåra, och långt borta, så långt ögat nådde utemot Erstan, framåt Pohjasalmi och Runsala, syntes hundrade hvita segel i rad vagga för sommaraftonens fläktar.

Den gamle vaktmästaren såg med tårfyllda ögon all denna herrlighet. Han stod just nu invid samma, till hälften grusade, kammare, der fordom konung Erik XIV förgråtit sina dagar och der man ännu såg golfvet nött af hans oroliga steg. — Ack, — suckade gubben, — tidens tand förskonar icke engång en konungs minne! Snart har denna kammare störtat tillsammans; snart skall hela detta sköna, gamla slott störta i grus öfver min graf. Finlands äldsta borg skall innan kort vara en stenhög och kajorna förgäfves söka en mur, som bär deras fridlysta bon. Kunde jag med den ringa återstoden af mina dagar rädda slottet från undergång, huru gerna ville jag icke gifva mitt lif för den gamla borgen!

— Nå, det vore då icke mycket värdt! — sade i samma stund en välbekant röst. Vaktmästaren vände sig om och såg sin vän tomtegubben med avvig mössa krypa fram ur en remna i muren.

— Är det ni? — sade vaktmästaren, såsom man brukar fråga vid ett oväntadt möte.

— Jag skulle tro det, — skrattade tomtegubben. — Men jag har flyttat från håltornet hit till ett annat rätt-hål. Jag stod icke längre ut med att höra gumman Sara dernere prata mina öron i lås. En sådan sqvallertaska kan drifva en tomtegubbe på flykten. Puh, jag är lombörd, jag börjar bli gammal. Verlden är bara fnask numera. Det finns ingen ruter i nutidens tomtegubbar. Hvad göra de annat, än skrämma rädda pigor på mörka vindar? Ah ja, lusthus bygga de, blanka stöfflar och sopa golf. De skulle ha sett tomtegubbarne i min tid; vi byggde torn och släpade klippor.

— Det är sant, — suckade vaktmästaren; — verlden blir allt sämre och sämre. I min ungdom kunde en vaktmästare ensam komma till rätta med två rymmare; nuför-

tiden måste han ropa fyra fångknektar till hjälp. Hvad ämnar ni nu företaga er, när ni låter slottet förfalla?

— Låter jag? — murrade tomtgubben. — Det har sina skäl, jag har varit vid dåligt lynne. Men icke har jag hjerta att glömma mitt gamla slott. Jag måste väl hålla min tid ut ännu några hundra år, tilldess att den gamles skägg dernere vuxit rundtomkring stenbordet. Der fattas numera endast en hands bredd. Hvad var det du talade om att gifva ditt lif för slottet?

— Det ville jag gerna göra, om ni fortfarande håller det vid makt, — sade vaktmästaren.

— Hvertill skulle ditt lif gagna mig, gamle skrälle? — skrattade tomtten. — Ditt lif räknas numera i timmar. Men gif mig den lille pojken i korgvagnen, han kan hålla ut sina sjuttio eller åttio år och blifva för mig en nyttig dräng.

Vid dessa ord bleknade liten Rosa och lutade sig skyddande öfver sitt barn i vagnen.

— Mitt lif, — sade hon, — må du taga tusen gånger, men min lille Erik får du ej röra.

Tomten rynkade sina små grå, buskiga ögonbryn, stödde mot muren sin flata hand och mumlade:

— Ni menniskor ären ett konstigt slägte, jag förstår mig ej på eder. Hvad är ett människolif? Hvar var detta solskenet sista julas, och hvar är det nästa jul? Hvar var detta barnet i går, och hvar är denne gubben i morgon? Nej, då hafva vi tomtar det bättre. Jag vill icke byta.

Dessa ord hörde Rosa, och de förtröto henne, hon vågade nu se upp. — Tomte, — sade hon, — om du också vore tusen år gammal och lefde ännu i tusen år, så vet, att vi lefva längre, än du!

Sådana djerfva ord kom den snarstickne, sjuhundra-åriga tomtens vrede att koka. — Skyll dig sjelf, du myra, som trotsar den mäktiges arm! — ropade han med för-

färlig stämman och slog sin hand mot muren med sådan jättestyrka, att ett stycke, stort som en klippa, lossnade derur och störtade med brak utför branterna. Än ett sådant slag, och hela muren skulle hafva rasat i grus.

Redan hade den lille, men fruktansvärde gubben för andra gången utsträckt sin arm, redan sjönko Rosa och hennes gamle morfar ned på sina knän, beredda att i nästa ögonblick krossas af de ramlande murarna. Då hejdades plötsligt tomtens arm och sjönk maktlös ned, hans nyss så bistra drag förvredos och blefvo underligt vemodiga; slutligen såg man stora tårar droppa ned från hans små röda, blinkande ögon.

Äfven Rosa och den gamle lyssnade med undran. Djupt ned från det innersta af hälleberget under slottets grund hördes ända hit den aflägsna klangen af en sång, en musik, så öfver all beskrifning ljuflig, att dess like aldrig på jorden höres. Inga ord kunde man urskilja, men de behöfdes icke: musiken var mer än ord, den strömmade ut som en lefvande själ.

— Hör ni? — hviskade tomtens låga röst, likasom fruktade han att störa sångaren der nere i djupet. — Hör ni? Det är den gamle i bergets innandöme, han som är mycket äldre än jag. Ännu är Finlands framtid icke kommen, därför sjunger han så sorgligt. Dock synes mig, att han redan sjunger gladare än förr.

De lyssnade länge i stilla undran. Slutligen tystnade sången, ett slammer hördes, likasom af sammanslagna vapen, och slottet skälfdes i sina grundvalar. — Nu har den gamle i berget slutat, — sade tomtens, — och hans män slå sina svärd mot sköldarne. Det var väl, att sången kom i sin rätta tid; jag hade annars gjort någonting i min hetta, som jag sedan ångrar. Stå upp, gamle far!

Vaktmästaren hade sjunkit till golvet. — Stå upp, morfar! — sade Rosa och tog hans arm, men armen föll maktlös tillbaka. Den gamle vaktmästaren Matts Mursten var blefven död under sången, ty Wäinämöinens sång gäller lifvet och gör allting nytt. Rosa och hennes gosse tillhörde den nya tiden: därför hörde de sången och fingo lefva.

Aftonsolens gyllne strålar föllo på den dödes ärevördiga hvita hår. — Så så, — sade tomten med en besynnerlig grimas och ett uttryck i rösten, som man aldrig förr hört. — Min gamle vän tog det elaka skämtet för allvar. Vid min skatt! Jag ville hvarken göra honom eller din lille gosse något för när; jag ville blott straffa er pratsamhet med ett litet skrämskott. Dock, efter du tagit mig på orden, gamle kamrat, så vill jag ock hålla mitt löfte. Vid min skatt! Detta slottet skall icke falla i grus ännu på ett halft årtusende, så länge min arm har sin styrka kvar. Men tomten murknar som gammalt träd, hans arm känner af det. För några hundra år sedan skulle jag med pekfingret stött omkull detta stycke af muren, och nu behöfde jag dertill min hela hand. Jag kan väl icke stå ut så många sekler mer...

— Och nu har du öfvergifvit mig, gamle embetsbroder, — fortfor tomten. — Hvem skall nu mera hjälpa mig att pyssla om vårt gamla slott och dess förfallna murar?

— Det skall jag göra i morfars ställe, — snyftade Rosa. — Och när min lille Erik växer upp till en hel karl, skall också han hålla det gamla slottet kärt och hjälpa eder, som gamle morfar gjort.

— Så blir han ju dock min dräng, — sade tomten.

— Nej, — sade Rosa; — han skall blifva Guds och människors tjenare, så länge han lefver.

Den gamle vaktmästaren blef hederligt begrafven under klockringning och psalmer. Folket hade intet värre att säga om honom, än att han var en ärans man, ehuru något fallen för skrock. Efter hans tid fick allt i slottet åter en bättre trefnad. Det stora nedrasade stycket ur muren befanns en morgon åter insatt på sitt förra ställe. Det blef en lätt sak för arbetarne att upphjelpa de öfriga förfallna murarna; hvar sten kändes så lätt att lyfta, som ett stycke bark. Alla hål och springor botades som af sig sjelfva, och om nätterna hörde man ofta grus och stenaar släpas deruppe genom de öde salarna. Det var tomten, som höll sitt löfte till gamle vaktmästaren. Slottet håller verkligen hop än i denna dag. Det är ett konststycke, som ingen så lätt gör efter. Försök att bygga en mur, låt elden förhärja den, kulorna nedstörta den, regnen förderfva den, frosten spräcka den, stormen bruka mot den sin makt, råttorna undergräfvä den och fångarne bryta sig ut, hvarhelst de finna en lossnad sten; — låt sedan den muren stå i sjuhundra år under allt slags vanvård, och försök, om den håller! Men se, den gamla borgmuren, som kallas Åbo slott, han skrattar åt tidens tand, han håller ihop! Är det underligt, om folk i de gamla tider trodde på tomtegubbar?



Trädgårdsmästaren.

(Yrkesvisa 13.)

Bänken rak med snöregarn
Och en skrifven sticka!
Morot är mitt gossebarn,
Böna är min flicka.
Hvem står fadder? Gufar Kål,
Faster Gurka, fet och snål,
Sekter Lök, fru Lilja,
Fröknarna Persilja.

Sparf, om nu min bänk du rör,
Ropar jag på katten.
Ärt skall hållas vid sin stör,
Sparris skall få vatten.
Rödbeta skall rodna snäll,
Rädis dukas upp i qväll,
Och till stek Sallaten
Bjudes med Spenaten.

Simpelt folk tags ej emot,
De få växa gratis:
Rofvor, Humle, Pepparrot,
Kålrot och Potatis.
Deras nåder Georgin,
Bellis, Pelargon, Jasmin,
Ros och mången annan
Vänta mig med kannan.

Tro mig, det är was ist das,
Att här vakta skatten!
Pompe med sin plumpa tass
Trampar i rabatten.
Hönsen med sin röda tupp
Krafsa mina bänkar upp,
Och der ser jag klänga
Spår af barnens känga.

Hvem kan skildra allt besvär
Vid min tjänst i parken?
Masken äter stickelbär,
Råttan gnager barken,
Tjufven mina äpplen stjal,
Frosten slår min knopp ihjäl,
Och sydvesten plockar
Trädens blomsterlockar.

Men så glad mitt frö jag sår;
Till Guds makt står trösten.
Rik på hopp är hvarje vår,
Rik på skörd är hösten.

Oförstörbart, livvets frö
Gror i sol och dör i snö,
Men slår rot i tårar
För de nya vårar.



Fiskarnes lif i hafvet.



det blå hafvet, det vida hafvet, det djupa hafvet som glittrar i solen! Är det icke skönt? Är det icke hemlighetsfullt? Huru ofta har jag icke stått på stranden och sett de krusiga vågorna springa efter hvarandra som hvita lamm på blommiga ängar och likväl aldrig upphinna hvarandra! De komma, de komma från fjerran strand; de hafva ej hem och fädernesland. De ha ingen ro om dagar och nätter, de kullra beständigt på hafvets slätter. I tusen år ha de gått sin gång och sjunga beständigt samma sång.

Men hur är det lif, som lefver och rör sig under vågorna? Vi se det icke, vi höra det icke; vi bo i en annan värld. Vi andas den lätta luften; vi glädjas åt solens klara ljus, vi kunna ej tänka hur det är att lefva dernere utan luft, utan sol, utan ljud, i mörker och tystnad, och ändå vara lycklig. Blå haf, vida haf, djupa haf, vill du ej en gång berätta för oss huru det ser ut i ditt tysta sköte?

Ja, svarar hafvet, det ville jag visst, men du skulle icke förstå mig. Jag är så omäteligt stort; jag svallar ju öfver hela den vida jordens rund. Jag är ett kejsardöme

med många stora provinser, och alla mina provinser äro hvarandra olika. Jag går som ett ljumt bad öfver midten af jorden, och jag skälfver af köld vid polernas isberg. Många millioners millioner varelser lefva i mig, från den stora hvalfisken ända till de osynliga kräk, af hvilka tusen bo i en enda vattendroppe. Alla hafva *sitt* olika lif, och om jag berättade allt, skulle du blifva gammal och grå, innan jag hunnit till mer än början. Huru skulle du kunna förstå en så ofantlig saga? Gå hellre till ett af mina små barn. Fråga girsen i Hasselviken huru fiskarne lefva, och han skall kanske berätta dig något, som du bättre förstår.

Tack, djupa haf; det är som du säger. Jag vill fråga den lilla föraktade girsen. Han vet blott en mycket liten del af din stora saga, men han vet huru det är vid våra stränder, och detta förstå vi bäst.

Girsen säger: det är icke alltid så mörkt i hafvet, som ni menniskor tro. Jag har icke bott i de milddjupa oceanerna; der måste ju vara vid botten beständig natt. Men här i våra haf skilja vi tydligt dagen från natten. Vi se ofvanför oss en rund, mattröd skifva, som dansar på vågorna. Det är himmelens sol; hon skiner igenom vattnet på alla växter i sjön, och de sträcka sig efter henne, såsom ett barn sträcker armarna efter sin moder. Har du någonsin rott vid en lugn strand och sett från båten ned i det genomskinliga vattnet? Hvilka mjuka, finbladiga växter dernere! Det är som högstammiga skogar, som gröna parker, som präktiga trädgårdar. Vi simma om sommaren i hafssolens blekröda ljus genom våra skogar af sjögräs, öfver höga, mossiga berg och djupa, gyttjiga dalar. Vi frukta icke, likasom ni, att falla från branterna och stöta oss emot stenarna. Likasom edra fåglar flyga högt upp under molnen, så flyga vi utan möda högt upp vid vattenbrynet och titta nyfikna mot den okända verld, som rör

sig i luften öfver oss. Vi se edra båtar och edra skepp gå högt öfver våra hufvuden, likasom ni se molnen simma öfver eder i lufthafvet. Stundom se vi ett par människofötter plaska i höjden: det få ni icke se, ty ingen gosse eller flicka brukar simma högt uppe i luften. För öfrigt bo vi helst på bottnen af hafvet, ty der är vår åker och äng. Vi plöja icke, vi så icke, och likväl sörja vi aldrig för hvad vi skola äta och dricka, ty vi vete ju, att vår gode Skapare drager försorg om hvad vi behöfve. Vi ha ej en stuga, ej far eller mor, ej barn och ej maka, ej syster och bror. Vi ha endast vänner till tusendetal och följa dem åt öfver höjder och dal.

På sena hösten, när det blir mörkt i den öfra verlden, blir det ännu dystrare djupt i hafvet. Då lossnar sjögräset från sin rot och drifver till stranden. Våra skogar, parker och trädgårdar äro alla förbi. Vattnet blir kallare, men det bekymrar oss icke: vi behöfva ej pelsar. Nu är stjernornas sken och den sköna, gula månen vår glädje och ögonfägnad, när hans långa, darrande silfverstrimma glittrar som en ljuspelare öfver sjön. Ännu se vi stundom en svag strimma af dagen, men en morgon när vi söka solen, finns hon ej mer. En tunn is har lagt sig på vattenytan. Ännu är han blank och till hälften genomskinlig. Vi ha fått ett glastak öfver oss. Vid det bleka skimret igenom isen se vi mörka skuggor ila på taket och höra ett rasslande ljud: det är gossarnes skridskor, som klingande flyga öfver oss och skära ränder i isen.

Detta varar några dagar; kölden tilltager, isen blir tjockare och ogenomskinligare. Slutligen faller snö. Då är mörkret fullständigt, ja så mörkt, att vi ej kunna skilja ett berg från ett sandkorn. Och nu varar den långa, svarta natten i fyra månader efter människors räkning; stundom i fem. Vi trefva i mörkret och känna oss för

med nos och fenor. Vi söka de djupaste groparna och skocka oss tillsamman, vänner och fiender tätt invid hvarandra. Der är så tyst som i mörka grafven. Löjan och gäddan tränga sig intill hvarandras sidor. Stundom öppnar löjan sin mun: hon har funnit bredvid sig en liten mager mask; den blir hennes frukost, middag och qvällsmat. Stundom öppnar gäddan sitt gap, och löjan befinner sig i hennes mage, nästan utan att veta deraf.

Nu behöfva vi också luft. Der äro alltid luftbläddror i vattnet, när sjön är öppen, men under isen är det knappt om den rara varan. Det händer, att grunda insjöar bottenfrysa, och der dö alla fiskar. En annan gång händer, att folket på stranden hugger en vak i isen. Glada och förvånade att se en strimma af dagen, skynda vi dit att andas. En gubbe metar vid vaken. Vi se en fet metmask sjunka mot botten. O, hvilken läckerhet! Alla knuffas och trängas för att först hinna fram och få snappa det läckra bytet. En mört är den qvickaste. Vi se med afund huru han rycker masken ifrån sin granne, men strax derpå se vi honom dingla mot höjden. Det är oss obegripligt huru han fått en sådan lust att dansa rätt uppåt; men vi fiskar äro lugna till lynnet och förundra oss sällan. När då masken ånyo sjunker mot botten, knuffas vi, såsom förut, och åter har den flinkaste snapparen fått samma obegripliga lust att dansa mot höjden. Så går det med oss en efter annan. Slutligen börjar gubben deruppe frysa om fingrarna, och medan han steker och äter upp våra vänner, ligga vi förgäfves och vänta på den försåtliga metmasken.

Ändtligen blir det vår. Isen har remnat med starkt dån, solen har gnagat vårt snötäckta glastak; vi börja att åter genom dess springor se dagens ljus. Stormen hviner, isen suckar af vända och brister slutligen. Först synes ett litet håll i taket; det vidgar sig, det växer för hvarje dag,


och en morgon, när vi se upp, skiner åter den blekröda solen på ett öppet, böljande, frigjortt haf.

O du människobarn, du som aldrig varit fången i den långa, mörka och tysta nattens ödemark, du vet icke hvad det vill säga att flyttas så plötsligt från mörker till ljus! Gå ned i en källares hvalf; låt lägga en stenhäll deröfver. Bo sedan derunder i fyra månader, utan att höra ett ljud från den öfriga världen, och stig derpå upp en vårmorgon i solens ljus till människornas glada vimmel och fåglarnas sång; — då vet du hvad fisken erfar, när isarna brista. Vi fiskar äro nu en gång vana dervid; men våren, våren och himmelens ljus, deråt gläder sig allt, som lefver i hafvet, såsom på jorden. Älska ljuset, du människobarn, och tacka din Gud därför, ty du är skapad för ljus, och som ljusets barn skall du alltid vandra för Gud i hans fruktan och sanning.



Vallflickan.

(Yrkesvisa 14.)

 Jag gick mig ut en morgon klar,
När solen rann ur viken.
Min kjol var tunn, min fot var bar,
Och blåsten höll musiken.
Men vägen sprang förbi min fot,
Och skogen kom så grön emot.
Sio, tulitu!
Det sjunger i alla grenar.

Jag hade bröd och hurtigt sinn,
Men ingen sorg i påsen.
Så kommo vi i skogen in,
Och krittret gick vid åsen.
Den höga granen såg på mig,
Och bäcken sjöng så gladelig:
Sio, tulitu!
Det sjunger i alla grenar.

På ljungen satt jag mol-alle'n
 Och hade garn att sticka.
 Jag undrade, om det fanns en,
 Som mins en fattig flicka.
 Så tänkte jag på salig mor
 Och hvem nu i vår stuga bor . . .
 Sio, tulitu etc.

Nu blef det varmt på ljunghed,
 Der bröms och fluga pipa.
 Skällkossan sjönk i kärret ned;
 Då var ej tid att lipa.
 För hej, jag grep i kossans horn,
 Hon var så tung som kyrketorn . . .
 Sio, tulitu etc.

När kossan stod på torra mon,
 Sågs nalle björn på vägen.
 Jag slog emot, han tog reson,
 Han syntes smått förlägen.
 Han luffade i snåret in;
 Hvad skulle han med kossan min?
 Sio, tulitu etc.

Och hi och hej för litet regn
 Och litet svält och möda!
 Den mjuka ladan är mitt hägn,
 Och bären växa röda,
 Och bäcken är min kaffeqvarn;
 Nog minnes Gud sitt stackars barn.
 Sio, tulitu!
 Det sjunger i alla grenar.

Tom.

Kanske kände du Tom? Han var en setterhund, nästan helvit, silkeslen, med långa, bruna, hängande öron och en förträfflig, beständigt viftande hvit plymsvans. Många barn i Finland hafva lekt med Tom; andra barn långt borta i Sverige och Danmark hafva med glad förundran lyssnat till berättelserna om Toms klokhets och de märkvärdiga konster han kunde göra. Tom var en vacker hund, men än mer en snäll hund. Man kan se bra ut och ändå vara ful af ondska: det var icke Tom, alla måste hålla af honom.

Han hade sina fel: han var så fin och förnäm, att han kunde ej nog beundra en vacker klädning och misstänkte gerna slarfvigt klädda personer för att hysa onda afsigter. Detta var nu ofta ett misstag, ty fastän det icke är något berömligt att gå trasigt klädd, så händer, att fattiga människor icke ha råd att bestå sig bättre. Detta misstag kostade Tom mången klatsch af rottingen, hvilken beständigt satt instucken i springan vid köksdörren inkom för sådana ändamål. Men det hände ibland, att Tom hade märkvärdigt rätt i sina misstankar. I grannskapet fanns en smed, en svartmuskig, trumpen karl, som brukade

förtenna gårdens kokkäril. Honom kunde Tom icke fördraga; hvar gång smeden hemtade blanka kastruller till köket, rusade Tom fram och högg tag i hans byxa. Smeden tyckte ej om denna välkomma, han fick rottingen på sin sida och hotade Tom med döden, men Tom förblef oblidkelig. En dag fick man höra, att smeden rymt sin kos med penningar och kläder, dem han lånat af grannarne och glömt att återställa.

Tom var trogen, han vaktade gården natt och dag. Det var icke rådligt för någon att vilja smyga sig dit i elak afsigt; polisen var ständigt på utkik och sof med öppna öron, så att icke en kråka kunde trippa på sandplanen, utan att Tom hörde det. Ofta blef en sådan vaksamhet besvärlig för gårdens innevånare, som ville sofva sin natt i ro. — Hvad är det Tom skäller på? — sade tjenstefolket emellan sig. Någon gick att se åt. Då var det kanhända en båt som rodde på sjön, eller en hund, som gläfsade långt borta i byn, eller var det månen, som glittrade i det lugna vattnet. Detta fann Tom högst otillständigt, han ansåg det för sin skyldighet att hålla öga på alla nattsvärmare.

När Tom var två månader gammal, en liten trind och slåthårig valp, mest lik en välskapad gris och icke vetande något bättre, än att snaska i sig allt hvad han öfverkom, hände sig, att han såg ett metspö på gården och fick begärelse till en liten död fisk, hvilken satt qvar på kroken som bete. Detta lyckades icke bättre, än att Tom hängde upp sig på metkroken, som gått genom hans underläpp. Kroken hade hulling och ficks ej ut samma väg, som den inträngt; der var intet annat råd, än att klippa af refven och draga kroken igenom läppen. Då skall man tro, att grisen skrek. Men kroken ficks ut, och allt blef bra igen.

En annan gång, när Tom var fyra månader gammal och nyss inflyttad från landet, fick han för första gången följa sin fröken ut i staden. De gingo in till en svarfvare, och svarfvarens katt hade ungar. Der blef en kalabalik: katten på Tom och Tom på dörren! Från gården stod porten öppen till gatan, hvarför Tom fick lust att med detsamma göra en längre promenad på egen hand. Knappt var han ute på gatan, innan en stor lurfvig slagtarehund



rusade på den olycklige vandraren. Tom undan, och när han såg en hyrkusk vid hörnet, hoppade han upp i droskan. — Jaså, — sade hyrkusken; — har du någonting att betala med? Jag brukar icke köra någon utan betalning.

Tom fattig hade ofta åkt på landet och funnit det angenämt, men han hade ingenting att betala med, han måste klifva ned från droskan. I detsamma visade sig åter hans grymme förföljare, och nu tog lille Tom till

harpasset, sprang allt hvad han förmådde, gata upp, gata ned, tills han icke mer visste hvar han var i den vida världen. Han hade blott varit 4 dagar i staden, han kände endast sin gård, der han bodde, sitt kök, der han sof på mattan under bordet, och sina goda vänner, som alltid matade och smekte honom. O, hvad den vida världen var grym mot lille Tom! Hemma blef mycken oro, när Tom saknades, allt gårdsfolket sökte och lockade: Tom! Tom! Bud skickades till polisen, barnen greto, Toms matmor sprang staden omkring efter alla små hvita hundar, men ingen af dem var Tom. Det blef afton och mörk natt; Tom förblef borta. Följande morgon skrefs en efterlysning i tidningarna, men just när denna skulle afsändas, tassade någon i kökstrappan, och se, det var Tom! Hvar han varit, det kunde han icke berätta. Han såg ut som den sorgsna grisen, förmådde knappt vifta på lilla svansen och var alldeles sotig på ena sidan. Var det af en gryta, så icke hade der varit gröt i den, ty knappt befann Tom sig i köket, innan han styrde sina steg till slaskämbaret och höll till godo dess innehåll.

Tom var en odygdig passagerare i sin ungdom. Han förgrep sig i sitt muntra lynne på folk och kräk. Såg han skolgossarne kasta boll på gården under fristunden, vipps var Tom den flinkaste att taga lyran och kila af hem med bollen i mun, förföljd af ett dussin skrikande och skratande skolpojkar. I källbacken nappade han mössan af dem, och engång fick hans egarinna betala 75 penni för en vant, som Tom röfvat och ätit upp på fläcken. Gjorde han sig ärende till en handelsbod, der han blifvit matad med rysskringlor, stal han böndernes hattar från disken och bar dem i triumf till köket. Hans nit var stort att föra till huset allt hvad han öfverkom. Lekte små flickor med sina dockor på trappan, strax kom en vänligt

viftande varg, slickade dem i ansigtet och slök deras dockor — på skämt. Lyckligt då, om någon fick fatt i dockans ben och drog henne ut ur Toms gap. Märkvärdigt var, att ingen kunde blifva ledsen på Tom, dertill såg han för glad ut, och alla förstodo, att han menade icke illa.

Cetterhundarne äro fågeljägare, och detta ansåg Tom för sitt rätta embete. Han hade icke fått gå i jagtskola, därför jagade han på egen hand. Det var alls icke prisvärdt, att han under olofflig tid förföljde de oskyldiga änderna in i den tätaste vassen och kom hem, svart om benen af strandäffjan, med en and i sin mun. Till en början hemtade han dem lefvande och oskadda hem, men sedan man en gång låtit en gräsand rymma ur hönshuset, blef Tom stött öfver sådant slarf och bet ihjäl sitt byte. Han hade sjelf åtagit sig polisvakten öfver hönsen. Långa stunder kunde han stå orörlig med spetsade öron och ena framtassen lyftad, betraktande dem. En olycklig höna hade förbrutit sig med en vandring på förbjudet område, Tom grep henne om nacken och bar henne till kökstrappan, men han hade varit för nitisk, det var slut med förbryterskan.

Samma olycksöde drabbade barnens lilla kanin, som så mycket roat dem och Tom sjelf. En solig morgon hade puppe kanin företagit sig en olofflig spatserfärd i parken. Polisen uppspårade honom. Då husbond gick ut på sin morgonvandring, mötte honom Tom, stolt i medvetandet af en uppfylld pligt och bärande i sin mun den olycklige puppe kanin. Aldrig mer tog puppe ett skutt i denna världen, och åter fick Tom göra bekantskap med den stränga rottingen.

Dessa båda olyckliga misstag fick Tom tillfälle att godtgöra på ett lysande sätt. En eftermiddag hördes i trädgården ett förtvifladt flaxande hönskackel. Gamla Greta, hönsvakterskan, sprang dit, fann en höna illa rifven och

Tom bredvid hönan. Der blef kort ransakning och dom. Tom kunde ej förklara sig på ett tillfredsställande sätt, och rottingen skulle just fram att skipa rättvisa, då en tjänsteflicka, som på afstånd varit vittne till händelsen, berättade, att en stor uf slagit ned på hönan, Tom hade skyndat till hönans försvar och lyckats förmå den starka roffågeln att släppa sitt byte. Nu vände sig bladet till den så oskyldigt misskände befriarens fördel. Alla samlades kring Tom



för att beprisa hans hjeltemod, de bästa ben framsöktes ur köksskåpet, barnen täflade om att mata sin tappre vän med skorpor, och Tom såg sig med samma förvåning blifva dagens hjelte, som han nyss sett sig vara offer för en orättviss misstanke.

När Tom visste att han gjort något illa, hade han mycket ondt samvete och kunde alls icke vara glad, innan han fått förlåtelse. Det hände ibland, att hönorna gömde sina ägg på underliga ställen, kläckte dem der i all tysthet

och framträdde stolta med en hel skara kycklingar. De kunde dock icke undgå polisens efterspaningar. Tom kom en dag, såg mycket nedslagen ut och lade nosen i sin matmors knä. Hvad har du gjort, min gosse? Tom lyfte upp hufvudet, på matmors klädning var en stor fläck af ägggula! En sträng förmaning följde, men efter Tom sjelf visste att han gjort illa och kommit för att bekänna sitt fel, slapp han riset den gången. Nästa gång, när Tom upptäckte ett fördoldt hönshus, åt han åter upp äggen, så när som på ett; då kom han plötsligt ihåg förmaningen och bar hem det sista ägget så varsamt, att det ej ens fick ett ärr af hans hvassa tänder.

Tom var aldrig sysslolös sommartid. När han jagat sig trött med änder i vassen, bytte han om element och gräde lika flitigt i jorden. Der hade, till trädgårdsmästarens förtviflan, tusentals sorkar sina bon och gångar under gräsvallen: långsträckta, gråbruna jordrättor med svintrynen. De hade länge gjort otrolig skada med att afgnaga fruktträdens bark, uppäta potåter och andra rotfrukter samt förstöra krusbärs-, hallon- och rosenbuskar. Tom beslöt göra ände på detta ofog. Dagen om, när han ej var på andjagt, såg man honom ifrigt sysselsatt med att uppgräfva sorkarnes bon. Han vädrade med nosen längs gräsmattan, och der han upptäckte något misstänkt, borrade han först nosen in i grästorfvan för att förvissa sig om det rätta spåret. Derpå begynte han, än med framtassarne, än med baktassarne uppkrafsa jorden, tilldess att han fick ett hål, nog stort att der insticka hufvudet. Så fortsatte han outtröttligt, tilldess att han funnit boet. Då blef flink expedition. Hela sorkfamiljen, far, mor och barn, sågs med en sådan hast slinka ned i Toms vida gap, att de högst oväntadt befunno sig lefvande i hans mage. Icke hade Tom tid att bruka tänderna, allt gick der ned som palt. Men

när Toms mage icke förmådde inrymma flera sorkfamiljer, anlidades tänderna, och så länge Tom lefde, var det slut med sorkarnes ofog.

I backen vid växthuset hade Tom sin skattkammare. Der nedgräfdde han alla ben, som skulle sparas, och öfvertäckte dem skickligt med mull. En ovälkommen gäst, en hungrig, oborstad bondhund, Mirka benämnd, brukade stundom infinna sig med skjutshästen från jernvägsstationen. Mirka upptäckte i en olycklig stund Toms skattkammare, och från denna stund var skatten utsatt för ständiga plundringar. Tom underlät icke att tillkännagifva sitt missnöje, men äfven ufvars besegrare draga i betänkande att utsätta sig för en så bred tandrad, som Mirkas. En kall vinternatt hade der frusit tjock is öfver den förborgade skatten. Mirka kom, begaf sig genast på rof, men återvände med oförrättadt ärende: isen var honom för hård. Om Tom kunnat skratta, hade han nu haft god anledning; men Tom hade ett annat glädjeredskap, han viftade förnöjd med sin präktiga svans.

Var Tom klok? Det var en fråga! Hyrkusken i staden sade om honom, då Tom sprang förbi med en korg i munnen att köpa bröd hos bagaren: gif mig den hunden, och jag skall lära honom tala! Tom förstod allt hvad man sade honom. Han tycktes med sina kloka ögon följa samtalets gång; när man skrattade eller Tom hörde lifliga röster, kom han, den gladaste bland de glade, och deltog i munterheten. Han förstod också att svara på sitt sätt: "Huru säger hund?" Tom skälde groft. "Hur säger kissen?" Tom gäspade, tills han fick fram ett jamande läte. "Tycker hund om sin matmor?" Lifligt skällande och hviftande med glädjeredskapet. "Men inte tycker Tom om hvem som helst?" Sakta morrande, likt en affägsen åska. "Gå och se åt om Isak spänt för!" Tom sprang till fönstret och

tittade ut; var der framkördt, kom han med lifliga språng och bad om lof att få följa med; syntes ingen häst, lade Tom sig tålmodigt ned att vänta.

Huru många trefliga konster kunde ej Tom! Han kunde bocka allerödmjukast och gifva tass, då man helsade på honom. Han kunde stå betjent bakom sin matmors stol och säga "serviteur" (wow wow)! Matmor sade: "Tom är död." Tom lade sig genast på rygg med uppsträckta ben. Man visade honom två lika stora sockerbitar. "Den der är *min* bit, den der är hunds. Tom misstog sig aldrig om mitt och ditt. Toms stora nöje var att bära korgar, väskor och käppar, som en kammartjenare. Men han var icke riktigt pålitlig, den slarfven, han kunde lemna sin käpp på isen eller sykorgen i skogen för att jaga en kraxande kråka. Apportera gjorde han samvetsgrannt. Matmors hatt blåste i sjön: "Apporte hatten, Tom!" Tom sam ut och hemtade hatten. Man kan icke vara mera omusikalisk än Tom, han tjöt med full hals, när han hörde pianot, men han skulle dock läras att sjunga, för att fullborda sin fina uppfostran. "Hur sjunger Tom?" Wau, wau! "Nej, det duger icke, sjung vackert!" Tom försökte alla slags ljud och frambragte med otroligt besvär ett gurglande småtjut, som skulle föreställa en ton. "Nu skall Tom berätta en saga." Tom lyssnade mycket uppmärksamt. "Hur var det, när Tom råkade i gräl med hundarne vid stationen?" Wow, wow! — "Ja, men då fick Tom stackare stryk?" Sorgeligt tjut. — "Men så gaf Tom dem på pelsen?" Wau, wau! Det sista wau var en segersång.

Ingen kunde bättre än Tom leka kura gömma. Hans hufvud öfvertäcktes med en tät duk, så länge man gömde sig. Vid tillsägelse: det är dager! kastade Tom af duken och begynte söka. Han vädrade i alla vinklar och vrår, isynnerhet der han förut upptäckt någon, och det dröjde

ej länge, innan han med viftande plym uppsårat det mest förborgade gömställe. Tom hade en julafton fått tre klappar: en förseglad tårta, ett halsband med jerntaggar till försvar mot vargarne och en läderboll. Tortan åt han på fläcken upp med papper och vers; halsbandet behöfde han lyckligtvis aldrig använda, men läderbollen blef snart Toms dagliga nöje. Den bets och den trillades i oändlighet, hade sin bestämda hylla i skåpet, och der infann Tom sig ofta, med längtande blickar krafande på skåpdörren. Nu hände vid Toms lekar, att bollen gömdes på de mest omöjliga ställen: under den tunga mattan, ofvanpå skåpets tak, bakom dynan i soffan, der fruarna sutto med sin stickstrumpa. Tom sökte ifrigt, han var outtröttlig, han misstänkte kanariefåglarnas bur, théköket på hyllan och brasan i kakelugnen. Slutet var alltid, att han till sist vädrade stället med sin fina nos och återfick med förtjusning sin älskade boll. Då Tom engång hade upptäckt sin boll på ett för honom otillgängligt ställe, på skåptaket eller i ljuskronan, och ingen visade lust att hjälpa honom nedtaga den, tycktes han en stund begrunda ställningen och fick så ett infall. Han hade lagt märke till, att vi brukat använda en käpp för sådana ändamål, och sprang nu ut i förstugan, der husbondens käppar stodo, hemtade en af dem och bad oss, skällande och bockande, hjälpa sig.

Det var en lustig lek att låta Tom leka blindbock. Man band en duk tätt för hans ögon och kastade sedan bollen utåt golvet. "Sök bollen!" Tom trefvade försigtigt omkring, slog sin nos mot stolar och bord, men gjorde intet försök att befria sig från bindeln, innan han letat sig fram till bollen. Då skall man tro att Tom var stolt, han sprang omkring till alla för att skörda beröm. Det kostade ingen möda att lära Tom, men stränghet fick icke användas. Med en smekning och uppmuntrande ord kunde

han förmås till allt och var sjelf oändligen road af att framvisa sina konster. Han var förunderligt känslig och granntyckt. Ett otåligt ord förstörde hans nöje, för ett hårdt ord blef han dum som en spån, för ett gladt ord kunde han vara allas pajazzo.

Två gånger blef Tom porträtterad hos fotografen, och två gånger var han okallad med, när gården fotograferades. Hans bild finnes modellerad i gips af en berömd fransk bildhuggare: det måste vara ett porträtt af Toms stamfader, ty så likt honom är det. Men den bästa bilden är den, der man ser honom ligga så troget på vakt vid trappan, och ingen visste ju af det, innan Tom uppenbarade sig i fotografien.

Nu finns Tom icke mer. Han blef sjuk och måste skickas till djurläkaren i staden. Der öfverlefde han icke i tre dagar saknaden efter sitt älskade hem och sina goda vänners omvårdnad. Hemma fick han dock sin graf mellan en rönn och en gran på kullen mot öster, der solen skiner klarast om sommarmorgonen. Allt gårdsfolket var med vid begrafningen. Der hölls ett tal, och det var ej långt: "Tack, lille Tom, för all den glädje du gjort oss!" Och alla församlade tackades för att de varit snälla mot Tom.

Toms unga matmor kan aldrig förgäta sin trogne vän och betjent; hon högg med egen hand hans namn i en grafsten. Der leka ännu stundom barnen i gräset. De tycka, att det är så vackert just der, och när de lära sig läsa, stafva de bokstäfverna på stenen och säga till hvarandra: "Mins du Tom? Ja, Tom var en snäll hund."



Jägarens första byte.

Karl Otto, femton år, har fått en bössa,
En Lefauchaux! Nu är han man och hjelte.
Der fattas Karl den tolftes svärd i bälte,
Men fjäder bär han redan i sin mössa.

Han är en lyceist, mån om sin ära,
Föraktar pysen med hans pil och trumma.
Karl Otto helst vill höra björnen brumma;
Ett lejon skulle ej hans mod förfära.

Gevär på axel! Lefauchaux skall prövas.
Hvad det ser bra ut! Men hvad skall han jaga?
Kanhända tager han en örn af daga,
I fall ej hjortstek bättre kan behövas.

Tre glada systrar undra på försöket:
— Säg, tappre riddare, är krig i landet? —
Karl Otto skyllrar, som en sportsman kan det,
Och svarar: — Här skall komma stek till köket!

Han går till parken. Det är morgontimma,
Blå himmel, fågelsång, doft af violer,
Ett surr af bin med fjärlars kabrioler
Och daggens perlor, som i gräset glimma.

Lägg ned geväret under ekens krona!
Här prisas Gud. Här beder all naturen
Frid öfver jorden, menskorna och djuren.
Var god, var lycklig, älska och förskona!

Karl Otto är ej elak mer än andra,
Han andas med behag det friska lifvet,
Men Lefauchaux skall pröfvas, det är gifvet,
Och jagtens nöjen må ju ingen klandra.

Han spejar, spejar. Morgondaggen perlar.
Finns ingen Nalle gömd der bakom granen?
Blod törstar Lefauchaux, och spänd är hanen,
Men icke kan Karl Otto skjuta fjärlar.

Dock . . . hvad är det, som der i linden gungar?
En örn? . . . Nej, blott en fattig liten hämpling,
Som, utan aning om försåt och stämpling,
För mat till boet der åt fyra ungar.

Du stackare! Karl Otto blygs för listen,
Men Lefauchaux får ej gå bort med skammen.
Karl Otto smyger sakta fram till stammen
Och lägger an, med bössan stödd mot qvisten.

Nu har han sigte . . . Men i alla dagar,
Hvad nu? . . . Två ögon glo, der löfven skymma;
Hu, dessa ögon, hvad de gnistra grymma!
Det är *en annan* jägare, som jagar.

Hvad går åt Lefauchaux, den segervisse?
 Än vänds hans mynning rakt mot fågelmamma,
 Än mot de grymma ögonen, som flamma,
 Och paff! . . . der ligger gårdens gråa Misse!

Förskräckt flyr hämplingen till närmsta grenar.
 Karl Otto står bestört, som i en snara;
 Hur skottet small, det kan han ej förklara;
 Den fallna Misse allt hans blod förstenar.

Hon tycktes säga med ett bistert löje:
 Blygs du ej, gosse, att mitt lif föröda?
 Om *jag* är grym, så är jag född att döda,
 Men hvad är *du*, som dödar för ditt nöje?

Karl Otto kilar öfver grässets mattor,
 Som om han Misses klor i nacken känner.
 O Lefauchaux, hvad du i handen bränner!
 Olycklige, hur kan du skjuta kattor?

Der stå små systrarna på vakt vid grinden.
 — Vi hörde skottet; Otto, hvar är steken? —
 Den stackars jägarn tiger, led åt leken;
 Han kan ju icke svara: sök vid linden.

Han går till sin förtrogne Matte, kusken:
 — Matts, säg åt ingen, gå i mörka natten
 Dit bort, tag spaden med, begraf du katten!
 Hon ligger under linden död i busken.

— Hå, säger Matts, hvem har gjort Misse illa?
 — Ja, ser du, Misse haft en elak vana
 Att lura, när små fåglar ondt ej ana,
 Och sådan falskhet kan ju ingen gilal.

Matts gissar sakens sammanhang och nickar.
Karl Otto hänger Lefauchaux på spiken
Och känner sig på jagten grymt besviken,
I nattens dröm förföljd af Misses blickar.

Godnatt, herr jägare! När morgon randas,
Står parken solbelyst i doft och krona.
Var god, var lycklig, älska och förskona!
Guds kärlek strålar öfver allt, som andas.



Moster Lotta.

Nej, en sådan präktig moster
Har visst ingen, som vi ha.
Alla våra små förluster
Ställer hon på rätt så bra,
Lappar strumpor, byxor, linne,
Har hvar näsduk väl i minne,
Märker lakan, knäpper nöt,
Malar kaffe, kokar gröt.

Traska vi i vargaväder
Hem från skolan, som till sjös,
Hvem är flink med torra kläder
Åt oss, stackars våta möss?
Hvem förser oss efter lunken
Med den bästa filebunken
Och aftorkar våra fjät?
Det är moster Lotta, det.

Mamma vill oss visst ej illa,
Men vi ha så många fel.
Än vi sås på duken spilla,
Än är ej vår krage hel,

Än ha vi glömt kamma luggen,
Än så slå vi sönder muggen,
Och då vankas snubbor fort:
Kära barn, hvad har du gjort?

Men då säger moster Lotta:
Mamma, alltför sträng du är!
Det är barns natur att klotta;
Det blir husesamt, det der.
Det var fläck förut på duken,
Kragen är ej riktigt struken,
Luggen står ju som en strut,
Muggen, den var spräckt förut.

Och så är det alla dagar:
Alltid tar hon vårt parti.
Alltid ömt hon oss beklagar,
När vi äro stygga, vi.
Om vi leka, om vi äta,
Godt förlikas eller träta,
Är det allt så utmärkt snällt
Och så riktigt väl bestäldt.

Sådan moster har väl ingen,
Som vår moster Lotta är,
Och här finns ej en i ringen,
Som ej har vår moster kär,
Men jag tänker, när jag pysslar
Sjelf med barn i eget hem,
Är det bäst, att moster sysslar
Med allt annat, utom dem.



Linnet.

Det hände något långt härifrån och för lång tid sedan. Gubben stavnade vid grinden och sade: — det blir ett bra lin. Se, huru långt det är och har icke blommat ännu! Det har man för att man är omtänksam och göder sin åker.

— Det är Guds gåfva, — svarade gumman.

— Kan så vara, — menade gubben. — Mest är det väl för att jag dikat och plöjt ordentligt. Linet skall växa till skjortor. Jag har ju ej flera än tre och ville gerna ha sex.

— Men när det är Guds gåfva, — sade gumman, — böra vi gifva något åt Gud igen. Skulle du icke vara nöjd med fem skjortor, gubben min? Den sjette gifva vi åt de fattiga.

— Åh, åt dem duga trasorna af de gamla. Dessutom ha vi två gossar, och den yngre ligger i vaggan. Han ligger tunnt klädd, han behöfver en varm linda.

— Gud sörjer för honom. Icke fryser han mera för att han gifver en skjorta åt fattiga barn, — sade gumman.

Gubben skrattade. Sådan är gumman min. Hon vore i stånd att se sin gosse gå naken, blott hon får kläda

någon liten trashank, som fryser på landsvägen. Det är för väl, att jag är mera omtänksam, annars vore vi snart på bara backen.

Linnet växte, växte och öppnade slutligen sina täcka blomsterögon mot morgonsolen. Linnet hade många bekanta på fältet: sädesärlan, biet, nattfjäriln, dagfjäriln, brömsen, jungfru Marias nyckelpiga, hundlokan, gullvifvan, haren, ekorren, mullvaden, ända till grodan i diket, — och alla tyckte sig sällan i världen ha sett så vackra blå blommor. Morgonvinden susade ned från bergen, drack sig mätt af fältets dagg och trätte med bien om blommornas doft. Gärdssmygen, den minsta bland fåglarna, vaknade i sitt bo vid dikeskanten, skrapade sig med sin spensliga klo i nacken och såg linfältet med de många tusen blommorna gunga för vinden. — Nej, så förunderligt! — qvitterade han. — Jag har drömt något i natt.

— Hvad har du drömt? — sade sädesärlan.

— Jag har drömt, att sju gånger tolf af dessa linstänglar skola blifva kläder åt Gud.

— Du drömmer som du har förstånd till, — invände sädesärlan. — Likasom Gud skulle behöfva kläder. Har du icke hört, att ljus är Guds klädnad?

— Icke förstår jag det, men så drömde jag, — sade gärdssmygen.

Biet hade hört fåglarnas tal, surrade ut öfver fältet, borrade in sin snabel i de små linblommorna och hviskade åt hvar och en i förtroende: du skall blifva kläder åt Gud!

Linblommorna förstodo detta lika litet som gärdssmygen, men hvem tror icke gerna hvad man gerna vill tro? Der gick en susning från stjelk till stjelk och från blomma till blomma kring hela linfältet: — har du hört så förunderligt? Vi skola blifva kläder åt Gud!

Gubben, gumman och deras äldre gosse, som var fyra år gammal, kommo på åkerrenen för att se fältet blomma. — Prätiga skjortor! Prätiga skjortor! — utropade gubben.

— Se, — sade gumman, — huru linblommorna luta sig mot hvarandra, liksom skulle de ha något att säga hvarandra!

— Ja, — sade gossen, som igenkände alla röster i naturen och förstod deras språk, — de säga, att de skola blifva kläder åt Gud.

— Mindre kan duga, min kära gosse, — skrattade gubben. — De skola blifva skjortor åt mig.

Linet fortfor att blomma och växa. Det var redan så högt, att det räckte en karl upp till skägget. Det gick i så sköna, djupa, blågröna vågor för vinden, att man tyckte en slup kunde segla deri. Och allt gick det underliga talet från blomma till blomma: vi skola bli kläder åt Gud!

— Nej, jag står icke ut att höra en sådan högfärd, — qvåkade grodan till mullvaden. — Hvad är detta för opasande prat? Der ha de lata blommorna intet annat att göra, än dricka solsken och växa, men äro de nöjda dermed? Nej, de vilja komma till hög ära, de tycka sig vara förmer än jag, som har tusen bekymmer för mina ungar i diket.

— Än jag då? — pep mullvaden. — Hela natten har jag otroligt besvär med att gräfvä mina gångar under linrötterna och släpa för födan, men hvem tackar mig därför? Lycka nog, om jag hittar en metmask åt mina ungar. När jag då tittar ut ur mitt hål, hvad får jag höra? Det onyttiga linet, som aldrig släpar och aldrig bekymrar sig, tycker sig vara godt nog åt Gud. Nu går skammen på torra landet; jag uppsäger bekantskapen.

Vid det att grodan och mullvaden på detta sätt förtalade linet, kom en vindfläkt ur molnet och gick, som han

brukade, i vågor öfver det blommande fältet. Blommorna voro nu fullt utslagna, de kunde nu sjunga i vinden, och gärdssmygen hörde dem sjunga följande ord:

Vi äro så unga, så fagra, så blå,
 Vi glädja och gagna båd' stora och små.
 Vår Fader i himmelen spinner vår tråd,
 Af oss ha vi intet, men allt af Guds nåd.

Vi kläda den nakne, han prisar vårt garn,
 Vi bädda så mjukt åt det frysande barn;
 Vi prisa vår Fader, som gaf oss gestalt,
 Och vi äro intet, vår Fader är allt.

— Ja, der hör man, — qvåkte grodan till mullvaden.
 — De säga sig ha fått allt som gåfva af Gud. Jag undrar hvad vi skulle få, om vi lade oss med benen i kors i solskenet och väntade på att stekta metmaskar skulle flyga i munnen på oss.

Derpå tänkte icke de oskyldiga linblommorna. De visste, att de skulle göra nytta i verlden, när deras stjelkar blifvit beredda till mycket lin, men nytta och fågring, det var allt Guds gåfva, hvilken de mottogo med tack och lof. Det föll dem icke in, att det kunde vara annorlunda.

Den, som var högmodig, det var gubben. När han åter kom till fältet och såg linvågorna gunga högre och djupare, än någonsin förr, föll han i förundran öfver sin egen vishet. — Mor, — sade han, — det blir icke 6 skjortor, det blir 24, det blir långa väfvar och mycket penningar! Och allt detta för att jag plöjt och gödslat och dikat som ingen annan. Så är det, när man förstår sin sak. Grannens linland är en skrapbulle mot mitt linland.

— Gud gifver växten — svarade gumman.

— Du pratar, gumma! Som man sår får man skörda. I öfvermorgon bergar jag linet, det är nu så långt det kan blifva.

— I öfvermorgon, om Gud vill, — sade gumman.

Dagen derpå sade linblommorna till hvarandra: i morgon skola vi falla! Och ingen af dem var sorgsen därför. Det var allt som det skulle vara, deras lif var en gåfva, som deras fägring.

Men natten före den dag, när linet skulle skördas, uppstod plötsligt ett starkt åskväder. Stormilen gick som en vält öfver fältet och böjde linstänglarna; slagregnet slog dem till marken, slutligen kom ett fruktansvärdt hagel och krossade i små stycken det nedslagna linet. De blå blommorna kunde icke höra hvarandras afsked i stormens dån, de lågo på marken i floder af regn, som bortsköljde dem eller öfverhöljde dem med jord, men icke voro de sorgsna därför. Döden var för dem en gåfva, likasom lifvet. Blott i ett hörn af fältet hördes en bruten, döende linblomma säga till den andra: vi finga icke blifva kläder åt Gud!

— Men jag har drömt det, och för Gud är intet omöjligt, — sade gärdssmygen, som gömt sig under en sten på åkerrenen.

— Tack, — sade linblomman, och så var det slut med henne.

Grodan hade också gömt sig för haglet under en trädstubbe, men kunde vid dessa ord ej afhålla sig från att titta fram litet och qvåka: högfärd och grannlåt! Högfärd och grannlåt! Mullvaden hade sitt hål nära gärdssmygens gömställe och kunde ej heller motstå frestelsen att sticka fram sitt hufvud ur hålet. Högfärd och lätja! Högfärd och lätja! pep han till afsked. Icke förr var det sagdt, innan två stenhårda hagel, stora som dufägg, nedslogo, det

ena på grodans breda nos, det andra på mullvadens pipande näbb. Der lågo de båda, sträckte ut benen och hade ingenting mer att säga om sin nästa i denna världen.

Gubben och gumman hade vaknat af det förskräckliga åskvädret. När detta saktat sig och solen gick upp, beslöto de gå att se på sitt linfält. Der var allt härjadt, krossadt, i grund förstördt, som hade ett berg rullat fram öfver det nyss så blomstrande fältet. Gumman stod bestört, gubben vred sina händer. Mitt sköna lin, mina händers verk, min skicklighets ära och mina mödors lön, allt, allt är förbi, och vi äro bragta till tiggarsstafven!

— Var icke ledsen, far, — sade den fyraårige gossen, som följt sina föräldrar. — Jag hör någon der långt borta på andra sidan af fältet säga: vi skola ännu blifva kläder åt Gud.

— Det är omöjligt, — suckade gubben. — Hvarken Gud eller menniskor kunna numera göra kläder af detta förhärjade fält.

— Låt oss se åt, — sade gumman. — Gossen hör hvad vi icke kunna höra.

De företogo sig en besvärlig vandring öfver det ödelagda fältet. Mullen var upprifven, störtbäckarna hade gjort djupa fåror i marken, högar af osmälta hagel lågo ännu kvar bland sköflade stjelkar af de forna linstänglarna. Slutligen fanns ett linstrå upprätt och oskadadt vid utkanten af fältet, der floden och hagelstormen hejdats af den nära liggande skogen. Huru gubben och gumman sökte, funno de ännu här och der en kvarstående linstängel, och på några sutto ännu blommorna kvar. Många var det icke; de räknade dem och funno dem vara 84.

— Ack, jag olycklige, fattige man, — klagade gubben; — på mitt sköna fält stodo mer än hundratusende raka, höga, smidiga linplantor, och nu äro der 84 kvar! Gif

dem åt grisen, mor, gif dem åt grisen! Hvad skola vi göra med dessa usla qvarlevor?

— Jag vill likväl berga dem, — svarade gumman. — Kanske kunna de blifva en liten fattig klut åt vår yngsta gosse, som ligger i vaggan.

Gumman bergade linstänglarne, blötte dem, bråkade dem, häcklade och borstade dem, som man brukar göra, och fick på detta sätt en ganska liten, tunn bundt af det längsta och mjukaste lin, som icke hade annat fel, än att det förslog till så litet. Derefter spann hon linet, härfvade och refvade det, spände ränningen i väfstolen, väfde inslaget i ränningen och fick, till sin förundran, icke en liten klut, som hon väntat, utan en stor, skön och mjuk linda för yngsta gossen. Det var alltför märkvärdigt att se huru dessa 84 linstrån likasom uttänjdes och fördubblades under hennes händer.

Gumman tyckte om fint, hvitt linne, derförut lade hon sin lilla fina väf att blekas på gräset. Hvit blef den, ja, så glänsande hvit, att gumman aldrig sett maken: man kunde tro den vara väfd af solsken, eller åtminstone af det finaste hvita silke. — Se, hvad vi likväl fått af det förhärjade fältet! — sade gumman till gubben.

— Det är visst något att tala om! — knotade gubben. — Vi skulle ha fått 48 skjortor från fältet, utom alla de väfvar vi kunnat sälja i staden.

Linnet var nu färdigblekt, gubben gick vresig bort, och gumman upptog väfven från bleket, när en äldre man kom gående längs vägen, ledande en åsna, på hvilken satt en ung qvinna med ett litet barn, insvept i fårskin. De stadnade vid den fattiga stugan för att vederqvicka sig efter en lång resa i solhettan, och den unga qvinnan sade till gumman: det är en vacker liten väf; till hvad skall den användas?

Gossen, som låg i gräset bredvid vägen, svarade: — väfven är spunnen af lin, och linet sade, att det skall blifva kläder åt Gud.

— Gif då din väf åt mitt lilla barn! — sade den unga qvinnan med en förunderligt hög och oskyldig blick.

Gumman blef högeligen förvånad. Den främmande qvinnan var mycket ung, hon var sjelf nästan ett barn, mycket enkel och helt visst icke rik, när hon reste så anspråkslöst på en åsna, men så fattig såg hon ej ut, att hon skulle begära allmosor vid vägen. — Har ditt lilla barn ingen linda? — frågade gumman.

— Nej, — sade qvinnan, — det har haft en linda, men vi ha förlorat henne. Vi måste fly midt i natten för elaka menniskor, som ville döda mitt lilla barn.

Gumman såg på den silkesfina väfven och tänkte på sin egen lilla gosse, som skulle sofva så varmt deri. Men fastän den främmande unga qvinnan såg ut som ett oskyldigt barn, var der likväl hos henne någonting, som liknade en drottning hvilken befäller och genast blir åtlydd. Gumman fördristade sig icke att göra flera frågor. — Vi hade ett skönt linfält, — sade hon, — och jag lofvade i mitt hjerta att gifva något deraf åt de fattiga. Denna lilla väf är allt hvad vi fått af linfältet, men ditt lilla barn kan ej resa utan en linda, jag är glad att få gifva dig den! Linet har ju sagt, att det skall blifva kläder åt Gud, och jag vet, att den, som gifver åt de fattiga, de olyckliga och de förföljda, han lånar åt Gud.

— Det är sant, — sade den unga qvinnan, och åter sken ur hennes öga en sådan oskyldig höghetsblick, som man sällan ser lysa ur ett menniskoöga. — Jag vill önska dig något igen: ditt nästa linfält skall gifva hundrafaldt skörd, och ditt lilla barn, som gifvit sin linda åt mitt barn, skall aldrig frysa i verlden.



W. H. H.

Linet.

(Sid. 188.)

— Detta kan endast Gud gifva, — sade gumman betänksamt.

— Ja, — sade qvinnan, — jag gifver intet, jag beder och får. Vill du se mitt barn, som mottager ditt barns linda?

Det ville gumman, och hon fick se det främmande barnet, klädt i den nya linnan. Barnet såg på henne med en ännu mycket djupare blick, än modrens; det förekom gumman som såge barnet tvärt genom henne. Och när linnan framräcktes, vecklade linnan sig sjelf kring barnets kropp.

— Tror du nu, att ditt barn aldrig skall frysa i världen? — frågade henne den unga modren.

— Jag tror ditt ord, — svarade gumman. — Hon visste ej sjelf hvarför detta med ens blef för henne alldeles visst.

— Farväl, — sade den främmande; — vi måste nu fortsätta vår långa resa.

Vägen söderut slingrade sig upp för en bergsluttning. Gummans ögon följde de resande, så länge hon kunde se dem. När de uppnått höjden och deras gestalter aftecknade sig mot den blå himmelen, förekom det gumman som vore qvinnan och barnet omgifna af ett ljust sken.

— Hvad ser du på? — frågade gubben.

— Jag undrar, hvilka de resande voro, — svarade gumman. — När de redo förbi det höga cederträdet derborta, bugade sig trädet för dem så djupt, att dess topp nästan vidrörde marken.

— Det måtte ha varit af blåsten, — menade gubben.

— Nej, nu är så lugnt, att icke ett löf röres. Jag kan undra hvilka de voro.

Gubben skrattade. — Har du aldrig förr sett folk, som stryker landet omkring? Se åt, att de ej tagit något

olofligt med sig. Jag ser icke till väfven, som nyss låg på bleket.

— Den gaf jag till linda åt det främmande barnet.

— Hvad? Har du bortskänkt den enda väf, det enda vi fått från vårt sköna linfält? Är det förståndigt af en moder, att låta sitt eget barn frysa för att värma en annans?

— Vårt barn fryser aldrig.

— Hvad är detta för enfaldigt prat? Aldrig har jag trott, att en så klok gubbe som jag skulle ha en så vettlös gumma.

Efter den dagen förgingo två år. Barnen växte, den äldre gossen förlorade sin sköna konst att höra naturens röster tala, men den yngre gossen fick i hans ställe samma gåfva. Det var något besynnerligt med detta yngsta barn, att det aldrig frös. Vintervinden kom stundom isande kall från bergen, alla sökte skydd mot kölden, men den lille gossen satt halfnaken utanför stugan och hade godt och varmt, som i skönaste sommar. — Det är en rask pojke, den der, — sade gubben. — Det blir karl af honom, det har han af far sin.

Gubben hade nu sätt ett nytt linfält, det växte herrligt, och hela familjen hade gått ut att se linet blomma. Den lille gossen hade nyss börjat tala, men hans tal var ett joller, som endast modren förstod. — Hvad är det han säger? — frågade gubben, medan de sutto på åkerrenen och fröjdade sig åt det blomstrande fältet.

Gumman svarade: han berättar, att linblommorna säga till hvarandra: våra systrar ha blifvit kläder åt Gud.

Gubben blef misslynt. — Är det icke åter den gamla historien? Nu får man se, att nästa natt kommer det

ursinniga åskvädret och förstör hela frukten af min möda och skicklighet.

Men der kom intet åskväder. Linet bergades oskadadt och gaf frukt hundradefaldt, ja dubbelt mer än den skörd, som förra gången blef så bedräfligt förhärjad. Då sade gubben: — det är ju det, som jag alltid har sagt. Man skall dika så djupt och plöja så skickligt, att ovädret ej får någon makt med grödan. Hade jag ej nu varit så klok och omtänksam, hvem vet hur det gått?

— Gud gifver växten, — anmärkte gumman.

— Ja, och så hjelpa vi till, — småskrattade gubben. — Men hvem kommer åter derborta på landsvägen? Är det icke en man, som leder en åsna vid tygeln? Och på åsnan sitter en ung qvinna med ett barn i sin famn.

— Det är de samma, som rastade hos oss för två år sedan. Då färdades de från norr till söder, men nu färdas de från söder till norr. Ser du? Nu böjer sig åter det höga cederträdet ända till marken.

— Jaså, — sade gubben, — äro vi åter der med den gamla vidskepelsen? Jag går till stallet, du kan taga emot landsvägsfolket. Men se åt, att de icke denna gång snatta dina väfvar från bleket!

De resande stavnade, nu som förra gången, vid stugan för att vederqvicka sig efter den ansträngande färden. Qvinnan, som liknade ett barn och en drottning, förde sin lilla gosse till gummans yngre gosse och lät dem leka med hästar och får af tallkottar. Då hade gummans gosse en hård brödkant och gaf brödkanten åt den främmande gossen.

— Har din gosse frusit? — sade qvinnan till gumman.

— Nej, frusit har han icke, — svarade gumman, — men väl har han stundom hungrat. Vi äro fattigt folk, som lefva af linodling, men det lönar sig icke alltid så

väl, som i år. Kära fru, du som lofvar Guds löften, vill du icke gifva min gosse den gåfvan dertill att aldrig hungra?

— Jag är Guds tjenarinna och kan icke lofva, endast bedja och få, — sade åter den unga qvinnan med drottningblicken. — Gerna ville jag bedja om rikligt bröd för din gosse i verlden, ty han har gifvit mitt barn sin enda brödkant. Men allt är icke nyttigt för oss. Mitt barn har frusit och hungrat, fastän alla sköna kläder på jorden velat värma honom och alla rika sädesfält erbjudit honom sitt bröd. Jag vill utbedja åt din gosse en större gåfva: han skall hungra och törsta efter rättfärdighet.

Gumman förstod icke detta, men hon neg och tackade, ty hon gissade, att det var något välment. — Vi vända nu åter till vårt hem, — sade qvinnan; — ty de, som stodo efter mitt barns lif, äro döda. Vill du gifva mig en drick vatten ur källan, innan vi resa?

— Dig ville jag gifva det ädlaste vin, som växer på jorden — svarade gumman och frambar dryckesstopet. — Kära, säg mig ditt namn till en hågkomst!

— Man kallar mig *jungfru Maria*, — sade den unga qvinnan med sin obeskrifliga blick af höghet och oskuld. — Bed för mig, och jag skall bedja mitt barn för dig!



Årstiderna.

(Skolflickor till sin lärarinna.)

Scenen föreställer ett skolrum med skriftafla.

Personer: SATURNIA.

DRIFVA: Vintern (pelsklädd med skridskor i handen).

MAJA: Våren (grön, med blommor).

JULIA: Sommaren (röd, med solfjäder).

LUCIA: Hösten (gul, med äpple).

SATURNIA.

En himmelsblå godmorgon, ädla fröken!
Kanhända har jag ej den höga äran
Att vara känd? Jag är Saturnia,
Gemål åt rikshofmästaren Saturnus,
Han, som derborta bakom tidens haf
Förvaltar herregodset Stjerneborg.
Min hedersgubbe är till åren kommen,
Men kry och rask. Han håller stjernorna
På hög befallning i behörig tukt
Och griper flinkt kometerne i kragen,
När de få lust att stängas med vår jord.

Hvad det beträffar, som malisen påstår,
Att han uppäter sina egna barn,
Är, på min ära, det gement förtal.
Jag frågar: kan en sådan saga tros,
När jag, hans fru, har fyra söta flickor?
Ni skall få se dem, fyra rara smultron,
Nyss plockade i Stjerneborgska backen.
Jag för dem med mig, eftersom jag kommit
För deras bästa med en bön till er.
Det är nu så, som ni väl kan förmoda,
Att barnen göra ju så mycket bråk.
Än trilla de i vägen för vårt husfolk,
Planeterna; än taga de min muff
Och draga den som hufva öfver solen;
Än rita de en krumilur på månen
Och djerfvas påstå, det är mitt porträtt.
Kort sagdt, jag har förtvifladt snälla flickor,
Men rysligt öfverdådiga, och klagomål
Hör jag beständigt öfver dem från jorden,
När de gå ut på pappas ärender.
Se, därför (*niger*), ärade och rara fröken,
Så har jag tänkt att sätta dem i skola,
För att få folk af dem. Och eftersom
Jag icke vet på denna jorderingen
En så förträfflig skola, som just er,
Att hålla styr på yra nippertippor,
Så kommer jag nu med en ödmjuk bön,
Att mina barn få plats i första klassen,
Om icke högre. Var så god, förhör dem!
De äro, som ni ser, naturens barn,
Ohyfsade, vindsnabba, fågelfria . . .
Var god, gör folk af dem! Se här är en!

(*Drifva inträder.*)

Det är min äldsta dotter, lilla Drifva!
 Hon har haft frossan, stackare, i år
 Och legat bäddad under hvita kuddar.
 Det syns på hennes alltför bleka hy.
 Men jag försäkrar, hon är ej den sämsta
 I skridskoklubben och på skidorna.
 Stig fram, mitt barn, nig vackert, var ej blyg!

DRIFVA.

Jag är den frusna vinter,
 Som i min dräkt af snö
 På snabba skidor slinter
 Och ristar frusen sjö.
 De mörka moln mig hölja,
 Min natt, han är så lång;
 Min sjö har ingen bölja,
 Min skog har ingen sång.

Men låt mig ej dig skrämma;
 Min brasa sprakar blid,
 Och der är sagan hemma
 Med lek och aftonfrid.
 Mitt mörker snart du glömmar,
 När tänd din julgran står,
 Och i min pels jag gömmer
 Min lilla syster Vår.

SATURNIA.

Dyk fram ur drifvan, Maja! Lata Maja!
 Hon låter då beständigt vänta på sig!
 (*Maja framträder ur pelsen.*)
 Der är hon. Barn, har du din sippa plockat
 Och dansat din kadrill med myggorna?

Hur mårde göken? Galar han perfekt?
 Och bäcken, malar han i gossens qvarn?
 Det får jag säga dig, min lilla kråka,
 Om du försummar dig en annan gång,
 Så får du *mindre nöjaktigt* i framsteg.
 Nå, nig din piruett för fröken nu!

MAJA.

Jag är den glada våren,
 Som vaknar upp ur snön
 Och torkar frusna tåren
 Från fältet och från sjön.
 Jag kommer sent till norden
 Och dröjer här så kort:
 Det vackraste på jorden
 Det flyr så hastigt bort.

Jag sof i fattig koja,
 Men föddes miljonär;
 Jag drömde om en boja,
 Och nu jag drottning är.
 Ett vissnadt löf på landet
 Var ej så glömdt som jag,
 Men räkna, om du kan det,
 Min blomsterskatt i dag!

SATURNIA.

Förlåt, det der är litet barnsligt skryt;
 Hon är allt bortskämd af poeters smicker.
 Nu är det din tur, Julia!

(*Julia framträder.*)

Här är hon.

Det är min smultronröda tredje flicka,
 Jag ber om ursäkt, litet echaufferad,
 Ty hon har bergat hö och plockat bär.
 Hon nyttjar ingen parasoll, den der!
 Kom, svalka dig, mitt barn! . . . Nu kan du niga.

JULIA (*fläktande med solfjädern*).

Jag är den rosiga sommardag,
 När ängen doftar i ljuft behag;
 Jag sänder vinden till dans med vågen,
 Jag stänker blåklint i gula rågen,
 Jag droppar balsam i furans tagg
 Och badar ljunger i morgondagg.

Mitt hela lif är ett ögonblick.
 Hvad angår mig den minut, som gick?
 Hvad rör det mig, om i fjerran skyar
 En höstnatt stormar med väderbyar?
 Jag andas helsa vid källans sus
 Och drömmer om ett odödligt ljus.

SATURNIA.

Det ömma barnet! Ja, så kan man drömma.
 Men nu är ordningen hos min Lucia,
 Min månskensflicka. Hon bär i sin dräkt
 Förvisningen, men äpplen på sin kind.

(*Lucia inträder.*)

Hvar har du sotat dig, min arbetsmyra?
 Jaså, du tröskade i bondens ria?
 Ursäkta hennes lingonröda läppar;
 Hon var i skogen nyss att plocka svamp.
 Nå, var ej rädd min flicka; mach ein knix!

LUCIA.

Jag är den kulna, den rika höst
 Med gyllne ax i min krona.
 Låt mina gåfvor, du sorgsna bröst,
 Din flydda sommar försona!
 Min storm har vingar, min qväll är mörk,
 Och gul står redan min vackra björk,
 Som gerna jag velat skona.

Men också jag bär min helgdagsskrud,
 När löfven prassla i skogen.
 Den röda rönnen står klädd till brud,
 När slagan dånar i logen.
 Den första stjernan hon tindrar glad
 På aftenhimmelens blåa blad
 Och hviskar: jag är dig trogen.

SATURNIA.

Ni ser, här äro de nu alla fyra.
 Vill ni förhöra, eller önskar ni
 Att jag förhör dem under er kontroll?
 Nåväl. Kan Drifva läsa vintergatan?

DRIFVA (*läsande*).

Himlarne och jorden äro fulla af Guds herrlighet.

SATURNIA.

Rätt har du stafvat nattens stjerneskrift;
 Låt höra hvad du vet om himmelskartan!

DRIFVA (*uppläsande en text*).

Djurkretsens tecken äro: Väduren, Oxen, Tvillingarne,
 Kräftan, Lejonet, Jungfrun, Vågen . . .

SATURNIA.

Mins ingen mer? (*Lucia uppräcker handen*). Lucia!

LUCIA.

Skorpionen, Skytten, Stenbocken . . .

DRIFVA (*infällande*).

Vattumannen, Fiskarne.

SATURNIA.

Rätt. Maja, skrif en stil på taflan der!

(*Maja ritar våglinier på taflan.*)

Hvad skall det alfabetet föreställa?

MAJA.

Vårvindens handstil på en vattenspegel.

SATURNIA.

Rätt bra. Så skrifva vindarne på fjärden.

Nå, Julia, hvad vet du i historien?

JULIA.

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.

SATURNIA.

Vet ingen mera?

(*Drifva, Maja och Julia uppräcka händerna.*)

Nå, hvad veten I?

DRIFVA.

Jorden var öde och tom, mörker var på djupet, och Guds ande sväfvade öfver vattnet.

MAJA.

Gud sade: varde ljus!

JULIA.

Och det vardt ljus.

SATURNIA.

Det är begynnelsen till all historia.
Nu följer räknekonsten. Min Lucia
Författar almanackan. Addition!

LUCIA (*vid taflan*).

Tretti dagar har November,
April, Juni och September,
Resten hafver trettien ...

SATURNIA.

Nå? (*Drifva uppräcker handen.*) Drifva!

DRIFVA.

Och Februari tjuguuåtta allen.

SATURNIA.

Och facit gör?

LUCIA (*summerar*).

Trehundrasextifem.

SATURNIA.

Rätt. Vi förbigå andra räknasätt
Och komma till naturhistorien.
Mins någon af eleverna fysik,
Zoologi och botanik med mera?
(*Alla fyra uppräcka ifrigt båda händerna.*)
Jag kunde tro det. I naturens riken
Der äro mina flickor professorskor.
Vi gå förbi det der, ty annars finge
Vi skapelsen sorterad fram på brickor
Och bjuden kring, liksom man bjuder thé.

I religion de känna, perm till perm,
 Naturens bibel. Men i språk, tyvärr,
 De känna endast vågplask, vindsus, thordön
 Och fågelqwitter. Kanske fås dispens?
 Förhöret slutas, skolan ger betyget.
 Får Maja skrivas in på första klassen,
 På andra Julia, Lucia tredje
 Och Drifva, som är äldst, på fjerde klass?
 Ja, svarar skolan. Tackar. Noch ein knix!
 Vi kyssa frökens hand för godt betyg
 Och öfverseende med barnens brist.
 Presenter af elev till lärarinna
 Förbjuder lagen; men ett tacksamt ord
 Är som en gyllne frukt i silfverskålar,
 Och det, förmodar jag, är ej förbjudet.
 Har någon af eleverna ett guldord?
 (*Alla uppräcka händerna.*)
 Välan, en gåfva då från hvar och en!

DRIFVA (*till lärarinnan*).

Jag skänker i frostiga vintrarnes hot
 En värmande härd för din tröttade fot.
 Jag skänker dig samvetets gyllene frid,
 När stormarna brusa i lifvets strid,
 Och bjuder dig redliga mödornas lön
 I unga, i tacksamma hjertans bön.

MAJA.

Och fryser din vinter än aldrig så lång,
 Så kommer dock våren tillbaka en gång.
 Jag låter beständigt en blomstrande vår
 Af ungdomens rosor gå fram i ditt spår,
 Att glädja ditt hjerta och lära af dig
 Att växa och mogna på sanningens stig.

JULIA.

Och helsar dig våren än aldrig så grön,
Så kommer dock sommaren solig och skön.
När midsommar skiner på rosende gård
Och barndomens knoppar ha lemnat din vård,
Då bjuder jag dig hos hvarenda af dem
En älskande famn och ett solvarmt hem.

LUCIA.

Och rodna än rosorna aldrig så skönt,
Så kommer dock hösten, af frukter krönt.
De unga, som lydde så gerna din röst,
De minnas dig än i sin blomnings höst
Och kalla från höjderna ned till ditt tjäll
Välsignelsen öfver din lefnadsqväll.

(Grupp.)



Den heliga natten.

Alla känna julgubben, men hvem känner julbocken?

Förr var han barnens goda vän, när han fyrfota kröp in salen om julaftonen, klädd i sin yfviga pels med sitt långa skägg, sina horn af träskedar och sin korg med de raraste klappar. Nu har han blifvit gammalmodig och afträdt sitt embete åt julgubben, som har den äran att gå på två ben och icke behålla annat af bocken, än skägget och pelsen. Tiderna förändras, det glada om julen skapar om sig på många sätt. Men går icke julbocken mera hos oss, så går han väl annorstädes; någonstädes måste han gå, ty hans lott i verlden är att beständigt gå, gå, gå...

Hvem julbocken är? Ja, den som det visste! Jag slår vad med dig om trettio russinstrutar mot en gammal sviskonkärna, att du icke kan säga mig hvem julbocken är. Kan du säga mig det, har du vunnit de trettio struttarna, men kan du icke säga mig det, och jag kan säga dig det, då har jag vunnit af dig en sviskonkärna. Och icke allenast den kärnan, utan äfven det sviskonträd, som kan växa upp ur den kärnan. Och icke allenast det trädet, utan alla de sviskon, som i tiden kunna växa på detta träd. Och icke allenast alla de sviskon, som växa på detta

träd, utan alla de träd, som uppväxa ur dessa sviskon och alla de sviskon, som kunna växa på dessa otaliga träd, och alla de träd och sviskon, som i tidernas tider kunna växa ur dessa otaliga sviskon, — kort sagdt, alla sviskon i hela världen. Jag tror du betänker dig.

Hvem är då julbocken? Är du nyfiken? Skall jag säga dig det? Men om du förlorar vadet? Nej, inbilla mig icke, att julbocken är Anders eller Maja, som klädt ut sig i pels! Liksom jag icke visste det. Liksom jag icke hittat hans saga i en gammal korg med julklappspapper på vinden, när jag var åtta år gammal. Nå ja, du skall få höra sagan, lång är hon icke.

Har du läst juldagens evangelium? Jag tror, att du läst det; huru skulle du annars veta hvad julen är? Julen är icke klapparna, julen är icke den ljusprydda granen, julen är icke lutfisk, gröt och torta, julen är icke ens friheten från alla bekymmer om lexan, julen är icke ens de många ljusen och den sköna psalmen i kyrkan, julen är något mycket, mycket mer, och detta står att läsa i juldagens evangelium. Men detta är åter så stort och så högt, att det icke kan rymmas in i en liten saga. Jag vill därför berätta dig något om den heliga natten.

Det var den tid på året, när vintern insveper hela norden i snö. Långt, långt i det aflägsna Sverige och det okända Finland var allt frysande kallt, men i det varma Judalandet var en vinternatt som hos oss en natt i Oktober. Källan fortfor att sorla, träden stodo litet dufnare än förr, men hade icke fällt sina löf; högst på bergstopparna syntes snö, men dalarna hade ännu några strån kvar för de betande hjordarna. Naturen var icke skendöd, som i de norra länderna; hon hvilade endast ut efter sommarhettan; hon sof som ett lyckligt barn; detta barn hade kastat sitt täcke af sig och frös ej ändå.

Det var en förunderligt tyst och fridfull natt. Han hade kommit hastigt, som natten kommer i södern, utan tvekan och utan skymning. Solen sänkte sig mot horisonten, och allt var ännu full dag; hon sjönk under himmelens rand, och allt var med ens stickmörkt. Då blänkte stjernorna fram som tända ljus på himmelen, icke en och en som hos oss, de största först och de minsta sist, utan alla på en gång, som när ett förhänge rullas upp och man får se en glänsande illumination. På bergen, der luften var djupblå och genomskinligare än det tunnaste glas, skeno de himmelska stjernorna i sin största prakt och dock så underbart lugna, som ville ingen öfverblänka den andra. De svagaste fixstjernorna tindrade lika älskvärdt glada, som de stora, hemlighetsfulla solarna i det omätliga fjerran. Sirius blinkade åt det svaga ljustöcknet i vintergatan: vaka, vaka, sof icke, nu måste vi alla glänsa i Guds tillbedjan! Och den stora fullmånen, som annars seglar så stolt öfver himmelens ocean, smög sig nu på tå öfver fästet, rädd att skymma en enda stjerna bakom sin gyllene sköld.

Herdarne vaktade sina hjordar i dalen vid Bethlehems berg och sågo en ny, stor och praktfull stjerna upprinna på fästet rätt ofvanför dem. De hade ofta vakat om natten ute på marken, stjernorna voro deras förtrogne vänner, men den nya stjernan kände de icke. Och vid det att de undrade hvad hon månde betyda, kom till dem det glada budskapet med den sköna englasången, som omtalas i juldagens evangelium.

En af herdarne hade med sig sina två små barn, en gosse och en flicka, och hade bäddat mjukt åt dem i en bergsklyfta. — Bock, — sade herden åt sin stora bässe med de starka hornen, — vakta mina små barn, medan jag går en stund till staden! Jag har bäddat balsamhö under barnen i klyftan, för att de må sofva mjukt och varmt. Se till, att ingen af hjorden äter upp deras bädd!

Bocken var lat, sömnig och vresig. Han vågade icke svara nej, men inom sig tänkte han: skall jag svälta här på det magra betet, när herden har råd att låta sina barn sofva på balsamhö?

Och så lade han sig knotande på vakt utanför klyftan. Hvarken herden eller bocken visste då ännu, att det var den heliga natten. Hela naturen visste det redan, der hade kommit befallning med englarne, att den natten skulle ingen få göra något illa åt någon lefvande varelse.

Vargen kom sakta lunkande öfver gångstigen mellan bergen, sneglade på den värnlösa hjorden, men gick fredligt förbi. Lejonet kom att släcka sin törst i bäcken, såg lammen sofva och rörde dem icke. Hyenan följde i lejonets spår, nosade på barnen i klyftan, men tassade åter förlägen bort. Oliveträdet sade till spindeln, som spann sitt nät mellan grenarna: akta dig, att ingen fluga fastnar i nätet, ty i natt får du ej fånga något rof! Pinjen i bergsskrefvan sade till skorpionen vid dess rot: drag in din gadd; i natt får du ej stinga någon! Dolken sade vid röfvarens sida i skogssnåret: rör mig icke; i natt får ingen utgjuta blod! Dihornet sade till lindebarnet: stötte jag dig? Ack, förlåt, det ville jag icke! Vattenliljan sade till ödlan i träsket: kryp varsamt öfver min stjelk, ty i natt är förbudet att kröka det minsta blad! Nattdimman sade till gräshoppan: göm dig under det vissnade palmbladet, så länge jag går förbi, att du icke blir hes af min fuktighet! Och grässträet sade till den hungriga bocken: vänta litet, åt upp mig i morgon, ty i natt får du icke bita mig!

— Hvad vill det säga? — brummade bocken. — Hvar och en är sig sjelf närmast. Skall jag ligga hungrig här mellan stenarna, när herdens barn sofva på balsamhö?

— Ja, der sofva de verkligen på min mat! — sade bocken, vid det han tittade in i klyftan. — Hvad barn kunna vara dumma. De förstå icke ens att äta gräs!



Den heliga natten.

(Sid. 206.)

— Om jag skulle taga blott en mun full af balsamhöet? — tänkte bocken om en stund vid sig sjelf. — Det märker ju ingen. Bara en enda liten fattig höbundet. Mums, mums . . . det är märkvärdigt hur godt det kan smaka!

Bocken åt en mun full, så åter en och så åter en, medan han drog höet undan de sofvande barnen. Slutligen var der blott en enda liten höbundet kvar. — Den der gör nu intet till saken, nog sofva barnen ändå, — tänkte bocken, och dervid drog han den sista höbundet undan dem.

Då vaknade barnen, kände bredvid sig bockens horn i mörkret och började skrika. Bocken blef ond. — Hvad skrika ni för? — sade han och stångade dem . . .

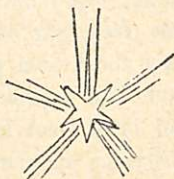
I detsamma kom herden tillbaka. — Bock, — sade han, — stackars bock, hvad har du gjort? Vet du icke, att i natt är den heliga natten? I natt är fred öfver hela jorden, och du ensam har brutit jordens fred! Derför måste du sjelf gå fredlös kring jorden och aftjena din skuld till de små barnen, tilldess att deras böner bedja dig fri.

Strax erfor bocken domens fullbordan. Han rusade ut bland bergen, men föll i dvala och vaknade först nästa julnatt, när han tvangs att börja sin långa vandring. Och så vandrar han än i dag hvarje julnatt kring verlden och hör naturens röster säga till hvarandra: i natt är den heliga natten, i natt får ingen göra en annan illa! Detta hör bocken och kan ej undkomma rösterna, ty de höras den natten öfverallt: på berg, i dalar, i skog och slätter, högt upp i skyn och långt ned i hafvet. Bocken, som ensam har brutit jordens fred, går hungrande vägen fram, och intet balsamhö växer för honom på jordens yta. Men han vet hvem han söker, han uppsöker barnen för att hos dem aftjena hvad han brutit mot herdebarnen i klyftan. Han vill på allt sätt tillvinna sig deras gunst, han hemtar åt dem de skönaste julgåfvor, och likväl minnas de sällan

att tacka honom. Fattiga julbock, när andra äro glada, är han sorgsen: han kommer så efterlängtd och går så förgäten bort; han kommer så rik och vänder tillbaka med toma korgen. Derpå tänka ej barnen; de minnas knappt det, som hände i går; huru skulle de minnas det, som hände för snart tvåtusen år sedan?

Nu vet du emellertid hvem bocken är, och nu har jag vunnit af dig alla verdens sviskon. Och när alla dessa sviskon planteras (om ingen ätit upp dem förut), och när alla dessa nya kärnor vuxit till nya sviskonträd och alla de trädens sviskonträd åter frambringa nya sviskon och nya träd, då går julbocken ännu kring verlden och säger till barnen i den heliga natten:

Litet hö, litet hö
Att på bäddarna strö!
Jag har stulit en skatt
Af små barnen i natt,
Och nu söker jag den
För att gifva igen.
Litet hö, litet strå,
Och till tack skall du få
Både perlor och gull
För små barnens skull,
Ty i natt är den heliga natten!



Florios och Unda Marinas Sagor*.

1. Guldflugan.

(Florio berättar.)

Vet du myrornas vägar och ekornns fjät?
Har du knypplat en maska i spindelns nät?
Har du sett mina bin på acacieblom,
Säg, och känner du elfvornas stränga dom?

Liten fluga hon glänste med vingar af guld.
— Lilla fluga, sad' getingen, var mig huld!
— Nej, jag tackar, sad' flugan, ett bi är min vän!
Då stack getingen flugan, adjö med den!

När då månen sken klar på den daggiga dal,
Var en domstol församlad i elfvornas sal,
Och den brottsliga getingen dömdes att dö,
Och så stack honom biet ihjäl och adjö.

* I Läsning för Barn, andra boken, omtalas huru skogskonungens yngste son, prins Florio, och hafskonungens yngsta dotter, Unda Marina, berättade turvis sagor för hvarandra vid hafsstranden. Röda klippan vid Hasselviken har lyssnat på dessa sagor och behållit några i minnet.

Men guldvingade flugan begrofs i ett skal
Af förvissnade löf uti elfvornas dal.
Alla myggor de sjöngo en sorgelåt,
Den beskedliga daggen gret ängen våt.

2. Den röda flaggan.

(Unda Marina berättar.)

Det var stormande glädje i vågornas sal,
När sydvesten han bjöd mina systrar till bal,
Och de dansade ystert, de jagade vildt.
Då stod der på en klippa en sjuårs pilt.

Han var käck, han förstod icke sorg och nöd,
Och i handen han svängde en flagga röd.
— Tappra våg, sade gossen, nu leka vi krig;
Storma fästet, och rövva min flagga från mig!

Det vardt mummel och tummel i vågornas svall,
Och de sprungo, de fräste mot klippans vall,
Men med krossade hufvuden föllo de ner;
Och den hurtige pilten han log dess mer.

Då kom störtsjön så hvit som ett berg af snö,
Med ett språng var han högt öfver klippans ö,
Och jag såg icke pilten då mer, jag såg
Blott en trotsig röd flagga, som flöt på våg.

3. Lejonet.

(Florio.)

O, mitt lejon, mitt lejon! . . . Du skulle en gång
Hafva sett i Sahara dess väldiga språng!
Det var ädelt och stolt, när dess bana var ung,
Det var tigrarnes buse och öknens kung.

Det föraktade panthern, som låg i försåt,
Och den fege shakalen, som följde dess stråt.
Det slogs, lejon mot lejon, vid bergens brant,
Och det fälde den starkaste elefant.

Det var då. Sedan gick jag en stad förbi,
Och der trängde sig folk kring ett menageri.
Jag såg lejonet der, som var öknarnas skräck,
Och som nu var den stojande hopens gäck.

Utan klor, utan tänder och fångadt i grop,
Nu det krökte sin rygg för den sorlande hop.
Dess beherskare stod der med glödjern och spö.
— O, mitt lejon, mitt lejon, långt hellre dö!

Det förnam mina ord, och det lyssnade matt.
— Är du lejon och kan icke stupa gladt?
Säg, hvad är då ett lif, så i kedjor smidt?
Och hvad är väl ett lif så af skam, som ditt?

Mina ord de fördubblade hopens skratt,
 Ty nu skulle ju lejonet hoppa katt,
 Och sitt spö höjde föraren än en gång . . .
 Men då krökte sig lejonet snabbt till språng.

Och det sprang på sin bödel; dess ram föll tung,
 Än en gång var mitt lejon Saharas kung.
 Och med blödande sår sin tyrann det slog,
 Såg med bristande blicken på mig och dog.

4. I hafvets djup.

(Unda Marina.)

Jag har ridit en gång på den frustande hval
 I de blå oceanernas djupaste dal,
 Der allt lefver i natt och allt dör utan ljud;
 Och likväl äfven der, äfven der bor Gud.

Vid de hisnande, mörka, förfärliga berg,
 På en botten af slam, utan form eller färg
 Gå ofantliga drakar beständigt på rof
 Att uppsluka de offer, dem hafvet begrof.

Det var tyst, det var mörkt, ej ett sken, ej en röst;
 De omätliga djupen beklämde mitt bröst.
 Då var något i mörkret, som sjönk vid min fot,
 Och jag tog det förundrad i armarna mot.

Jag förnam huru glupska, osynliga troll
Ville sluka mitt fynd, som jag bar i behåll.
Jag red häpen tillbaka till vågornas brus,
Och jag andades luft och jag skådade ljus.

Se, då höll jag ett drunknande barn på min arm,
Liten älskelig flicka. Än slog hennes barm,
Och der fläktade lif på den bleknande läpp;
Jag förstod, att hon föll från ett seglande skepp.

Och hon sjönk, och hon sjönk, men hon skulle ej dö.
Der jag dykade upp, var en blomstrande ö,
Och jag kysste mitt barn mellan ros och viol,
Och det vaknade upp i Guds strålande sol.

Men långt, långt som en prick i det blånande haf
Flög ett segel för vind öfver böljornas graf,
Och der stod en förgråten, en sörjande mor
Och såg ned uti hafvet, der skeppet for.

— Käre skeppare, fira din slup till en kryss,
Ty min flicka har fallit i sjön helt nyss!
— Och hvart skall jag då kryssa med bräcklig slup,
När den sjö, der vi segla, är en mil djup?

Vid de talade, flöt jag till skeppet fram,
Och ett leende barn öfver vågen samm,
— Slupen ut! Barnet låg i sin moders famn,
Och då hörde jag djupen lofsjunga Guds namn.

5. Källan.

(Florio.)

Har du sett mina fästen i Tavastland,
Mina ljusblåa berg öfver skogens rand,
Der det rosiga molnet hvar morgon står
Och der nordan om qvällen till hvila går?

Der är fura i dalen och kornblå sjö,
Och i sjön är den fagreste blomsterö.
På den ön är en grotta med pelargång
Och i grottan en källa med vattensprång.

Men vid källan der sitter med snöhvitt hår
En förvissnad prinsessa om hundra år.
Hon betraktar de sorlande vattnens fall,
Och hon räknar hvar droppe af klar kristall.

Hon var aderton år, när med svärd i hand
Hennes riddare ryckte i fält för sitt land,
Och hon lofvade vänta sin fästeman
Rätt så länge en droppe ur källan rann.

Mina fästen de blåna i fjerran ljus,
Och min grotta hon dallrar vid insjöns brus,
Men allt droppar min källa och droppar igen,
Och prinsessan hon väntar och räknar än.

6. Töckenöarna.

(Unda Marina.)

Har du sett mina klippor i Östersjön,
 Mina skimrande öar i böljan grön,
 Hur de stiga ur töcknen en afton sen,
 Hur de sjunka en morgon i solens sken?

Och de undrande barnen på stranden stå:
 — Låt oss ro, låt oss ro till de öar blå!
 Det är icke så långt öfver vattnens bro,
 Det är icke en mil att i afton ro.

— Och hvad gifver min flicka, om jag ror dit
 Och dig hemtar från töcknen en blomma hvit?
 — Jag vill gifva min rödaste ros för den,
 Men min gosse skall komma till morgon igen.

Glada gossen han rodde till töcknens land,
 Medån barnen de väntade tyst på strand.
 Och de väntade, väntade natten om,
 Men den väntade båten ej återkom.

När jag samm der i går öfver hafvets väg,
 I de blånande töcknen en båt jag såg,
 Och der rodde en gammal, gammal man,
 Men så långt ifrån målet ännu var han.

(Slut på sjette delen.)

INNEHÅLL.

Till de hvita körsbärsblommorna.

Sötare än sött	1.
✓ Till min roddargosse	8.
Gossen från Sammatti	10.
✓ Jordgloben	19.
Skogsbjörn	21.
Gossen från Pernå	40.
✓ Jätten och skolgossen	47.
Flickan vid Kanttua	49.
✓ Fabriksarbeterskan	55.
→ Knut Spelevink	57.
✓ Smeden	73.
Mod i faran	75.
✓ Auktionsmäklaren	81.
Gamla herrn	83.
✓ Brandvakten	89.
Gossen, som hörde det tysta tala	91.
✓ Mjölaren	101.
Wipplustig	103.
✓ Stockflötaren	114.
En lärd gosse	116.
✓ Sockerbagaren	128.
→ Tomtegubben i Åbo slott	130.
✓ Trädgårdsmästaren	154.
Fiskarnes lif i hafvet	157.
✓ Vallflickan	162.
Tom	164.
✓ Jägarens första byte	175.
✓ Moster Lotta	179.
Linnet	181.
Årstiderna	193.
Den heliga natten	203.
✓ Florios och Unda Marinas sagor	209.



240

~~313.VI.104.6)~~

Ju. baronliitt. 3.

Topelius

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA



120 102 1660

I G. W. Edlunds bokhandel i Helsingfors finnes att tillgå:

SAGOBOK FÖR BARN.

Folksagor

af *P. CHR. ASBJÖRNSEN* och *JÖRGEN MOE*.

Med teckningar af Th. Kittelsen och E. Werenskiöld.

Bemyndigad öfversättning från norskan.

Inb. i pappband med clothrygg 2: 25.

SVENSKA

Folksagor och Äfventyr.

Återgifna af

ALBREKT SEGERSTEDT.

Med teckningar af JENNY NYSTRÖM.

Inb. i färgtryckt omslag. Pris 2: 50.

SMÅHERRSKAP.

Verklighetsbilder i fotografi

FRÅN BARNENS VERLD.

Med text på vers af

LEA.

Pris: med okolorerade bilder, inb. i eleg. clothband, 4: 50.

» färglagda » » » 6: 50.

De utomordentligt eleganta bilderna skildra scener ur barnens lif, och genom att fotografera lefvande barn ha bilderna vunnit ett behag och ett lif, som fåfångt sökes i vanliga teckningar. — Med fotografierna fint och artistiskt färglagda för hand, är detta arbete säkert det vackraste barnbok som någonsin utkommit härstädes. Texterna äro skrifna så, som kanske endast LEA kan göra det.